DÜŞ EKMEĞİ

OKTAY AKBAL

GENDAŞ

OKTAY AKBAL DÜŞ EKMEĞİ GENDAŞ

DÜŞ EKMEĞİ

Oktay Akbal

ÇAĞDAŞ EDEBİYATIMIZ
Gençliğin Kütüphanesi Dizisi
Editör: Adnan Özer

ISBN 975-7809-00-4

Birinci Basım : 1983
İkinci Basım : 1992

GENDAŞ GENEL YAYIN DAĞITIM
PAZARLAMA VE TİCARET A.Ş.

Çatalçeşme Sok. No: 19, Gendaş İşhanı
Cağaloğlu-İstanbul

Kapak: Hüseyin Yılmaz
Dizgi: Armoni (512 16 36)
Baskı: Sema Matbaası- İSTANBUL

OKTAY AKBAL

DÜŞ EKMEĞİ

Roman

GENDAŞ A.Ş.
Tel: 527 10 20 - 520 82 12

SUNU

Oktay Akbal öykülerindeki konular dolayısıyla yaşayış çevresine sadık kalmış, sürekli başvuruda bulunmuş ve sık sık gönderme yapmış edebiyatçılarımızdandır.

Bu yaşayış çevresinin en canalıcı yeri yazarın çocukluğunun geçtiği mahalledir. Oktay Akbal bir küçük kenar mahallede geçen mutlu günlerine özlem duymadan edemez. Akbal bu paralelde oldukça duyarlı davranmıştır. Bu küçük kenar mahalle tıpkı Steinbeck'in Sardalye Sokağı ve Kenar Mahalle'si gibi geçmişe özlem (nostalghia) duygusunu bizlere yaşatır.

Oktay Akbal'ın hem öykülerinde hem de romanlarında konu edindiği tipler böylesi bir dünyanın canlılığı ve sıcaklığı içinden seçilirler. Ancak bu dünyada her şeyin günlük gülistanlık olduğu söylenemez. Büyük şehrin kenarına tutunmuş bu mahallelerde yaşam hiç kolay değildir. Hem mekansal yıkımlar, hem de ruhsal yıkımlar onları beklemektedir. Oktay Akbal onların özlemlerini anlatırken aynı duyarlılıkla çektikleri sıkıntıları da anlatır.

Oktay Akbal'ın anlatımdaki başarısı buradaki ortak psikolojiyi yetkinlikle vermesidir.

Oktay Akbal'ın yazar olarak temel tutumu gerçekçiliktir. Bu gerçekçilikte gözlem çok önemli bir yer tutar. Yazar kahraman ve tiplerini, deyim yerindeyse kendi hallerine bırakır, böylelikle onları gözlemeyi sürdürür. Sıkıntıları, bezginlikleri, şikayetleriyle kahramanlar ve tipler olduğu gibi anlatılır. Oktay Akbal bu anlatımdaki yoğunluğu, bir başka deyişle anlatım dahi duyarlık yoğunluğunu elde edebilmek, ortaya koyabilmek için çoğunlukla tekil birinci ve üçüncü şahısların iç monologlarına başvurur. Bu iç monologlarda otobiyografik izler sezilir. Belki bu yüzden Oktay Akbal bu iç monologların uzamasına izin verir...

Topluma, onun sorunlarına eğilmeyi hedeflenmiş bir yazar olarak tanırız Oktay Akbal'ı. Bu çabasında, duyarlı, aydın bir ortasınıf insanının gözlemleri sonucundaki tasarımları kendini hissettirir.

Sizlere "Çağdaş Edebiyatımız/Gençliğin Kütüphanesi Dizisi" esprisinde sunduğumuz Oktay Akbal'ın "Düş Ekmeği" İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir lise öğrencisinin tuttuğu günce'den, parçalar sunuyor. İlkgençlik duyguları, heyecanlar, cinsel dürtüler, kişilik arayışları bu romanda tekil birinci şahısın dilinden verilmektedir.

Kahramanın içtenliği sizi saracak ve onunla bu taze çağların duygularını yaşayacaksınız.

Adnan Özer

"Biz düşlerle aynı
hamurdanız"

SHAKESPEARE

"Bazan yanılıp ekmek yerine
Yıldız yiyorum"

OKTAY RİFAT

I

6 Şubat 1940

Yüz seksen basamak. Ne bir eksik, ne bir fazla. Mazgallardan dalıp gidiyorum mavilik parçalarına. En geride kalan benim. Çantam ağır mı ağır. Aşağıda bırakmalıydım. Kim çalacak? Bu matematik, tarih, coğrafya kitaplarıyla! Ama hepimiz yüklenmişiz çantaları. Orhan, Haluk, Selim, Feyzi'nin itişmelerini, gülüşlerini duyuyorum tepeden. Selim en yukarı vardı bile. Birden unuttum saydığım basamakları. Yüz müydü, doksan sekiz mi? Bir yerde okumuştum, büyük depremde nerdeyse yıkılacakmış, bir kez de yıldırım düşmüş...

Bizimkiler orta kata vardılar bile, sesleri duyulmuyor. Bir mazgalın önünde duruyorum. Beyazıt Meydanı ayaklarımın dibinde. Üniversite bahçesinde çift kale oynayanlar var. Yeşil formalılarla sarı formalılar. Ve-

falılar'la Süleymaniyeliler belki. İki mahalle takımı olmalı... Biz de gelirdik arada, koşuşur dururduk. Ne uzaktı bir kale ile öteki kalenin arası! Neyse ki ben hep kaleci dururdum, kimi zaman da bek....

Bir uçak geçiyordu uzaktan, Marmara'nın üstünden. Daldım gittim ardı sıra. Fırladım birden çıktım orta kata. Hepsi ordaydı. Geniş pencerelerden çevreyi seyrediyorlardı. İtfaiyecilerle konuşuyorlardı bağıra çağıra. Orhan gözlüklerini düzelte düzelte birtakım sorular soruyordu: Kaç yıllıktı bu kule? Kim yaptırmıştı? Depremde ne olurdu? Yangınlar nasıl görülürdü burdan? Anlattı durdu yaşlı itfaiyeci: Kulenin İkinci Mahmut çağında yapıldığını, önce ahşap bir yapı olduğunu, sonra bu ahşap yapının bir yangında kül olduğunu, sonra yeniden yapıldığını. Yangın Üsküdar'daysa, Boğaz'daysa, Beyoğlu tarafındaysa köşklüler "kızımız oldu" diye seslenirlermiş birbirlerine. Yangın alevleri İstanbul'dan yükseliyorsa "oğlumuz oldu" diye. Ağa da kalkar feneri asarmış direğe. Yangın bitene dek yanarmış o fener.....

Pencerelere üşüştük. Kahve, çay da vardı orada. Gazino gibi bir yer. Kapalıçarşı kırkayak gibiydi altımızda. Süleymaniye bir yanda, Marmara, Kadıköy öte yanda...

"Tepeye çıkalım" dedi Orhan.

Beşer kuruş topladı itfaiyeci. Paralıymış orası. Daracık merdivenden teker teker tırmandık, en sona ben kaldım gene. Bu kez çantalarımızı aşağıda bıraktık.

Rüzgâr yakaladı bizi, kasketleri sıkı sıkı tuttuk. Haluk kendi evlerini aradı Cağaloğlu yanında. Ben Fatih Camii'ni buldum, "Bizim ev o yanda" dedim. Eski evimize giden sokak görülüyordu açıkça. Beyazıt alanından yeşil bir tramvay kıvrılıp geçti. İnsanlar karınca gibiydi. Dürbün olsa tanıdıkları seçerdik. Çok duramadım.

"Sert bir rüzgâr" dedim.

"Şubattayız" dedi Haluk.

Feyzi:

"Bizim okul nah şurda" dedi.

İndik gerisin geri, çantaları alıp merdivenlere atıldık. İnmek daha hoştu. Gene saymaya başladı Selim. Merdivenin ortasında bir çiftle karşılaştık. Loşlukta korktular bizden. Bir yana çekildiler. Geçtik ağır ağır yanlarından. Orhan dürttü: "Tam yeri bulmuşlar" dedi, "hiç aklıma gelmemişti." "Milli'nin balkonundan daha iyi" dedi Selim.

Her basamakta öpüşe öpüşe çıkmak vardı. Kim görür, kim tanır? Hatta yatsan bile olurdu bir köşeye, bir mazgal aralığına. Yavaşlattık inişimizi. Düşler geçiyordu içimizden. O kızla o delikanlının gölgeleri gibiydik.

"Ah ulan" diyordu Selim, "ah ulan."

Son basamaklara varmıştık. Selim âşıkları hatırladı, gene. "Ah ah" çekti. Haluk çantasını kafasına indirdi. "Al, ah de şimdi" dedi. Beyazıt Kulesi'nin dibindeydik. Selim birden, "ulan çantam" diye bastı çığlığı.

"Nerde çantan Selim?"

"Yuh enayi yukarıda unuttun değil mi?"

Kırılıyorduk gülmekten. Tırman bakalım yüz seksen basamağı yeniden, sonra in bir daha! Küfürler etti Selim. Başladı yeniden tırmanmaya. Oysa çanta Ha-

luk'un elindeydi, arkasına saklamıştı. Atıverdi birden ortaya. Kaçıştık meydanın ortasına. Beş dakika sonra Selim aşağıdaydı, çantasını kapmış bizi kovalıyordu. Harbiye Nezareti'nin büyük kapısına kadar koştuk. Bitkindi iyice. Sonunda "durun durun" diye bağırdı. Beyazıt Meydanı'na çıktık birlikte. Haluk'la Feyzi ayrıldılar. Üçümüz Şehzadebaşına doğru yürümeye başladık. Selim unutmuştu başına gelenleri. Gülüyordu o da. Çıkmış ta tepeye, sormuş adamlara çantasını görüp görmediklerini, aramışlar her yanı, hatta en tepeye bile çıkartmışlar!

"Ama o oğlanla kızı kıstırdım ya, değdi" dedi. Merdivenin üst basamaklarında bir mazgalın önünde sokulmuşlardı birbirlerine. Birinin geldiğini duyunca başlamışlar yeniden tırmanmaya.

"Hâlâ ordalar" dedi Selim. "Kahve içtiler yukarıda. Şimdi gene öyle öpüşe koklaşa iniyorlardır."

Yarını düşündüm.... Oysa iki arkadaşım dalmışlardı o delikanlıyla kızın evrenine. Kaç yaşındaydı çocuk? Bizden olsa olsa iki üç yaş büyüktü. Selim çekti kolumdan, bir yumruk savurdu:

"Gidelim be gidelim" dedi.

Nereye gidecektik, biliyordum. Beyoğlu'nun o ünlü sokağına. Gitmiştik, daha doğrusu önünden geçmiştik bir iki kez. Kapı önlerinde biriken dikizcileri seyrederek. Biz de bir kapıdan içerdekileri seyretmiştik bir ara. Çok çirkindi o kadınlar. Şişman ya da çok sıska. Hele gülüşleri korku vericiydi. On yedi yaşın gözüyle, ya çok güzel görünürlerdi, ya çok iğrenç. Ben çirkin bulmuştum hepsini. Selim bayılmıştı. Bir felsefesi var-

dı. "Güzel müzel neymiş, yatakta güzel olsunlar, ben yüzlerine bile bakmam." Ama tek başına oralara gidemiyordu işte. İlle bir arkadaş gerekliydi. Öyküler dinlemiştik, sen tam kadınla yatarken palabıyıklı bir adam girermiş içeri, derken....

Kırmızı bir tramvay dönemeci ince bir çığlıkla döndü. Sokak lambaları yandı. Vitrin ışıkları da... Sinemaların resimleri ilk karanlıkta yeni bir canlılık kazandılar.

"Tarihçi yarın sınav yapacak" dedim.

Ne zaman çalışacağız? Cumartesiydi yarın. Sinema günü. Ayrıca benim için gizli bir sevinç taşıyan bir gün. Hâle gelecekti gene. Gelecek mi? Gelmeliydi. Saat bir matinesinde görmeliydim onu. Sonra izlemeliydim ardı sıra. Aylardır yaptığım gibi, daha aylarca yapacağım gibi.

Fatih'e gelmişiz. Selim "Eyvallah" dedi. Orhan parka kadar geldi, orda durdu.

"Biraz otursak mı?"

Serindi iyice. Ama oturduk. Bir şey vardı Orhan'ın sormak istediği. Sormadı.

"Hava soğudu" dedim.

"Olsun" dedi.

Bir süre sustuk. Şimdi annem evde bekliyordu sofra başında. Dersler vardı, tarih vardı. Orhan'a baktım.

"Bir sigara olsa," dedim.

"Başladın demek sen de."

"Eh, arada bir."

Sabahki lise öğrencisi değilim. Yıllar geçmişti ardı ardına. Sorumluluklar yüklenmiştim. Ezilmiştim altında. Sesim çıkmıyordu. Bezmişim dünyadan. Kadınlar, kızlar, dostluklar eskitmiştim. Aşklar bitirmiştim, başlatmış, gene bitirmiştim. Sonra bir akşam saatinde şu parkta bir sigara tüttüreyim demiştim. Kendimi öyle bir yaşam anında sandım. Oysa yıl 1940'tı. Şubat'ın bir akşam saati. Savaş kopmuştu Avrupa'da. Polonya ezilmişti birkaç haftada. Belki bir gün biz de girecektik bu savaşa. Kimbilir nerede, nasıl bir ölüm bekliyordu bizi. Bunlar geçti kafamdan. Çocukluk uzaklardaydı, her gün daha daha geriye gidecekti, ilk gençlik yılları da yaşanmadan geçecekti.

"Sen de aynı şeyleri mi düşünüyorsun?" dedi.

"Ne onlar dediğin?"

"Savaş."

"Biz de girer miyiz dersin?"

"Ağabeyim Trakya'da," dedi.

Neredeydi? "Trakya'da bir yerde." Ama nerede? Hep duyardık, ilk dünya savaşında lise son sınıftan öğrencileri askere aldıklarını, cepheye yolladıklarını. Üç dört aylık bir eğitim, sonra "ihtiyat zabiti" olarak savaşa...

Serindi, ama tatlı bir İstanbul akşamıydı. Gece hızla iniyordu tepemize. Kimse kalmadı Fatih Parkı'nda. Tramvaylar hızlandıkça hızlandı. Sokaklar tenhalaştıkça tramvayların hızı artıyordu. Kalktık, konuşmadan ayrıldık. Yalnız kalınca eski hayallerden koptum. On dakika kadar sürerdi parktan eve kadar yol. Elle tutulmaz düşlere daldım.

Sofra hazırdı çoktan. Bir şey sormadı annem. Bilirdi kötü bir şey yapmayacağımı. Sonsuz güveni vardı bana. Akşama komşular gelecekmiş. Konuk odasını hazırlamış. Mehlika Hanım, yetiştirdiği iki kız Emine ve Hatice. Oturup Mehlika Hanım'ın milletvekili kocasına ait anılarını dinlemek. Biri biter biri başlar. Hangisi doğru hangisi uydurma, çıkamazsın içinden...

Çabuk çabuk bitirdim yemeğimi.

"Ben erkenden yatacağım" dedim, "hem biraz da tarih çalışmalıyım."

Odamın uzunca bir balkonu vardı, bir de boylu boyunca yayılmış asma. Sandalyeyi dışarı çıkardım, ayaklarımı balkonun parmaklığına dayadım. Geceyi dinledim. Mahallenin gürültüsü gecenin sesini kısıyordu. Yan bahçedeki kulübelerden karı-koca kavgaları geliyor. Rahmiye'nin bu yılki kocasıydı Ali. Geçen yılki kocası Hasan birdenbire yitip gitti. Başkasını bulmuş. Gelecek yıl bakalım kim olacak kocası? Çamaşıra gider Rahmiye. Kırk yaşlarında, dişleri dökülmüş, saçları darmadağınık. Gene de genç kocalar bulur kulübesine almaya. İşsizler, hamallar, işportacılar, arabacılar. Hepsi de kocasıdır. İmam nikâhı bile yok kimi zaman...

Gürültüleri çok bu akşam. Adam belki de yarın kaçıp gidecek. Bağırdıkça bağırıyor, küfrettikçe ediyor. Bugün kızı gelmiş Üsküdar'dan. Arada gelir gider. Rahmiye çamaşırdayken başbaşa kalmışlar Ali'yle. Ne olmuşsa olmuş işte. Küfürler, bağrışmalar arasında bu kadarı anlaşılıyor. Bahçede gölgeler var. Kavgayı dinlemeye, seyretmeye koşanlar. Birazdan açar kapıyı

Rahmiye, "Ulan bok mu var?" diye bağırır onlara. Bir de beni görürse balkonda loş ışık altında "Beye de sâfâ lâzım" diye lâf atar...

Girdim içeri. Perdeleri örttüm sıkıca. Radyoyu açtım, bir tango, "Sevdim bir genç kadını." Niye kadın da genç kız değil? Kitaplara daldım bir süre. Aşağıda zil çaldı, annemin sesi geldi ardından, "buyrun" diyordu. Alt odaya girdiler. Boğuk boğuk sesler duyuyordum şimdi. Neler konuşuyorlar? Mehlika Hanım karşıki tüccarın karısını da getirmiş bu kez. İki kızı var lisede. Süheyla ve Leyla. Yolda karşılaşırız, gülümserler, ben başımı çeviririm hemen. Sevilecek bir kız gibi gelmezler bana. Belki ufağı biraz. İri iri göğüslü daha şimdiden. Büyükse soğuk, kısacık saçlı. Doktor olacakmış, öyle diyormuş annesi anneme. Olur da! Kızlarından söz açar şimdi anneleri Cemile Hanım. Annem de benden... Neler neler geçer kafalarından!

Geçtim küçük masanın başına. Osmanlı tarihi. Venedikliler, Avusturyalılar, Macarlar, Lehler. Ne bitmez savaş, ne bitmez sefer! Hele o antlaşmalar? Tarihler aklında kalmaz ne yapsan. Pasarofça, Karlofça. Önce hangisi, Karlofça mı, Pasarofça mı? Karlovitz ve Pasarovitz mi asılları? Bir daha bir daha okumalı. Küçük kâğıtlara notlar alarak, özetleyerek konuyu. Ekrem Bey ter döktürür yoksa!.... Hem seviyorum tarihi, hem de kızıyorum. insanoğlunun geçmişini anlatmıyor bize. Birtakım kralların, padişahların, komutanların övgüsü, yergisi! Hep kanlı serüvenler, idamlar, öldürmeler, ölümler. Yalan yanlış. Gerçekte böyle olmamıştır biri bile! Uydurmuşlar çanak yalayıcı tarih yazarları. Ya

para almışlar övmüşlerdir onu bunu, ya da kızmış yermişlerdir. Attım kitabı, yeter! Yatağa uzandım. Tavanı seyrediyorum. Duvardaki resimleri. Yarım kalmış bir öyküm var, onu tamamlamalı. "İnleyen Kaval" çıkmış Yeni Sabah'ta. Üç tane birden aldım. Bir de resim koymuşlar. Kim bilir şu anda kaç kişi okuyor onu? Kim yazdı bunu? diyerek.

Yaşam akacak böyle böyle... Bir gün bakacağım yaşlanmış biri var benim yerimde. Okullar bitmiş, aşklar sona ermiş. Ben, hep içinde olduğum anın dışındayım nedense... Ya gerisinde, ya ilerisinde. Ama şu anın içinde değilim. Neden?

II

10 Şubat 1940

Francalanın yarısını Enver aldı, yarısını ben. İçine bol tereyağı sürdürdük, kalın kaşar peyniri doldurduk. Çıtır çıtır elimizde.

"Başlasak mı yemeğe?" dedi Enver.

Çok acıkmış. Erkenden çıkıyoruz yola. Ben Fatih'ten o Küçükpazar'dan. Kahvaltı etmeyiz ikimiz de. Bu yüzden zayıfmışız.

"Olmaz" dedim, "Sinemada....."

Birde başlayacak film. Daha çok zaman var.

"Milli'ye mi?" dedi.

Kenan'la Hayri de geleceklerdi.

"Ne oldu sanki bizim okuldan ayrıldılar da."

"İyi halt ettiler, resmi liseyi bitirecekler keratalar."

Kenan'la Hayri orta ikiden beri yanyana, ardarda oturduğumuz iki arkadaş. Onuncu sınıfa geçince Pertevniyal'e gittiler. Bizim okul gevşekmiş, beğenmiyorlarmış. İkisi de sınıfın en çalışkanları idiler. Enver de öyleydi ya, o çıkmadı okuldan. Şimdi ancak cumartesileri buluşuyoruz onlarla sinemada. Kimi kez Kenan bize gelir, ben de onlara giderim. İyi ayaz vardı bugün. Kar düştü dün gece. Pek tutmadı, ama kaldırımlar kaygan. Sandviçleri çantalara koyduk. Sinemalı caddeye doğru yürüdük. Çinili fırından bir tatlı poğaça kokusu geliyor.

"Ne dersin, birer de poğaca alalım mı?"

Haydi ikişer poğaça da ordan, tamam. Kenan nerden gelir, hangi yoldan? Ben aşağı, Enver yukarı bakışıyoruz. Eski paltosundan sıkılarak gelir Kenan, pörsümüş pabucundan. Çok arkadaş var öyle, utananı sıkılanı yok, ama Kenan bir tuhaf olur hep. Alışık olmadığından... İki büyük sineması varmış babasının Adapazarı'nda. Daha ilkokuldaymış Kenan. İlk sesli filmleri orada görmüş. Evinde yığınlarla, sinema programı, film broşürü vardı, açar bakardık, tanırdık o eski artisleri. Vilma Banky'ler, Rudolph Valantino'lar, Norma Talmadge'lar...

"Ne oynuyor bugün?" dedi Enver.

"Deanna Durbin'in bir filmi" dedim, "Üç Kızlar Büyüdüler."

"Uyutur bizi" dedi, "yok muydu bir vurdu kırdılı film."

Buck Jones'in bir filmi olsaydı. Şöyle: "Akkartal" gibisi... Sinemanın giriş yerine sığındık rüzgârdan kaçarak. Ufacık bir yer, herkes burada birini bekliyor, içeri giren az. Çoğu öğrenci, kızlar da var, ama erkekler da-

ha çok. Ellerde çanta, başlarda kasket. Kimi de kasketini çantaya sokmuş. Arap kontrol memuru ikide bir, "haydi toplanmayın, ya içeri ya dışarı" diye bağırıyorsa da boşuna.

İki balkon aldık, girdik sonunda. Her yan dolu. Ortalarda bir yerdeyiz, ama balkon merdivenli olduğundan rahatça görülüyor perde. Kenan'la Hayri yok ortalıkta. Enver bakıyor, arıyor, yok. Ben de bakıyorum, ama onlara değil, başka birine. Yok o da yok. Kareli bir kahverengi manto arıyorum.

"Hep kızlara bakıyorsun sen" dedi Enver, "Suna'yı hatırladın nedir. O Beşiktaş'lı oğlum, burada işi yok. Hem artist olacakmış, öyle demiş, büyüklerden dostu varmış."

Güldüm. Sekizinci sınıftaydı Suna. Temsil kolundaydı. Ben bir piyes çevirmiştim, orada oynamıştı baş kadın rolünü. Gerçek bir oyuncuydu. Babası ölmüş, annesi başka bir erkekle evlenmiş, Suna Beşiktaş'taki halasında kalıyormuş. Tanınmış bir tiyatro adamı koruyormuş onu. Yetenekli bulmuş da ondan. Böyleydi söylentiler, bizim sınıfın kızlarından duymuştum. Uzun sarı saçları, yeşil gözleri uzun bacakları.... Bir gün Fatih-Beşiktaş tramvayına biniyordu Şehzadebaşı'ndan. Duraktaydım, selâmlaştık. Tramvay gelince ben de bindim onunla birlikte.

"Siz nereye?" dedi.

"Beşiktaş'a."

"Fatih'de değil miydi eviniz?"

"Evet, ama bir işim var orada."

Ne olacak, seninle birlikte olmak istiyordum diyebi-

lir miydim. Kırmızı arabada yer yoktu oturacak. Arkada bir köşeye girdik ikimiz. Kapı açılıp kapandıkça bana çarpıyordu, ona doğru itiliyordum, zaman zaman bacaklarımız, kalçalarımız değiyordu. Beyazıt, Sultanahmet, Sirkeci, Köprü, Karaköy, Tophane, Dolmabahçe.... Akaretler'de indik. Yokuşu tırmandı, bir sokak köşesinde ayrıldı elimi sıkarak. Yürüdü yürüdü, sonra başını döndürdü, güldü bir daha. Rol mü oynadı, yoksa bir dostluk mu duydu bana karşı? Konuşmalarımızı hatırlayamadım bir türlü. Bir saat boyunca çene çalmıştık. Okuldan, evden, derslerden, tiyatrodan. Şehir Tiyatrosu'ndaki o ünlü oyuncunun adını anmıştım özellikle gözlerinin içine bakarak. Hiç renk vermedi.

"Çok beğenirim onu" dedi o kadar. Aile dostuymuş, okulu bitirir bitirmez onu tiyatroya alacakmış, yetenekli olduğunu ilk o anlamış. Belki bunlardan biri bile doğru değildi. Bir sıcaklık duymuştum içimde o anlatırken. Kilometrelerce uzaktaydı benden, çevresinden. Ünlü bir sanatçının beğendiği bir kişiydi, geleceğin ünlü bir oyuncusu olacaktı. Kimbilir belki babası yaşındaki o adamın sevgilisi olmuştu belki de... Olgun bir kadının sesi, bakışı, davranışları vardı bu on yedisindeki kızda. İki yıl geri kalmış, okula gidememiş. " Konservatuvara gideceğim gelecek yıl" dedi, "Ankara'ya..." Sonra okulda rastladıkça konuştuk üç beş sözcük. Bizim arkadaşların gözünden kaçmıyordu bu dostluk. Kızlardan geldi ilk söylentiler. Oysa benim için pek önemli değildi. Gene de onunla gelmek isterdim şu sinemaya, ya da Laleli'nin ağaçları altından birlikte geçmeyi. Beyazıt'ta Suna'yla yürürken birdenbire Hâle ile karşılaşıvermek... Hepsi bu kadar.

"Daldın gittin Suna'ya" dedi Enver.

"Yok canım, ne Suna'sı?"

"Ulan şiir bile yazmadın mı ona?"

Evet yazmıştım. Coğrafya dersinde emekli yarbay kürsüde yazdığı ders kitabını okuturdu bir arkadaşa. Bizler de gürültü patırtı içinde dalga geçerdik. Kızlar alışmıştı benim akrostişli şiirlerime. Alırdım birinin adını, yukarıdan aşağıya yazardım. Sonra doldururdum o harflerin sonunu. Bir Nilüfer vardı sınıfta, en çok o isterdi böyle şiirleri. Sevgilisine gösterir, kıskandırırmış, sonra öğrendim. Ben ders arasında iş olsun diye yazar yazardım. Nilüfer.... Önce "n" li sözcük. "Neden." Başlardım sonra: "Neden sen bir gül gibi soldun." Sonra "i". "İyilikle, güzellikle, aşkla." Böyle sürüp giderdi. Suna için de bir şeyler yazmıştım defterime, Suna'ya göstermediğim. "Sen bir penceresin aşka açılan - Uzaklardan esen rüzgârlara doğru" diye başlıyordu. Günlerce takıldılar. "Suna, sen bir penceresin" diye seslendiler kızın ardından. Kız da duymuştu galiba, biraz kızgın, biraz da hoşnut, gülümserdi uzaktan.

Birden uyandım:

"Yok, dedim öyle bakıyorum işte! Ne kadar da büyüttünüz şu Suna'yı. Bak ben de Selma'dan bahsederim sonra sana..."

Selma dokuzuncu sınıfta ince bir kızdı. Piyano çalar, şarkı söyler, sınıfın birincisi. Enver gibi...

Birden kızardı arkadaşım. Konuyu değiştirmek için mi, yoksa iyice acıktığından mı?

"Şu sandviçleri yesek mi, ha" dedi.

Lambalar sönmemişti.

"Biraz bekle" dedim, "ayıp, göz göre göre."

Neyse yerimiz arkalardaydı. Birer de gazoz aldık.

Salon karardı, gelecek programın filmi gösterilmeye başlar başlamaz koca sandviçleri çıkardık. Gazoz şişesi dizlerimin arasındaydı. Bir yudum gazoz, bir lokma peynir ekmek. Cesar Romero"lu, Tyrone Power'li bir salon filmiydi haftaya gelecek olan film. Sonia Hennie kayak yıldızı rolünde... Yemeği bitirince rahatladık. Kapıdaki perde arada bir kalkıyor insanlar giriyordu balkona. Gözümü ayırmıyordum oradan. Hâle gelebilirdi her an. Bir ışık düşüyordu, o ışığın içinde girenlerin yüzleri azıcık görülüyordu. Derken dünya haberleri başladı. Savaş, uçaklar, devlet başkanları...

Sinemanın içi bir anda değişiverdi. Gene aynı sinema beş altı yıl önceleri. 1935 yılının şeker bayramında buldum kendimi. Şöyle bir düşleyince olurdu bu; bir yandan başka şeyleri seyrederdim, konuşurdum, bir yandan da istediğim kadar gerilere giderdim zaman içinde... Derste, yolda, tramvayda, evde, sinemada, nerede olursa olsun. Milli Sinema'nın o yıllardaki hali şimdikinden çok farklıydı. Perdenin iki yanında localar vardı, balkondan bakınca içleri apaçık görülürdü. Zaten loca bileti kesmezlerdi, parterde yer bulamayanlar o yan localara dolarlardı ayakta. Üç bölümdü balkon, ortası boştu, projeksiyon oradan geçerdi, sinema dolunca o boş yere sandalyeler dizilirdi. Oturanlar kafalarını doğrultamazlardı fazla, kaldırdıkları an, perdeye koca kafaların gölgesi vururdu. Sinema bir anda ayaklanırdı, "yuu, kafanı çek, kafan kopsun" sesleriyle, ıslıklarla...

İlkokul son sınıftaydım, Hâle bir sınıf aşağıda. Şehzadebaşı'ndaki evimizde toplanırdık, yedi sekiz çocuk, bahşişlerimizi, şekerlerimizi, mendillerimizi cebe atıp, doğru caddeye koşardık, sinemaya. O gün de öyleydi, Hâle'yle yanyana seyretmiştik Marta Egerth'in "Bitmemiş Senfoni"sini. O sonsuz Macar kırları, tarlalar, atlar, sevişmeler, müzik... Şubert'le sevgilisi kontes elele tutuşup Macar kırlarında koşuşuyorlardı. Şubert kiralık elbise yaftası taşıyan bir frakla giriyordu kibarların bulunduğu bir salona, herkes gülmekten kırılıyordu. Hâle babasından, ağabeyinden bahsediyordu. Karadeniz kıyısında geçirdiği günlerden. Orada da böyle uçsuz bucaksız kırlar varmış. Üstelik bir de deniz "Macaristan'dan güzel Karadeniz kıyıları" diyordu. Heyecanlanmıştı, birden elim elini buldu nasılsa. Ben on üçündeydim, o on iki. Farkına varmamış gibiydi. Parmaklarını avucumda sıkıyordum duymuyorsa da duysun diye. Anlamıyordu. O küçük parmakları bir şeyleri yaşasın.... Bugüne yarına onunla girmek özlemimi, yaşamamı onunla doldurmak istediğimi... Ona sahip çıkmak hırsımı... Hiçbir şey yapmadı. Hiçbir şey demedi. Nasıl olduğunu farkedemeden çekti elini. Oralı bile olmadı. Ne duymuş, ne anlamıştı. O gece düşlerim korkunçtu. Daracık odalarda başbaşa kalıyorduk, dolaplara kapatılıyorduk!...

Film başlamıştı. Deanna Durbin şarkılar söylüyor, ablalarına oyunlar oynuyordu. Düşlerimde Hale'nin yerini alırdı Deanna. Akşamüstleri balkondaki asmanın altına oturur dalardım hayallere. Kopar giderdim çevreden. Bir film çevirirdik Deanna ile beraber. Benim

rolüm her zaman küçük, önemsiz olurdu. Mutsuz âşık rolüydü bu. Fred Astaire'le Ginger Rogers'e de yer vardı o filmde. İki sevgilinin en yakın arkadaşı olurdum. Deanne'nın şarkılarına kısık sesimle katılırdım. Fred'le step yapardım o parlak salonların geniş aynaları önünde, silindir şapka başımda, bastonumu ahenkle yere vura vura...

Sandviçleri bitirdik bile. Ara verilince kalktık. Tek boş yer yoktu. Semt liselerinin öğrencileri doldurmuş sinemayı. Kızlar da çoktu, ama Hale'yi göremiyordum baktığım yerlerde. Birer gazoz daha içtik dışarda. Kenan'la Hayri de merdivenlerde göründüler.

"Balkonda yer bulamadık" dedi Hayri.

Koltukta berbat bir yerdeymişler. Hayri:

"Filmi hiç tutmadım" dedi. "Ne var yani. Kızılderililerle savaş falan olmalıydı. Yarıda çıkalım mı ha?"

"Olmaz" dedim. "Nesi var filmin?"

Deanna'ya karşı bu saygısızlık kırmıştı beni.

"Peki, öyleyse hatırınız için bekleriz beyim" dedi Kenan.

"Selim'i gördün mü bugün," dedi Hayri.

Görmemiştim, okula gelmemişti.

"Galiba babasıyla gene kavga etmiş," dedi. "Dün geceyarısına doğru bize geldi. Kapıda durdu durdu, bir şey demedi. Annem şaştı kaldı. Ne içeri girer, ne de gider. Morukla atıştık dedi. Yemekteymişler. Kızmış masaya bir yumruk indirmiş, çorbalar havaya sıçramış. Babası tokatı yapıştırınca fırlamış evden dışarı. Dur gitme, gece burada kal dedim. Bir de baktım eyvallah dedi çekti gitti. Ben size gitti sandım."

"Dün gece evde değildik, geldiyse de bulamamıştır."

Sonra konu değişti. Bir kız bakıyordu kalabalıkta. Nasıl da seçilir bize bakan göz bunca kalabalık içinde? Hâle değildi, ama uzun boylu esmer arkadaşı. Başka kızlar da vardı yanında. Selim'i, Kenan'ı, Hayri'yi falan unuttum. O bakış vardı yalnız. Bana anlatmaya, duyurmaya çalıştığı şeyler. Hale'den bir haber taşırcasına... Derken ziller çaldı, hemen karanlık bastı, girdik, ite kaka yerimizi bulduk.

Film nasıl bitti anlayamadım. Güldüler, alkışladılar, hüzünlendiler. Başka yerdeydim ben. Selim'i düşünüyordum şimdi de. Neredeydi? Geceyi nasıl geçirdi? Eve döndü mü? Sinemanın arka kapısından çıktık. Yağmur artmıştı. Kenan'la Hayri'yi bekledik köşede. Birlikte Şehzadebaşı'ndan Fatih'e doğru yürüdük. İyice ıslanıyorduk. Hayri fırının orada ayrıldı Enver'le. Kenan'la koşar adımlarla bir saçak altına attık kendimizi.

"Bir kahveye girsek mi?"

Âşıkın kahvesi duman dumandı, gürültülüydü. Hâle'nin esmer arkadaşının bakışındaki anlamı çözememiştim. O gürültüde yitip giderdi o bakış. Bir daha gözümün önünde canlandıramazdım.

"Ne olacak Selim?" dedi, "evlerine gitsek."

Koşmaya başladık. Fatih parkından geçtik. Sokaklarına vardık. Kenan zile bastı, az sonra Selim'in kardeşi açtı pencereyi.

"Ağbeyim evde yok, annem de... Galiba Kırklareli'ne gitmiş."

Demek sabahı yapmış kahve köşesinde, sonra da atlamış bir otobüse Kırklareli'ndeki teyzesine gitmiş.

Bu yağmurda o upuzun yollarda giden otobüsü düşündüm. Varmıştır belki de.

"Peki" dedik.

Caddeye indik. Bir Edirnekapı tramvayı geçiyordu. Neden olduğunu bilmeden atladım.

"Haydi Kenan" dedim.

O bir an ne yapacağını şaşırdı, sonra koştu, hızlandı, yetişti. Soluk soluğaydı.

"Deli misin nesin" dedi, "nereye gidiyorsun böyle?"

"Birden esti işte. Ne olacak gider geliriz bir boy."

Arka sahanlık boştu. Pasolarımızı gösterip bilet aldık. Atikali'yi geçmiştik bile. Yağmurda bütün evlerin camları örtük, perdeleri inikti. Yağmuru görmek istemiyorlardı sanki insanlar.

"Şu evde oturmuştuk" dedim.

Kenan baktı, seçemedi.

"Şu caddedeki ikiz evlerin sağındakinde, hani birbirine yapışık balkonlar var ya, o."

Aradan yıllar geçti sanki. Oysa 1937'deydi. Babam ölünce taşınmıştık buraya. 1935'in yazı, güzü, 1936 kışı, baharı. Acılı zaman parçaları. Düşlerimde hep babamı görürdüm. Canlıymış gibi.

Gitmiş bir yolculuğa. Her gece eve dönerdi düşlerimde. Umut içinde uyanırdım, sonra umutsuz geçirirdim bütün günümü. Cumartesi akşamları annemle balkona otururduk, minderlerin üstüne. Kahvesini ağır ağır içerdi annem. Konuşmadan bakardık ufka, şu koca apartmanlar yoktu. Ta karşıdaki Çapa caddesi görülürdü. Oradan geçen tramvayların sesi duyulurdu. Radyoyu açardı bitişik komşumuz. Pencereden gelen şarkıları dinlerdik. Bizim radyomuz babamın terekesinde kime satılmıştı acaba? Niye biz almamıştık sanki? Kim-

deydi şimdi? Ta bahçeye kadar uzattığımız hoparlörü ne olmuştu?

Sıkılmıştı Kenan. Sesini çıkarmadan dinliyordu bölük pörçük anlattığım eski anıları. Ne olacak, Edirnekapı'ya kadar gidip geleceğiz, yarım saat bile sürmez. Yağmurlu bir cumartesi akşamı hiç de hoş değil. İnsanlar kaçıyorlar bir şeyden, bir yerden. Sudan mı? Yoksa bir şeyleri mi hatırlıyorlar? Tramvay anıları çiğneye eze gitti Edirnekapı'ya. Durdu oradaki kavşakta. Bir süre bekleyecekti. Biz inmedik. Birer bilet daha aldık biletçiden. Bu kez oturduk, sandalyeleri karşılıklı açıp. Kenan lisedeki derslerin zorluğundan söz açtı. Hele bir edebiyat öğretmeni varmış, bir hanım, not almak kolay değilmiş. Ahmet Haşim ve Sembolizm konusunda bir ödev vermiş Kenan'a. "Yarın gel bize, beraber hazırlayalım" dedim. "Benim de cebir çalışmam var. Sen de bana yardım edersin."

Sevindi Kenan. Uzun yüzü daha da uzadı. Şiirden, romandan anlamazdı, sevmezdi de. Varsa yoksa makine. Bisiklet, sinema makinesi, otomobil, uçak.

"Sınava girip sinema makinistliği ehliyeti alacağım" dedi. "Bu yaz sinemasında bana iş verecek Ali bey, hani Balat'ta sineması olan, babamın eski bir arkadaşı! Karagümrük'te bir bahçe sineması açacak bu yaz." Başladı düşlerini anlatmaya. Yarısını dinledim, sonra daldım kendi evrenime. Sesini duyuyordum, sözcükleri tek tek anlıyordum, konuşma gelip geçiyordu gözlerimin önünden, içimden. Hâle, Suna, Reyhan, Saime bütün tanıdık kızların yüzleri gelip geçiyordu önümden. Hâle'ydi ağır basanı. Şu 1940 yılı da geçecek-

ti, daha başka yıllar gelecekti. Onlar da geçip gidecekti. Kızlar, kadınlar, arkadaşlar, olaylar, yaşantılar, acılar, sevinçler. Hepsi değişecek, yenileşecek, sonra da eskiyip unutulacaktı. Şu anı bir gün hatırlayamaz olacaktım. Yıllar yıllar sonrasını şu yağmurlu akşamüstü gördüm sanki. Tramvayın buharlı camında bir pencere açılmıştı gelecek zamana doğru, orada seyretmiştim yarını, yarınları.

"Amma da bekledik" dedi, Kenan birden.

O anda da tramvay yola çıktı. Bomboştu. Bir daha hiç konuşmadık. Fatih'e gelince o kendi yoluna gitti, ben öte yana.

"Yarın, öğleden sonraya" dedim ayrılırken.

Başını salladı. İkimiz de koşmaya başladık. Durup bakıştık yağmurda, elimizi salladık gülerek.

III

18 Şubat 1940

Hep yağmur yağdı. Sokak vıcık vıcık. Ders kitaplarımı attım bir yana. Gazete okudum yatakta. Annem uyuduğumu sanıyordu. Mussolini ile Hitler buluşmuşlar. Bir savaş öncesinde miyiz? Acayip bir dünyadayız, eylülden beri Avrupa savaş içinde, ama Fransızlarla İngilizler saldırıya geçmiyorlar. Almanlar da öyle. Belki de vazgeçerler bu saçmalıktan. Bir korku büyüyor içimde, ya biz de girersek savaşa? Antlaşma var, İngilizlerle Fransızlarla. Lise sıralarındakiler de savaşa gidermiş. Hiç sevmiyorum savaşı. Git zehirli gazlarla, makineli tüfeklerle öl, yaralan, sakat kal. Yaşım on yedi. Hiç yaşamadım daha. Kim yaşadım diyebilir zaten? O da başka. Seksenindeki bile yaşama dört elle sarılı-

yor. Mussolini ne görüştü Hitler'le? Önümüzdeki aylar çok şeye gebe. İlkyaz, gençliğimizin son yazı, son mutluluk çağı olmasın?

Annem üzülüyor. Para yok. Dayımdan bu ay para gelmedi. Ne olacak? Yine Emniyet Sandığı'na yatırılacak küpesi, bilezikleri, pırlanta yüzüğü. Kimi zaman üç aylık para birden geliyor, kimi zaman gecikiyor. Ayda elli lira... Acaba bu parayı, ben kazanamaz mıyım? Ne yapmalı, okulu bırakmalı mı? Okul dersleri, yazılar, çeviriler. "Yeni Sabah"ta çıkan öykülerime para verirler mi acaba? Yeniden üç öykü postaladım. Bugünkü gazetede çıktı mı? Annem hep "Cumhuriyet" alır eve. Ön odaya gittim, soba yanmış. Sedire uzandım pijamayla. Annem mutfakta bulaşık yıkıyor. Radyo çalıyor. Bir süre yabancı istasyon aradım yeni satın aldığımız RCA'da. Romantik havalar çıktı karşıma, derken oynak bir Tino Rossi, Marinella... "Bu aşk rumbasını oynamak seninle sabaha kadar." Ben dans bilmem, bir tangoyu beceriyorum. Bir düğünde dans etmek zorunda kalmıştım kendimden yaşlı bir hanımla. Birden orkestra rumbaya başladı tangoyu bırakıp ne yapacağımı şaşırdım. İlk yakın masaya oturttum kadını. Kıpkırmızı olmuşumdur. "Biraz daha kollarımda kal Marinella," Sinemaya gitsem. Bir afyon gibi çekiyor karanlık salon. Yarın okul var yine. Bu yağmurda evde oturmak da çok cansıkıcı. Hiç değilse dalıp giderim. Turan'da "Gunga Din" oynuyor. Merdivenden çabucak indim. Annem fırladı elleri ıslak.

"Yemek yapıyorum. Kuru köfte ister misin öğleye?"

"Ben çıkıyorum," dedim.

"Ya dersler ne olacak?"
"Kenan'a gideceğim, orada yerim bir şeyler."
"Oğlum çalış, yemeğini ye, sonra git."
"Anne, sıkıldım çok."
"Yağmur var baksana, sırılsıklam olacaksın."
"Boşver."

Kahve doluydu. İçeri giren girene. Yağmur hafifledi, hızlı yürümeme neden yok.

Kıztaşı'na çıktım, tramvay yolundan Saraçhane'ye, Şehzadebaşı, sinemalar... Ferah, Hilâl, Milli, Turan.

Çinili Fırından iki peynirli poğaça sardırdım bir de Nestle. Balkona bir bilet. Bu saatler oldukça boştur balkon. Gunga Din'den önce, gelecek programı gösterdiler: "Sevimli Haydut". Tyrone Power, Henry Fonda, Linda Darnell. İki haydut kardeşin serüveniymiş. Sonra Gunga Din başladı. Hindistan'da geçiyor olay. Üç asker Gary Cooper, Franchot Tone, Victor Mc Langlen neler neler yapmadılar. Başkaldıran Hint kabilelerini kırıp geçirdiler. Gunga Din de İngilizlere yardakçılık eden bir Hintli. Ne denli sevimli göstermek istemişlerse de beceremişler. Kendi ulusuna karşı savaşan bir aptal uşak olmuş çıkmış. Sinema iyice doldu. Havasız, yağmurun kokusu doluyor içeri. Giysiler taşıyor rutubeti. Yanıma biri oturdu. Bir adam. Kokuyor. Şarap mı içmiş, rakı mı? Başını dayadı koluna başladı kestirmeye. Horultusu karıştı beyaz perdedeki mitralyöz seslerine. Film bitmeden çıktım. Yağmur sürüp gidiyordu daha. Ne yapmalı? Bu yağmur sıkıntısını nasıl atlatmalı. Şöyle yürüsem Laleli'ye doğru. Bir evi arasam sokak sokak. Hâle'nin evi. Biliyorum bulmam olanaksız.

Bunca ev, apartman, sokak içinde hangisi? Kimi zaman bekliyorum Beyazıt'ta. Saat dörtten sonra, o liseden dönerken karşılaşıyoruz. Bakışıyoruz. Sonra yürüyüp gidiyorum. O belki beni arkadaşlarına gösteriyor, ardımdan bakıyor. Kendisini izlediğimi de biliyordur. Geceleri penceresinden bakıyordur sokağa, elektrik direği dibinde beni göreceğini sanarak.....

Bir dükkânın saçak altına girdim. Bardaktan boşanırcasına yağıyordu yağmur. Herkes kaçıyor. Evli evine köylü köyüne. Bakıyorum geçenlere gidenlere. Şu karşıki sokak doğru Vefa bozacısına gider. Benim doğduğum ev de o sokağın içinde. Kaç yıldır geçmedim önünden. Bir korku duyuyorum çocukluk günlerimin acılı tatlılı anılarını yaşamaktan. İçimde bir duygu kendini gösteriyor, git geç o sokaktan, bahçe kapısına bak, yandaki yıkık çeşmeye, karşıki evlere bak. Ne kadar geçti, beş yıl ancak. Babam 1935'te öldü. Bir Haziran günü. Şişli'de bir özel hastanede görmüştüm son kez. Nasıl olsa kalkacaktı iyileşerek. Ama bir hafta sonra Şehzadebaşı'ndan cenazesi geçti. Dükkânlar kapandı iki sıralı. Çocukluktan beri buralıydı, burada büyümüştü, tam kırk altı yılını bu semtte geçirmişti, bu ahşap evde yaşamıştı.

Yağmur azaldı, herkes sokaklara doluştu. Nerden çıktılar? Pazar kalabalığı bu? Sinemalara gidiyorlar, saat dört. Mart akşamı biraz gecikir, ama yağmur bulutları öylesine kapkara ki! Vefa'ya doğru yürüdüm. İşte ilkokul. Buradan geçerken çocuklar ardıma takılır-

lardı, elimdeki topu kapmak isterlerdi. Tehlikeli bir geçitti burası. Yine o ilkokul duruyor. Karşıda Şehzade Camii'nin avlusu. İlk çocukluk futbol maçlarını burada yapardık. Geçmiş gitmiş. Ne çabuk gitmiş. Ne çabuk eskiyor yaşantılar, şimdi de yaşıyoruz derken bir bakıyorsun anılar oluşuvermiş. Bizim evin sokağına girsem mi? Ev daha da çökmüştür. Başımı çeviremedim o yana. Bozacıya doğru yürüdüm. Biraz leblebi alsam. Beş kuruşluk. Sonra bozacı. İçine leblebileri doldurarak bir dikişte içebilmek hünerdir. Atatürk'ün boza içtiği bardak duruyor cam içinde. Kimbilir daha ne kadar duracak? Birden yağmur boşandı. Vakit geçirmeli, bir bardak daha. Karanlık çöküyor. Annem merak edecek. Ya dersler ne olacak? Yarın Kimya'dan sınav var. Belki Geometri'den de. Yeni Sabah'ta yarın öykümü göreceğim. Adımı dizecekler koca koca harflerle. Sanki bütün Türkiye okuyacak. Belki Hâle de.. Yazmayı seviyorum, birden çoğalıyorum sanki, bir kişi değilim, on yedisinde değilim; değişik yaşlardayım, belki kırk, belki elli, belki daha ilkokul yıllarında... Bitmez tükenmez gibi geliyor anlatmak istediklerim. Şu dersler olmasa, Cebir'ler, Fizik'ler, Kimya'lar...

Her zaman böyle yaparım. Tek başıma sokak sokak dolaşırım. Yağmur yağar diner, sokaklar kül rengine dönüşür. Hangi zamanda olduğumu bilemem. Vefa'dan Süleymaniye'ye doğru yürüdüm, arka sokaklar, boş arsalar. Burda oyunlar oynardık beş altı yıl önce. Üç kız kardeş vardı arkadaşlık ettiğim. Anneleri bize çamaşıra gelirdi. Babaları bırakmış kaçmış. Üçü de ilkokula giderdi. Ortancasını severdim, Nuriye. Hep beyaz kur-

dele takardı uzun saçlarına, ama şişman ablası takılırdı hep. Nerdeler şimdi? Oturdukları ahşap evde başkaları var. Çamaşırlar asmışlar pencerelere. Biri bağırıyor, "hey Fatma" diye... Süleymaniye'den Beyazıt'a döndüm. İki damla düştü alnıma. Yağmur birden coşacak mı? Eve dönüp ders çalışmalı, radyo dinlemeli, yazmalı. Havuzun yanında oturdum biraz. Pazar günleri cansıkıcıdır. Hele hava da bozuksa! Yarın Pazartesi, okul, dersler, öğretmenler. Sanki hiç bitmeyecek bu yaşam, hep böyle gidecek. Anlamsız. Yaşamakta bir anlam var mı? Ben bulamıyorum. Annemle konuşmak eski anılara dalmak var. Bir de yazmak. Geçip giden bu yaşamdan bir şeyler kaçırmaktır yazmak. Kendimizden, çevremizden... ne yazılırsa o kalır geriye. Bir gün açıp okursam o defterleri anlayacağım bu günleri gerçekten yaşadığımı...

Bir tramvay geliyor. Arka sahanlıkta buldum kendimi. Biletçi parmağını salladı. "Ya düşseydin" dedi. Güldüm dostlukla. Biletimi aldım. Arka pencereden geçtiğimiz yolları seyrediyorum. Vezneciler, Şehzadebaşı... Ali beyin dükkânı, kuru kahveci Haydar. İlk çocukluk anılarımın insanları. Ferah, Hilâl, Milli, Turan sinemaları, Çinili Fırın, Saraçhanebaşı, Fatih parkı... Durmadan atladım biletçiye bakarak. İnsan hoşlanıyor küçük başkaldırmalardan. Yasaklanan şeyler çeker kişiyi. Parka girdim. Tek tük oturanlar var akşam serinliğinde. Kış çok sert geçti. Azıcık güneş çıktı mı millet parka doluyor. Annem de sever burada oturmayı güneşte. Nesime hanımla burada buluşurlar. Ne çok şey vardır birbirlerine anlatılacak? Ta Makedonya'dan,

Manastır'dan, Selanik'ten. Annemin ilk evlenme töreninden. Biraz oturdum, anıta bakıyorum. Birbiri ardına anılar geçiyor. Yıllar yıllar! On yedi yaşında bir delikanlı oturmuş yaşamını düşünüyor. Ne çok yaşamış, ne yoğun, ne derin! Bir gün gelecek yine burada oturacağım belki. Yaş kırk, elli olacak. Evli, çoluk çocuk sahibi. Belki de üç beş yıl önceye göre çok daha yakın gelecek bugün bana. Zaman yaşlandıkça kısalır. Kısalır kısalır kısalır. Kopuverir sonra. Ölüm mü o?

Yağmur başladı birden. Bardaktan boşanırcasına. Kaçan kaçana. Gittim muhallebicinin vitrini önünde durdum. Niye fötrümü almadım? Beyaz trençkotum kirlenmiş iyice. Saçlarım sırılsıklam oldu. Hep kasketli geçtiğim yollardan başımda fötr ile geçmek bir başka oluyor. Sanki değişiyorum. Beni tanımıyor görenler. Bir gün aklıma esti, Sirkeci'deki bir şapkacıdan aldım o koca şapkayı. Elimde tuttum bir süre, sonra bir yan sokağa girince giydim başıma. Kenarını öne eğdim. Filmlerdeki gangsterler de öyle yaparlardı. Birkaç yaş büyüttü beni bu fötr. Sonra anayola çıktım. Kendimi görmek istedim bir vitrinde. Garip bir insan vardı karşımda. Hem ben, hem ben değil. Kimseler bakmıyordu bile. Bu çocuk az önce başı açık gezerken şimdi kahverengi bir fötr almış giymiş demiyordu. Bir suçluluk açmazı içindeydim. Sanki biri yanıma yaklaşıp "yasak öyle şapka giymek" diyecek. Lise birinci sınıf öğrencileri kasket giyerler, şapka giyeni polis yakalar, diye. Annemden de sakladım şapkayı. Eve girer girmez dolaba sokuşturdum. Yalnızken odamda, çıkarıp giyiyorum, aynaya bakıyorum, film çevirircesine bir oyun.

Koşa koşa gitmeli eve. Yağmur duracak gibi değil. Önce Kıztaşı. Oradan bizim sokak. Koştukca yağmur da hızlanıyor. Bir araba karşıma çıktı birden. Mahalleden Tahir, atlarını, süslemiş kurdelelerle. 'Merhaba' diye bağırdı. 'Merhaba' dedim rüzgârda. Gül pencereden bakıyor. El salladı. Üç yıl önce bütün bu çevre bomboştu. Yazları yeşilliklerle kaplanırdı. Geceleri saklambaç, hırsız polis oynardık kızlarla, çocuklarla. En büyükleri bendim, bir de Celâl. Gül, Gönül, Sabiha sırayla sevgililerimiz olurlardı. Biz de iki haydut. Yaz akşamları o inişli çıkışlı yerlerde saklanırdık. Ay ışığı vururdu üstümüze. Ortaokul öğrencileri aşk nedir bilmezler. Ama parmaklar değer birbirine, yanaklar değer. Soluklar sıklaşır: Gül: "Eğil eğil, saklan geliyorlar" derdi. Sarılırdık. Eli dolaşırdı vücudumda. O zaman anlamazdım, aklım bizi arayan karşı çetedeydi. Celâl'le sevgilisi yanımızdan, ardımızdan baskın yaptı yapacak. Gül tombul bir kızdı. Benden iki yaş büyük. Tutardı elimi, göğsüne yaklaştırırdı, saçlarımız birbirine karışırdı. O yeşillikler kalmadı artık. Apartman yapıldı yerine. Gül'ler gittiler Adana'ya, Celâl öldü. Başkaları geldi mahalleye. Savaş çıktı dünyada. Ben lise öğrencisi oldum. Yazılar yazdım, öykülerim basıldı gazetelerde. Kendimi çocukluktan sıyrılmış buldum...

Annem:

"Sırılsıklamsın," dedi, "Kenan geldi, seni aradı, yarınki sınav için çalışacaktık dedi, ah çocuk ah." Radyoda bir şarkı var Fransızca. Hemen soyundum. Sedire uzandım. Annemin konuğu var alt odada. Sesleri geliyor. Mehlika hanım bu "Nasılsınız?" dedim.

Kaldığı yerden sürdürdü anlattıklarını. Daha önce dinledim mi? Milletvekili kocasınının Atatürk'e, gidişi-

ni anlatıyordu, konuşmasını taklit ederek. Kürttü ikinci eşi. Oldum bittim milletvekiliydi. Doğuda bir yerde şıh! Mehlika hanım evden çıkamazmış. Memlekette iki karısı daha varmış. Ama Ankara'daki eşi yalnızca Mehlika!

"Bey bey bana baksana, ben senin karılarına benzemem," dedim. "Burası Ankara, ben senin karınsam esiren değilim ah!"

Milletvekili şıh, çocuk gibi ağlarmış, genç eşini sırtına alırmış, yapmadığını bırakmazmış. O günlerin tanınmış kişileri gelirmiş Yenişehir'deki evlerine. Yine açmış o eski anılar yumağını, sar babam sar! Doğru muydu bütün bunlar? Bir milletvekili ile evliliği doğruydu, adamın Kürt olduğu, sonra ayrıldıkları. Adı anılırdı yine o adamın, yine milletvekiliydi. Beş yıl evli kalmışlar, hem de Medeni Nikâhla. Sonra ne olmuş, ne bitmiş ayrılmışlar. Adam bir ev vermiş Mehlika Hanıma, bütün evin eşyalarını bırakmış. Bir yıl kalmış Ankara'da, nesi var nesi yoksa bitirmiş, gelmiş İstanbul'a bir akrabasının evine. Oradan da bizim sokağa..

Şarkılar söylerdi mahalle kızlarıyla. Bir yandan dikiş diker bir yandan bağırıp çağırırlardı. Kimi zaman karşıki başçavuşun evinde toplanırlardı. Başçavuşun kızı Saime benim yaşımda karagözlü, boylu poslu bir kızdı. Bakışır dururduk karşı karşıya. Mehlika hanım çapkın çapkın gülerdi. Bir kez "Saime seni beğeniyor" demişti annemden gizli. Duymazlığa geldim. Çevremin dışında olmak isterdim. Daha yaşlı, daha olgun. Mahalle aşkları, gelip geçici serüvenler aşağılatıcı şeylerdi. Ölümsüz şeyler özlüyordum. Kitaplarda, romanlarda okuduğum. Kendi dışımda bir dünyayı seyredercesine yaşıyordum bu çevrede...

Sonra çıktım odama. Kitapları açtım. Biraz çalışmalı. İşte bir pazar daha bitti. Yaşamımdan bir gün. Havaya uçup giden saatler, boş, anlamsız. Ne zaman Hâle'yi görsem, arasam o gün güzellik kazanıyor. Bir süre tarih okudum, geçmişe daldım gittim. Sonra kapattım. Hâle'yi ne zaman göreceğim? Ne diyeceğim? "Seni seviyorum!" Sonra ne olacak? İlkokul günlerindeki gibi gülecek başını sallayıp. Annem de bir şeylerden kuşkulanıyor. Bir bilse, şaşar kalır. Beni hep o küçük oğlu olarak görür. Bir genç kızı sevmem, istemem, özlemem, olmayacak şeydir. Zil çaldı. Komşulardan iki hanım gelmiş. Sesleri yükseldi, anılar başladı, bir ondan bir berikinden. Sigara dumanları arasında eski anılar. Şubat gecesini geçirmenin en güzel yolu. Dersleri bıraktım. Bir roman açtım: "Adsız Köşk" Seurel, Meaulne ve Yvonne de Gallais. Yaşamımca, arayacağım, bulamayacağım o uzun boylu, sarışın, bu dünyaya yakışmayan genç kız!...

IV

21 Şubat 1940

Âşık baktı baktı:

"Hasan seni aradı" dedi. "Memleketten yeni gelmiş." Hava kararmıştı. Perdeleri sıkıca kapattı. Işık azdı.

"Bugünlerde kontrol sıkı" dedi. "Geçen gün polisler bastı."

Bir kez benim de başıma gelmişti. Okul saatindeydi. Arka kapıdan öte sokağa kaçmıştık. Küçük kahve boştu daha. Köşede tavla oynuyordu iki öğrenci. Hayriye Lisesi'nde yatılıydılar. Yaşları yirmiyi geçmiş iki lise öğrencisi. Biri Maraş'lı, biri Konya'lı. Koca koca bıyıkları vardı.

"Al düşeşi len" dedi.

"Oha!"
Âşık gitti çay ocağına.

Okula gitmedim bugün. Sınav vardı cebirden. Ali bey soruşturdu mu? Öğleden sonra hep kahvedeydim. Koca bir defter vardı elimde. Esat Mahmut'un romanının içindeydi. Nazım Hikmet'in şiirleri. Vefa'da okuyan Vedat getirmişti. Şair Vedat. Divan tarzında şiirler yazardı, ezberinden Galip'ler, Baki'ler, Nedim'ler, dökülür durmadan... Yahya Kemal'i biraz severdi, aruzla yazdıklarını. Bir de Nazım Hikmet... "Ah, bir de aruzla yazsaydı, ne olurdu bilir misin?"

Nazım Hikmet'i eve götüremedim. Bunlar tehlikeli şiirlerdi. Eskiden basılı kitapları vardı bende, "835 Satır", "Taranta Babu" Vedat, bu şiirleri, bir öğretmeni varmış ondan almış gizlice, beş kopye çekip ona geri verecektim. "Hem senin daktilon da var" demişti. Âşık bir çay daha getirdi. Bir de kendisine... "Ne okuyorsun?" dedi.

Şairdi o da. Arada bir türkü söylerdi. Adana'lıydı. "Urfa bir yana düşer zülüf gerdana düşer"i bağıra bağıra inletirdi kahveyi. Urfa türküleri, o Urfalı'ydı ama sesi yoktu. Birde film türküsü vardı: "Yeşil gözlerini ufkuma ger ki -Bahar geldi diye şarkı söyliyem." Hasan, pencere önüne oturur, elini alnına dayar, mısra dizerdi altalta. Serbest yazardı daha çok. Orhan Veli'leri tutardık birlikte. Şiir böyle olmalıydı. Konuşur gibi.... Herkesin içinden geçenleri, bir anlık duyguları, izlenimleri kısaca vermekti şiir. Vefa'lı Vedat'la Hayriye'li Hasan tutuşurlardı kavgaya. Önce bir parti tavla, sonra Orhan Veli, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Nazım Hikmet

tartışması. Şeyh Galip'i ikisi de severdi. Nazım'ı da... Ama Yahya Kemal'i hiç tutmazdı Hasan, varsa yoksa Orhan Veli!

Âşık şaşıydı, bir gözü de öbüründen küçük. Şaşılığı doğuştanmış, ama öbür iş bir kavgada olmuş.

"Çekti bıçağı, vay anam, elini tuttum, ama ucu gözüme girdi." Az kaldı kör olacakmış, o yüzden bir gözü kapanmış, zor görürmüş o göz.

"Bir tavla atalım mı?" dedi, "Hasan neredeyse gelir."

"Nereye gitmişti?"

"Öğleden sonra bir uğradı. Yenikapı'ya indi galiba. Biliyorsun kızı orada."

Göz kırptı, sonra gitti bir tavla getirdi. Zarları salladı salladı.

"Bir Adana işi yapalım."

"Burası Şehzadebaşı. Tavla burada doğdu" dedim.

İlk üç oyunu aldı. Sonra bir mars oldu. Çok heyecanlanmıştı. Bir ara daldım. Hasan şimdi mutluydu, sevdiği kızla buluşmuş olmalı. Sarışındı Zekiye, lise öğrencisiydi, benim gibi dokuzuncu sınıfta. Oysa Hasan orta sondaydı, geçen yıl kalmıştı sınıfta. Yaşı büyüktü benden; çok yıl yitirmiş, belge almış, sonra kurtarmış. Hayriye de yatılıydı. Ama işini uydurur kaçardı geceleri, sabaha karşı dönerdi. Bir dostu vardı Abanoz'da. Haftada bir gün gider kalırdı. Para da öderdi ya, ödemem derdi, hatta kadından para bile alırmış! Bahçede toplanırdı çocuklar çevresine, ya da duvar dibindeki küçücük çimenlikte yere bağdaş kurarlardı. Hasan ayrıntılarla anlatırdı, uzun uzun. Emine'ydi karısının

adı. "Kocam" dermiş ona, o da "karım." Boynundaki kırmızılı kravatı gösterirdi. "Halep'ten getirmişler, bana verdi, ipek," derdi. Hayran hayran bakışırdı çocuklar, hem kadınla yatıyor para vermeden, hem de armağanlar alıyor kadından, istediği zaman da para! Urfa'da babasının köyleri varmış, kadını kızıyle tüm insanlarıyle. Artık "Nerede kaldı Hasan, Aşık?" dedim.

Tavlayı kapattı. Yenilmişti. Bir şey demedi. Kalktı yeni gelen iki delikanlıya çay götürdü. Radyo akşam haberlerini veriyordu. Bir ingiliz muhribi iki Alman denizaltısını batırmış. Karelya cephesinde Finliler Ruslara dayanıyorlar. Şiddetli soğuklar geçecekmiş. Cumhurbaşkanı İnönü....

"Len ne zaman geldin?" dedi bir ses.

Hasan'dı, gözleri pırıl pırıl.

"Bir kahve," diye seslendi. "Bugün sizin okula uğradım. Seni aradım. N'oldu?"

"Gelmedim, astım, cebirden."

"Bir şiir yazdım" dedi Hasan. "Yenikapı'da bekleye bekleye sıkıldım. Bitmedi daha.. Ne o elindeki? Len, Karakurt mu okuyorsun?"

İçini açtım. Aldı karıştırdı.

"Dur ortaya dökme, öyle bak."

"Bunları nereden buldun sen?" "Velhasıl -pul pul ışıklı derisi, ateşten gözleriyle- bilhassa fasl'ı baharda ram eder kendine içerdeki adamı- hürriyet denen if rit -Bu bittecrübe sabit karıcığım- bittecrübe sabit."

Baktı gözlerime:

"İlk gördüm bunu" dedi. "Vedat mı getirdi ha? Ver bu gece bende kalsın, yatakhanede yazayım defterime,

yarın veririm."

Sonra hem defterden, hem ezberden okumaya başladı. "Bugün pazar - bugün beni güneşe çıkardılar."

"Sus ulan" dedim.

Yeni gelen iki genç kulak kabartmışlardı.

"Ve ben ömrümde ilk defa..."

"Yavaş, yavaş"

Sonra içinden tamamladı şiiri.

"Büyük şair Nazım, büyükten de büyük, dev."

O günün önemli serüvenini bir an unutmuş gibiydi. Bense merak ediyordum. Yenikapı'da Zekiye ile buluştu mu? Ne oldu, ne yaptı? Zekiye bizim sınıftaydı. Geçen yıl Hasan'la birlikteydiler ama sınıfta kalınca, Zekiye Hasan'ı geçmişti. Daha o zamandan bir yakınlık vardı aralarında... Yeşil kocaman gözleri, bembeyaz bir teni, uzun kumral saçları... Nişanlı olduğunu duymuştum bizim sınıftaki kızlardan. Mimarlık öğrenimi yapıyormuş çocuk, ağabeyinin arkadaşıymış.

"Sandala bindik, açıldık açıldık" dedi Hasan.

Ellerini gösterdi, kabarmış, kıpkırmızı.

"Burada anlatılmaz" dedi. "Hadi gidip bir şarap içelim, bir de köfte yeriz. Babamdan para geldi korkma."

Paraları ödedik Âşık'a, çıktık. Şehzadebaşı'ndan Vezneciler'e doğru yürüdük. Kapkaranlıktı, aysız bir geceydi. Tek tek tramvaylar, otomobiller mavi kâğıtlarla saklanmış solgun ışıklar halinde geçip gidiyorlardı. Karşıdan gelen insanları sigaralarından anlıyor, yol değiştiriyorduk. Birer sigara da biz yaktık. Ferah Sinemasını geçtikten sonra bir ayak meyhanesi vardı, üst katta iki kırık mermer masa... Yalnızdık burada. Bir şişe şarap geldi, beyaz peynir, turşu, sonra da ızgara köfte. Birer sigara daha.... Önce o sordu.

"Sen buldun mu Hâle'nin evini?"

Nerden çıkardı Hâle'yi?

"Laleli'de bir yerde herhalde. Geçen gün izledim. Tayyare apartmanlarına girdi. Ama orda oturmuyorlar, belki o esmer arkadaşı orada oturuyor. Bekledim, çıkmadı."

"Bir gün Beyazıt'ta bekleyelim, buluruz," dedi.

Hâle'nin evi!... Esrarlı bir romana dönmüştü. Bir gün bulacaktım o evi. Ama sanki bir türlü bulmak istemiyor gibiydim. Aramak, özlemek! Radyoda duyduğum tangolarda yaşatmak onu. Yeryüzüne, yaşama beni bağlayan bir neden. Belirsiz duyguların tutsağıydım. Aşk mı nedir, bilmediğim!...

Uzatmak istemedim bu konuyu.

"Bir gün nasıl olsa bulacağım," dedim. "Sen anlat asıl."

"Zekiye bir mektup yolladı. Ağabeysi anlamış. Bir tokat atmış. O doğulu çocuk serserinin biri, demiş, bir daha onunla konuşursan öldürürüm, demiş. Bunları yazıyor. Bugün saat iki buçukta Yenikapı'daki kahveye arkadaşlarıyla geleceğini de. Hani bir kara kız var ya arkadaşı, onunla, bir de başka biri. Gittim, bekledim, üçte geldiler. Hepsi beni tanıyor. Ben anlaştığımız gibi bir sandal kiraladım, kahvenin ilersindeki kayalığa yanaştım, bekledim. Arkadaşlarından ayrılıp geldi. Hemen açıldık, öyle hızlı çektim ki kürekleri! Kıyı neredeyse yitip gitti. Yanıma oturdu. Anlattı anlattı. Her şeye razıyım diyor, al beni götür memleketine diyor, o mimar öğrenciyi istemiyorum diyor. Dizlerime koydu başını, uzandı sandalın içine, elim saçlarında, boynunda, ensesinde, göğüslerinde. Öpüştük, öpüştük dakikalarca. Neredeyse....."

Sonra aynı yerde bırakmış kızı, bir buçuk saat geçmiş. "Bittim, tükendim arkadaş" dedi. "Bir gün benimle gelecek Şişli'de benim bir akrabam var, onun evine. Bu iş olsun bitsin diyor, başka çare yok. Böylece ister istemez kabul ederler diyor."

Şarap tatlıydı, değiştirdik, bu da ekşi çıktı. Hasan bağırdı:

"Ülen yok mu bir iyisi şu meretin?"

Köfteler de sıcak sıcak iyi gitti. Birer sigara yaktık, O, Zekiye'nin dünyasındaydı. Her şey Zekiye idi. Yaşam, Urfa, aile, sanat, şiir, gelmiş geçmiş, gelecek.

"Baban ne der?" dedim. "İster mi İstanbul'lu bir kızı?"

"Bayılır, kıskanır pezevenk, belki bu yüzden hır çıkarır."

Durdu durdu:

"Babamın kaç karısı var? Benim kaç kardeşim var, biliyor musun?" dedi.

Bir şey diyemedim. Uzak uzak yerlerdi oralar, Güneydoğu, sınırlar, Türkçe konuşulmayan yerler...

"Sayısız. Belki bütün bir köy. Kardeşlerim de öyle."

Birden atladı başka konuya:

"Selim yalvarıyor beni de götür diye. İlle de cici mama istiyor. Kendi gidemiyormuş."

Benden çekinirdi, açıkca söylemezdi kafasından geçeni. Niye böyleyim? İnsanlarla aramda bir uzaklık olur hep. Belirli bir yere kadar yaklaşabilirler, orada dururlar. Kimseyle içli dışlı olamadım, belki istemedim. Ürküyorum bundan. İç dünyalara girmek korkunç. Kimse, kimseyi bilemez. Hasan iki yıldır tanıdı-

ğım biri. Benden iki yaş büyük, yaşamı her yönüyle tanımış, babası o bölgelerin önemli bir toprak ağası. Kavgacı bir çocuk. Hele ilk yıl durmadan döğüşüyordu. Yüzüne fazla baktı mı bir çocuk, yakalardı yakasından. "Ne var ülen, maymun mu oynatıyoruz?" Diklenirse, vururdu yumruğu. Sonra değişti, benimle dostluk, şiirden, edebiyattan, sinemadan konuşmalar, birlikte daktiloyla dergi yayınlamak, başkalaştırdı onu. Ama bütünleme sınavlarına zamanında yetişemedi, attan düşmüş, sol bacağını kırmış. Bu yüzden kaldı sınıfta, Hayriye Lisesine yazıldı. Daha rahat orada, daha özgür.

"Çıkalım, annen merak eder," dedi.

Karanlık bir kat daha artmıştı. Sinemalardan dönenler vardı. Tramvaylar daha hızlı gidiyordu. Biz de duraktan bindik. Saraçhane'de Hasan indi. Omuzuma dostça bir yumruk atarak... Az sonra ben de indim. Hiç kimse yoktu çevrede. Yürüyordum, bastığım yeri, gittiğim yanı göremeden. Bir yokuştan aşağı. Bu kez de eve başka bir sokaktan gitmek istiyordum. Karanlıkta bir korku sarıyordu içimi. Pek az insan geçer buradan. Geçmiş yılların hırsız-polis oyunlarında bu hendeklerin, çalılıkların içine saklandığımızı hatırladım. Gül tutmuş elimden getirmişti, bir çukura sinmiştik. Saçları ağzımın içindeydi, eli elimde.

Gül şimdi bir çocuk anası. Konya'nın bir bucağında. Hatırlar mı o çocukca aşk duygulanmalarını. Aşk mı? Hangi aşk? İki çocuğun cinselliğe doğru attığı ilk adımlardı onlar. Eller, bacaklar, göğüsler, dudaklar. Bir tanışma, acemice, yarım yamalak... Hasan'la o sokağa gitmeliydim. İstiyordum. Ama korkuyordum. Anlatı-

yorlardı sınıfta, o bilgiç çocuklar, o önemli serüvenlerini ballandıra ballandıra. Güzel bulmuyordum, çekici bulmuyordum, ben de aynı düzeye inmek istemiyordum. Yine de kaçınılmazdı cinsel itilme. Bir kuyuya, bir batağa düşercesine atılmak oraya, ona, bir kadına...

Düşüyordum bir çukura... Bir köpek yakından havladı. Tehlikeli yerler olmuş buraları. Hemen gitmeli. Uzaktan bizim sokağın ışıkları. Annem bekler. İşte bir gün daha geçti. Nice günler geçecek daha. Bir, bir daha, bir daha. "Unut Beni" diye bir şiir yazmıştım bir gün önce. Bir kıza verdim Fizik dersinde. "Sevgiline mi yazdın?" diye sordu fısıldıyarak. "Evet" dedim. Oysa ne sevgili var verecek, ne de sevdiğim, beni seven biri! "Mazi silindi mi hayalinden - En doğrusunu bana söyle - Ve hatırla biraz seni seveni - Hayır unut beni artık" Böyle başlamıştı şiir. Mazi!... Geçmiş!.. Ne kadar kısa bir zaman, üç yıl, beş yıl. Bir gün, kırk yıl, elli yıl olacak, büyükbabamın yaşamı yetmiş yıllık. Geçmiş gitmiş koskoca bir toplam bırakmalı kişi gerisinde. Ama ben yaşamadan yaşamış, duymadan duymuş, sevmeden sevmiş gibiyim... Hâle'nin evini bulmalı. Bu serüvene bir son vermeli. Sonra da o evin karşısında bir kahvede, bir muhallebicide oturup her akşam onun geçmesini, evine girmesini, odasına çıkmasını beklemeli. Bir anlığına pencerede görünene dek....

V

9 Mart 1940

Aynanın önünden ayrılamadım bir süre. Geriye ittim, öne çektim, sonra çıkardım saçlarımı yapıştırdım briyantinle. Böyle Valentino ya da Novaro'ya benziyor muyum? Oysa ikisini de sevmem hiç. O ağır tangolar, çöl aşkları, büyük sevdalı pozları gerçek dışı gelir. Hem modası da geçti. Şimdi Gable var, Cooper var. Bir artiste benzemek için didinenler pek çok çevrede, okulda, hatta sınıfta, bizim mahallede bile. Örneğin Haydar... Akşamüstleri ağaçlı yolda gezmeye çıkarlar Ali'yle. Birinin anası çamaşırcı, öbürünün yalnız ağabeyi var, avukat. İkisi de hem okuyor, hem çalışıyorlar. Bizlere tepeden bakar bir halleri var. Yaşamın içindeler, oysa bizler, yalnız lisede okuyan toy çocuklarız...

Şapkamı ilk gördüğünde, Haydar güldü, "Seni yaşından büyük gösterecek" dedi, "gereği var mı fötr şapkanın?"

Onun saçları hem kıvırcık, bir iki tarak atar, o kadar. Geçer karşı kahvenin pencere önüne, Ali'yle bir iki yaşıt gençle kaptıkaçtı oynar. Arka mahallenin uzun saçlı kızları var sevgilileri. Onlarla buluşurlar caddede, oradan giderler uzak semtlerin tenha yerlerine. Fatih camii avlusu, medresenin yan sokakları, daha uzaktaki yangın yeri boşlukları. "Büyümek için şapka değil başka şey gerek" demişti açık açık. Hep beni de çağırırlar akşamüstü serüvenlerine. Bir kız da bana bulacaklarmış. Hep birlikte dalacakmışız ilk gençlik sevilerine... Ben kitaplardan tanıdım, öğrendim, onlarsa yaşamın kendisinden... Sevi demiyorlar onlar, böyle sözler de etmiyorlar. Kızın ellerini avuçlarıyla sıkmak, göğüslerini sıkıştırmak, bacaklarını okşamak, dudaklarından öpmek. Kızlar hem kaçarmış bundan, birden çekiverirlermiş başlarını hemen. Oysa ustalık kızın dudaklarını uzun uzun öpmekte. Hatta dilini ağzına alıp emmekte. Hele elini entarinin içine sokup memeleri de okşadın mı tamam!.. Al götür kızı upuzun yatılacak bir yere, bulabilirsen, şöyle gözlerden uzak bir köşeye.....

Ali daha ustasıydı bu işin. Anlatmasını belki daha iyi biliyordu. Bir başladı mı çözüçözüveriyordu seviler yumağını. Ayrıntılarıyla, neredeyse sesleriyle! Haydar o kadarını istemezdi, dayanamazdı, sözü keserdi. Ali uzun sarı saçlarını eliyle tarar bir kahkaha atardı. "Çok konuştuk işe koşmalı" derdi ardından. Haydar'la beni bırakıp sokak başına koşardı. Bir çamaşırcının oğluydu Ali. Orta okulu son sınıfta bırakmış. Haydar lise birdeydi, ama iki yıldır... Bu yıl da çaktı mı, belgeliydi.

Ağabeyi avukattı, kesip atmıştı, "ya sınıfı geçersin, ya askere gidersin." Yol görünüyordu kışlaya. İkinci karnede de dört kırığı vardı Haydar'ın. Fransızcası bile... Akşamları gelir biraz çalışırdık, ama sonuna dek izleyemezdi, aklı kayardı başka yerlere. Örneğin futbola, o günlerde seviştiği Hatice'ye... Fatih'in arka yanındaki harap bir sokakta otururdu Hatice. Bir fabrika işçisi. Haydar'la aynı yaşta. Ama nice deneyler geçirmiş, ustalaşmış sevi işlerinde, Haydar geceleri eve girerdi, önceleri gizli, sonraları açık açık. Hatice'nin anası, babası da benimsemişlerdi onu. "Damat" aşağı, "Damat" yukarı. Bir askere gitse, bir bitirse, bir dönse, bir iş tutsa, bir Hatice'yi alsa...

Fötr şapkam yakışmıştı bana. Bu ikincisi. Sirkeci'den almıştım ilkini. Kahverengi, koca kenarlı bir garip nesneydi. Ahmet ve Kenan'la birlikte bir resmim de var. Beyazıt'taki havuzun başında. 29 Ekim bayramı dolayısıyla gitmişiz, töreni seyretmişiz, sonra da Harbiye Nezaretindeki futbol maçını izlemişiz, gözümüz yememiş kuleye tırmanmayı. Sinema en iyisi, demişiz. Bir de benim küçük makineyi verip bir arkadaşın eline, bu resmi çektirmişiz. Benim fötr şapkalı ilk resmim. Kenan dayanamamıştı o da giymişti şapkayı, bir de onun başında gezmişti bu şapka. Şimdi kaldırıp attım dolabın altına, fareler yer, bitirir, kendi kendine yok olur. Bu ikinci şapkayı da geçen gün aldım Karaköy'deki şapkacıdan. Daha genç işi, dar kenarlı, daha süslü. Filmlerde görürüm: Tirol'lerde giyerler daha çok, öyle işte... Bununla sokağa çıkabilirim, dolaşabilirim insan içinde. Örneğin bugün Şeref stadında maç var, bizim lise ile Pertevniyal'liler arasında. Selim bek oynayacak. Enver sol açık, belki Haldun da girer oyu-

na. Kenan'la ben de tribünden seyredeceğiz. Yağmur yağdı yağacak. Yazık olacak şapkama, ama olsun, değer onunla gezmeme. Kendimi bir başka insan gibi duymak az şey mi?

Kenan'ı durakta beni bekler buldum. Yanına gelene dek tanımadı beni.

"Ne o?" dedi, "Filmden çıkmış gibisin."

Güldü, aldı eline şapkamı, inceledi.

"Bak bu, öbürü gibi değil."

Kendi kafasına koydu, ama onun kafası küçük, geçti tas gibi. Aldım giydim. Tramvaya atladık. Yol uzun mu uzun. Kenan başladı Pertevniyal'deki olayları anlatmaya. Onların takımı çok güçlüymüş. Hele bir Osman varmış, Fenerbahçe'ye alacaklarmış.

"Bizde de Tarık var, sarı Tarık," dedim, "Beşiktaşlı."

Gereksiz tartışmalar bunlar. Umurumda değil bizim lise maçı kazanmış, kazanmamış! Futbola ilgim uzaktan. Lisede oynarım ben de arada. Kale yakınında durup beleş beklemek hoşuma gider. Topu alır atıverirsin kaleye. Okul oyunlarında ofsayt falan yoktur. Bütün iş topu alıp iki taşın arasından geçirmekte... Fenerbahçe'liyim ben. Nedeni yok bunun. Öyle işte! İlkokuldan başladı bu. Sarı lacivert kazak, sarı lacivert kemer. Babam ilkokuldan sonra Galatasaray'a vermek istemişti, Fenerbahçeli nasıl giderdi bu okula? Direndim. Yoktu Fenerbahçe lisesi! Nereye gidersem gideyim, tek Galatasaray olmasın! Hep gülerim hatırladıkça. Yine de Fenerbahçe kazandı mı, sevinirim. Kenan'la da sizin takım bizim takım diye takışarak geldik Beşiktaş'a. İndik, bir süre yürüdük. Belirli bir kalabalık vardı stadın önünde. Çoğunluk ötekilerde, bizden de ge-

lenler var, ama az. Birkaç kızı da gördüm. Pertevniyal'lilerin kızları yok, bizim var. Tahta tribünlere onları ortamıza alarak oturduk. Bağıranlar çağıranlar. Nilüfer'le Fatma'ydı gelenler. Erkek Fatma ile gözlüklü Nilüfer. Son akrostişli şiirimden alınmıştı. Sevgilisi mi beğenmemiş, ya da "kim o çocuk, niye bu şiirleri yazıyor sana?" mı demiş! Selâm vermiyordu son günlerde. Başka bir kızdan öğrenmiştim. Bir daha da yazmadım. Hem hiçbir duygusal bağ yoktu aramızda. Soğuk, tepeden bakan bir kız. Vücudu biçimliydi, bacakları düzgündü. İlk gençlik çağlarının düşlerine girerdi, ama yüzü olmayan bir vücut olarak... Kızlar da katıldılar bağırmalara. Nilüfer unutmuş geçenleri, konuşuyor benimle. Hatta sınıf dergisinde çıkan bir şiirimde adı geçen "Suna"nın bizim okuldaki Suna'yla ilgisini bile..

Yağmur başladı. Hafiften hafiften, sonra bardaktan boşanırcasına. Kaçıştık bir yerlere. Sonra geçti, maç da başladı. Bizim kalede Sabih var, "maymun Sabih." Geyik Recep sağ iç, ortada Murtaza, sol içte de Rodoslu. Epey şişmanladı Rodoslu, koşamıyor, topu hep kaptırıyor. Sabih'e çok iş düşecek. Bir Geyik var topu kaptığı gibi soluğu karşı kalenin önünde alan. O kadar, orda kaptırıyor. Pası kime versin? Murtaza gerilerde kalmış, yetişemez. Top da gider elden. Yağmur yine coştu. Şapkamı düşünüyorum. Sıkılmasan alıp saklayacağım, ilk giyişte berbat olacak. Derken yine güneş. Şu mart ayı hep böyledir. Bir güler, bir ağlar.. Birden bir gol. Yiyen biziz. Pertevniyal'liler "yaşa yaşa" tutturdular. Aman ne oldu, ne oluyor derken, bir penaltı. Sabih uçtu, ama yanlış yana, gol girdi. İkinci devrede bir gol daha yedik. Artık bakmıyorum oyuna. Geçen vapurlara dalıp, gittim o vapurlarla. Nilüfer yanıma gelmiş. Su-

na'yı soruyor.

Ağzımı arıyor. Anlatacakları var, anlıyorum. Başlıyor da zaten. Suna o ünlü tiyatrocunun koruduğu bir kızmış. Öyle havadan sudan değil, bir takım nedenlerden. Yani? Metresi mi o adamın, babası, dedesi yaşındaki o ünlü oyuncunun? Nilüfer bakıyor gülüyor. "Öyle gibi" diyor. Gibisi ne? Ya öyledir, ya değildir. Gören var mı? Kim? Suna'dan bana ne? Ama sanki sevgilime leke sürmüşler gibi savunuyorum kızı. Ayıp bu diyorum. Görmeden bilmeden. Hem sana ne, bana ne, bize ne!...

"Ben seni düşündüm" dedi birden. "Kapılma diye, sonra üzülürsün, alev bacayı sarmadan..."

"Yok, kızla bir kez Beşiktaş'a gittim tramvayla, raslantıydı o da. Hoş kız, güzel ama aramızda bir şey yok."

"Ya şiir?"

"Ben şiir yazmak istiyorum. Arada, sana da yazdım, başkalarına da. Hoşuma gidiyor yazması, o kadar."

Bir gürültü daha, bir gol, dördüncüsü... Tadı kaçtı, Kenan yaklaştı.

"Dostum, sana demedim mi? Bizim takım..."

"Hay takımına da.. Ulan geçen yıla kadar sen de bizdendin."

Baktım Selim, kan ter içinde, sırılsıklam, terden yağmurdan. Oyundan çıkarmışlar, bacağı kanıyor, tekme yemiş. Geçmiş aramıza oturmuş, sırtına geçirmiş bir pardesü...

"Sizinkiler ayıcı, oyun değil oynadıkları."

Kenan, Selim'e yaklaştı, yanına oturdu, boynuna sarıldı. Az sonra gülmeye koyuldular. Nilüfer de kalkmış arkadaki Fatma'nın yanına gitmişti.

Yalnızdım. Sağım da solum da önüm de arkam da boş. İncecik bir yağmur düşüyor. Ne oyun, ne arkadaşlar, ne de ben. Soyut bir evrendeyim. Zaman dışı bir yerde. Arada bir böyle olurum, kendimin dışına çıkarım, çevremin, neredeyse yaşamın... Şimdi on yedi yaşındayım. Çocukluktan çıktım, ilkgençlik yıllarının başı... Durup bakıyorum ileriye. Gelecek zamana.. Sisli bir ufuk. Hayaletler gibi birtakım gölgeler. Gelecekteki yılların içinden sıyrılıp elle tutulur birer nesne, birer varlık biçiminde belirecek olanlar. Gün gün, hafta hafta, yıl yıl. "Nedir zaman nedir?" diye sorar bir şair. Bir su mu bir kuş mu, iniş mi, yokuş mu? İlle de maddesel bir şey ararlar. Ne denli ruhsal olmak isteseler de!... Su akıp gider, kuş uçar kaçar, inişten çabucak geçilir, yokuştan ağır ağır çıkılır. Zamanla ne ilgisi var bunların? Bir tek soru var: "Zaman nedir?"

Geçmişteki yıllarım bir avuç. İlkokul öncesinin bir iki yılı iyice canlı belleğimde. Şehzadebaşı, Vefa, Erenköy, İstinye, babam, annem, kardeşlerim, ninem, komşular.. Hâle; ilkokul yıllarımın canlı simgeleri. Evet, her insan bir simgedir. Bir anlamı vardır çevremizdeki kişilerin. Bize kattıkları değer kadar... Babamı hep hatırlayacağım, zamanla yarışacak bir simge o. Hep orta yaşlı kalacak, hep kırk beş yaşında bir çocuk, bir delikanlı, şiir yazmamış bir şair... Annemse her gün değişen bir görüntü, bir kişilik alıyor, yaşadığı için. Daha yaşarsa, çocukluğumdaki o güzel kadın silinip gidecek, bir başkası olacak. Annem şimdiden yaşlı bir kadın artık, yarın daha yaşlı..

İşte zaman! İnsanlarla oynayan, eğlenen bir sanatçı, bir sihirbaz, bir büyücü...

"Haydi, uyan" dedi bir ses.

Selim, giyinmiş, çekiştiriyor. Yağmur da yok.

"Maç?"

"Dört sıfır yenildik," dedi Selim öfkeyle, azıcık da sevinçle. "Beni çıkardılar, iki gol yediler."

Geyik ile Maymun önümüzdeydi, yorgun, üzüntülü.

"Bir siz oynadınız, yaşayın," dedim.

"Ulan eğleniyor musun?" dedi Maymun üstüme koştu. Kaçtım saklandım.

"Yok, yahu, sahiden, ama iki kişi ne yapacak on bire?"

Kızlar çekip gittiler Beşiktaş'ta. Kenan da yenenlerin arasındaydı ister istemez. Biz kala kaldık Selim'le, Enver'le... Hep susuyoruz. Enver fena bozulmuş. Hiç oynayamadı, hep kıvırdılar, hep atlattılar, ikide birde düştü durdu. Canı sıkkın. Ağzını bıçak açmıyor. Selim'e, onu takımdan çıkaran öğretmen yardımcısı, Muzaffer Beye atıp tutuyor.

"Ömründe sanki hiç futbol oynamamış!" Felsefeci, ne anlar bu işten. Gitsin sınavını versin önce!"

Muzaffer bey yitip gitti ortadan. Beyoğlu'na çıkmıştır. Çiçek Pasajı'nda bira içmeye... Yazardı, çeviriler yapardı Muzaffer bey. Futbola uzak yakın ilgisizdi gerçekten. Okul takımını o götürür getirirdi maçlara, görevli olarak. Tekme attığı için Selim'i takımdan çıkarmış, cezalandırmış.

Selim:

"Gidelim Çiçek Pasajı'na, şu adamı bulup, iki söz söyleyelim," diyordu öfkeyle.

Yağmur yine başladı, sonra yine dindi. Neredeyse göz açıp kapayana dek. Akaretler'den yürüyerek Maçka'ya çıktık, oradan Nişantaşı'na. Tramvaya bindik, itiş kakış Taksim'e vardık. Herkes kendi dünyasında-

dı. Enver bir yanda, ben ortalarda, Selim kapı önünde. Gazetelerini okuyan yolcular vardı. Savaş haberleri, resimler. Birtakım tahminler yürütüyorlardı. Alman ordusu nereye saldıracak? Bu "sözde savaş" böyle sürüp gidemez. Bir yerden patlak verecek, ama nasıl, ne zaman? Dalmıştım gazete başlıklarına... Taksim'e gelmişiz...

Selim birden tutturdu.

"Oraya gidelim," dedi.

"Nereye?"

"Kadınlara, o sokağa."

Adını vermiyordu, sanki ayıp bir şeymiş gibi!

Birden sıkıldım, istemedim. Enver de hoşlanmadı. İkimiz de gizli tutuyorduk duygularımızı. Yalnızken özlediğimiz bir şeyler vardı. Ama o sokaklarda bulamayacağımızı biliyorduk o şeyleri. Selim, unuttu Muzaffer beyle hesaplaşmayı, Çiçek Pasajı'nı tek başına da gidemiyordu. Biri götürmeliydi onu o evlere.

"Hiç değilse o sokaktan geçelim," dedi.

İndik, akşamın ilk karanlığı çökmüştü Beyoğlu'nun arka sokaklarına. Sokak lambaları mavi ışıklarını yakmıştı.

"Karanlık bastı," dedim. "Sırası değil eğlencenin."

Enver de destekledi:

"Hızla geçelim oradan, Selim de memnun kalsın."

Daldık sokağa, kapı önlerinde birikmişti birtakım karanlık insanlar. Kadınlar yarı çıplak oturmuştu bazı eşiklere. Kapılar açıldıkça bir sıcaklık yayılıyordu dışarı. Selim iyice yaklaştı bir kapıya, tombul bir kadın çıktı.

"Süt kuzusu gelsene," dedi. Güldü, elini kıçına vurdu, sonra içeri girdi. Bir adam bize bakıp öksürdü, ar-

kadaşının kulağına bir şeyler söyledi.

"Yürü" dedim." Yeter bu kadarı."

Hiç konuşmuyorduk. Yağmur hızlandı. Tepebaşı'na kadar koştuk. Hava güzel olsa Unkapanı'ndan vurur, kestirmeden varırdık. Tramvay geciktikce gecikti. Maç, yağmur, okul gibi şeyler silinmişti. Kadın denen bilinmeyen bir evren vardı gençliğimizin önünde. Selim ne hayaller içindeydi, ya Enver! Ben geçen yazın Erenköy'ündeydim. Bir yüksek pencereden bakıyordum. Sonra Şükran giriyordu içeri. "Deden çağırıyor odasına" diyordu. Gözlerinin içinde bir şey yanıp sönüyordu. Hep o anı hatırlıyordum. Onu ne zaman böyle anlamlı gülüşlerinde. Bir kapıyı açıp onu banyoda çırılçıplak gördüğümü... Gülerek, önünü, memelerini kapatmasını... "Ayıp ayıp" diye mutlu çığlıklar atmasını...

Tramvaydaydık. Her şey gerideydi artık. Lise öğrencisiydik. Yaşam, tramvayın rayları gibi önümüzde dümdüz uzanıyordu. Belliydi gideceğimiz yol, başımıza gelecekler, acılar, sevinçler. Üç aşağı beş yukarı her şey önceden çizilmişti ayrıntılarıyla...

VI

24 Mart Pazar, 1940

Sabaha karşı mıydı, yoksa geceyarısı mı? Bir el saçlarımı okşadı, bir ses kulağımın dibinde!

"Uyuyor musun?" dedi.

Düş müydü? Böyle olur hep. Gerçek sanırsınız yaşadığınız o anı. Elini tuttum, sıcak, tombul. Gözlerimi açtım, kapkaranlık. Rüzgârın sesi geliyor. Marmara'da fırtına olmalı.

"Uyuyamadım," dedi. "Deden de öyle horluyor ki, baktım kapısından, üstünü örttüm."

Pencereye gitti, perdeyi araladı. Bir ay ışığı düştü önüme, sonra da durdu o ışığın önünde. Şükran! Yok, düştü bu. Gözlerimi kapattım.

Ay ışığının bir oyunu mu yoksa? Şükran şimdi de-

demin yanındaki odasında uyumaktadır. Bugün kocası geldi, kapının önünde bir şeyler verdi ona. Kocası, yani eski kocası, nikâhsız yaşadığı lokantacı.

Koca bıyıklı, uzun boylu. İç Erenköy'de bir küçük evleri varmış, bir tapu sorunu, bilmem ne. Arada bir köşke de gelir, dedemle konuşurdu Süleyman. Eskiden bahçevanlık etmiş burada, sonra dondurmacılık, şimdi de Bostancı'da bir küçük lokanta... Kavga etmişler, ayrılmışlar Şükran'la. Annemden, annemle konuşan komşu hanımlardan kulağıma çalınanlar bunlar. Şükran daha çok komşu kızlarından sözeder bana, Reyhan'dan özellikle. Bilir arada bir okulun yakınlarındaki sokaklarda dolaştığımı, pazara onu görmek için alış-verişe gittiğimi. Bir küfe dolusu karpuz almıştık geçen yaz. Yol boyunca Şükran "kütür kütür bu karpuzlar" demişti, yolda karşılaştığımız, genç kızlara baktığımı görünce. Reyhan'la aramızda bir şeyler var sanıyordu, "o da senden hoşlanıyor, bana dedi," demişti, yalan ya da doğru..

Yorganı araladı, kayıverdi içine. Sıcak. İlk duygum bu, sıcaktı her yanı. Yana çekildim, yer açtım içgüdüsel olarak. Kapı kilitli miydi? Nasıl kalkılır, ne denir, ne konuşulur? Şükran başını yastığa bıraktı olanca ağırlığıyla. Bekliyordum bunu. Tüm vücudum bekliyordu. Bilmiyordum, bilinçli olarak bilmiyordum. Öyle şeyler vardır ki düşünemeyiz üzerlerinde, kendiliğinden olsun diye bekleriz. Bu da öyle. Ergeç Şükran bana kadınlığı öğretecekti. İlk deney onunla olacaktı. Yemekte, bahçede, sokakta onu her görüşümde bu, bir önsezi gibi doğuyordu içimde. Nasıl, ne zaman? Belki de o gün, onu

banyoda çırılçıplak gördüğüm gün. Kapıyı kapatıp içeri girsem, soyunsam, tamamdı. Kaçmıştım, gülmüştü. Bir iki kez eğlenmişti. "Korktun değil mi? Korkar mı erkek, çıplak kadından. Kafana da bir şey atamazdım ki" diye...

Hiç konuşmadık. Yan döndü, vücudunu yapıştırdı. Pijamamın altı yoktu zaten, o da çıkarmış geceliğini, belki yatağa yatmadan atmış. Yapıştık iyice. Kulağıma fısıldadı. "Nasıl erkeksin sen. Bir de dedeni görsen...." Dayanamadım, çevirdim öbür yana. İyice sarıldım. "Böyle işte, böyle," dedi. Hafif hafif inliyordu. Bir şeyler söylüyordu. Numara yapıyordu, bile bile, beni uyarmak için. Eliyle göğüslerini sundu, ayışığında gördüm, kocaman kocamandılar, uçları kapkara. Birden iğrendim bu mu yaşam, bu mu kadın? Kafam işliyordu tersine. Ama gövdem uymuyordu ona. Kendi bildiği, ya da o güne dek hiç bilmediği bir şeyi yapıyordu. Şükran mı yol gösterdi, ben mi karanlıklar arasında bir aydınlığa doğru koştum. Ne çabuk vardım, ne çabuk bittim, tükendim, ne çapuk ipi göğüsledim?

"Ne hızlısın" dedi.

İtti biraz.

"Soluğumu kestin. Hiç bunu beklemezdim senden."

Yana kaçtım, utandım mı, korktum mu? Bir gıcırtı geldi merdivenden. Dedem mi çıkıyor, annem mi? Yoksa kedisi mi Şükran'ın? Ya eski kocası ise, elinde bıçak? Birden kapıyı bir tekmede yıkıp girecekse içeri?

"Ben odama döneyim" dedi.

Elini tuttum, çektim.

"Yine mi?"

Bu kez öpmeye başladım sırtını, omzunu. Teşekkür etmek istiyordum. Ağzımla, ellerimle, her şeyimle, ama kafam karşıydı olup bitenlere. Sanki içimde iki üç ayrı "ben" vardı birbiriyle tartışan, çekişen. Biri buradaydı, bir kadınla sevişmenin ilk sınavını veriyordu, doymuyordu, boyuna acıkıyordu, boyuna istiyordu. Başka, biri uzaktaydı, sevdiği bir kızı arıyordu. Laleli sokaklarında. Daha başka biri kapanmış küçük odasına bir şeyler yazıyor yazıyordu. Hepsi bir anda oluyordu. Nasıl oluyordu? Anlamıyordum. Bir anladığım vardı, o da insanın yalnızca kafasıyla yönetilmediğiydi. Belki kafanın içinde de, beynin kıvrımlarında da birbirleriyle çekişen hücreler vardı. Savaşan, boğuşan....

"Bittim, bitirdin beni çocuk, yeter yeter" dedi Şükran. "Çürüttün her yanımı." Boynunu ovuyordu, bir eliyle de beni üstünden iterek. "Gitme, gitme," dedim.

"Hep beklemiştim seni."

"Sen beni değil o mebusun kızını bekliyordun, bırak" dedi. "Beni de o sandın galiba." Yine de yakınmıyordu. Belliydi aylardır onun da yalnız olduğu. Büyükbabam ne yapıyordu acaba? Yetmişini aşmış bir yaşlı kişi. Gençliği hızlı mı hızlı geçmiş olsa da. Yemekte görürdüm, arada bir arkasına vuruyordu avucuyla, şakadan, beni çocuk sayarak. Ya da acayip bir bakışla bakardı o otuz beşindeki genç tombul kadına... Uzun zaman yetmiş beşindeki adamla otuz beşindeki genç kadın arasında cinsel bir ilişki kuramamıştım. Olsa olsa okşar, öper falan filan!.. Nasıl sormalı? Sormadım. Sa-

bah da oluyor muydu ne? Kaç saat geçti burada. Rüzgâr durmuş, galiba yağmur vuruyor cama, tıp tıp.

"Haydi şimdi uyu, sabaha bir şey kalmadı," dedi. Kapıyı kilitlemiş. Azıcık çıtırdıyla açtı, merdivenden indiğini duydum, pantuflalarıyla eze eze eskimiş basamakları. Belki de doğru dedemin yatağına gider, koynuna girer. Kalktım, pencereye doğru yürüdüm. Bahçeye baktım. Çam ağaçlarına, uzaktaki Marmara'ya, adalara. Bir dönüm noktası işte. Önceden konmuş bir durak yolumun üstüne. Biliyordum, bekliyordum. Her şeyi bilmek, beklemek. Yaş on yedi, her şey tamam. Yaşamın gizi kalmamış. Niye yaşamalı daha? Seviler için mi? Yazmak, yaratmak, yepyeni şeyler duymak için mi? Bir anlam arayıp bulmak... Babam öldüğünde de burada birkaç gece geçirmiştim. İlkokul son sınıftaydım o sırada. Evde cenaze vardı, büyükbabam gelmiş beni almış köşke getirmişti. O zamanlar bir akrabasıyla birlikteydi. Bir doktor ve eşi. Vali emeklisi aylığı zor yetiyordu. Hasta karısını iyileştirmek için nesi varsa satmıştı. Köşkün yarısı hep kiradaydı, altta iki oda bir salon ve üst katta iki odayı kendine ayırmıştı. Üst katta elektrik yoktu. İlk gece bir mumla başbaşa kaldım burada. Mum bir sönerse öleceğimi sanmıştım. Rüzgâr, yağmur, fırtına vardı aksi gibi. Babam bir gün önce ölmüş Şişli'deki hastahanede. Annemi evde bırakmıştım yalnız başına. Bıraktırmışlardı, çocuk ortalarda sürünmesin, üzülmesin demişti büyükbabam. Bir tramvaya binmiştik Saraçhane'den, Eminönü'nde inmiştik. Bir muhallebiciye girmiştik, bir tavukgöğsü yedirmişti bana. Sonra vapur. Sonra tren. Sonra atlı araba.

Bir bir dirildi hepsi, birden. Zaman garip bir şey. Her şey anı mı olur? Ya yitip gidenler, belleğin derinliğinde yok olanlar? Bir gün onlar da kendini duyurur mu? Şimdi hatırlamadıklarım? Bellek, bilinçaltı, saklar saklar, en umulmadık bir anda döküverir hepsini, püsküriiverir nesi var nesi yoksa... Şükran odasına gitmiştir. Belki de büyükbabamın yatağına. Hiç sigara içmiyorum, daha doğrusu arada bir biri verirse içiyorum, içer gibi yapıyorum. Ama şimdi bir sigara içmeliyim. Püfür püfür uçmalı dumanlar odada. Sonra pencereyi açıp geceyarısının rüzgârını tatmalıyım. Yatak hâlâ sıcak. Şükran'ın tombul gövdesinin izi mi bu? Bu iz ne kadar sürer. Yenileri nasıl eklenir? Bir daha gelecek mi? Gelecek, iyice biliyorum, yarın öbür gün; gelecekte saklı nice zaman parçalarında Şükran olacak, Şükran gibiler olacak... Mutlu muyum? Bilmiyorum. Doygunluk bu mudur? Boşalma dedikleri? Hani gidip o Beyoğlu'nun ünlü arka sokağında üç beş dakika da yapıp bitirdikleri? Anlatsam arkadaşlarıma ne derler? Hayran hayran mı dinlerler? Yoksa inanmazlar mı? "Hadi hadi, atma" mı derler? Kendine saklamalı kişi böyle yaşantıları. Yıllarca duyurmamalı bir başkasına.

Bahçe karanlık. Merdivenlerden inip ağaçlar altında dolaşmalı. Yağmur da rüzgâr da olsa. Yarın okula gidemeyeceğim. Buradan yetişemem ki. Annem bir mazeret mektubu yazar Ali beye. "Oğlum rahatsızdı, gelemedi" diye. Bir gün bir gündür. Hiç sevmiyorum okulu, öğretmenleri, öğrencileri.

Taki ilkokul günlerine gider bu. Kumkapı'daki Fransız okulunun kapısı, avlusu, yemekhanesi gözümün önüne gelir. Upuzun, yüksek tuğla duvar. Mıhlanmış gibi bir saat dikilip kalan çocuklar. Cezalımış, du-

vara dön yüzünü dur, saatlerce. Ya da bir kitabı, kopye et defterine sayfalarca. Bir de Jozef canlanır. Alaycı bakışları, çelme atan ayaklarıyla. Öldü dediler, bir zamanlar Beyazıt'ta, Çarşıkapı'da rastlardım ona. Bir sobacının yanında çalışırdı. İlkokulu bile bitirememiş. Şu mart geceyarısında, ya da sabahın ilk saatlerinde, yaşamımın ilginç bir anında nereden çıkıp gelir birtakım gereksiz anılar? Yarın okul yok. Bir sevinç doluyor. Ne yapmalı? Buradan yürüye yürüye gitmeli, asfalt boyunca. Önce istasyondaki köşke uğramalı, daha doğrusu koca kapıdan bir bakmalı. Nasıl olsa okuldadır. Beklemeli istasyon kahvesinde saat dördü. Kitap okuyarak, bir öykü yazmaya çalışarak. Ama sabah kahvaltıda ne olacak? Nasıl bakacağım Şükran hanıma, o nasıl bakacak? Geceyarısındaki suç ortaklığımızı anımsatacak bir şeyler yapar mı? Geçip giderken elimi tutar mı, bir yerimi sıkar mı? Pişman mıyım yoksa? Büyükbabamın hizmetçisi, ya da kadını, neyse ne. Nasıl oldu, nasıl yaptım? Unutmak, silmek istiyorum geçen saatleri. Yaşamamak olanaksız, yaşamadım saymak olanaksız. Oldu, bitti, geçti. Bir gece daha kalsam, yine olur. Ben de alıştım. Şükran hanım da alıştı. Pencereyi açıyorum, yağmur damlaları çarpıyor yüzüme. Oh, serinlik, tazelik. Sabahın ilk esintileri. Yatmalı, bir iki saat uyumalı....

Bir kapı açıldı derken. Bir kapı daha. İç içe kapılar. Hiçbir şey çıkmadı. Bir el beni itti koridora. Yürü yürü yürü. Sonra bir oda. Karanlık, sonra aydınlık. Şimşekler çakıp sönercesine. İnsanlar var, yüzler. Tanıyorum, ama kimler bilmiyorum. Sesler var adımı söyleyen. Ge-

lecekten çağrı. Yıllar ötesinden. Biri yaklaşıyor. "Bu sensin" diyor. Bu, bana seslenen kişi.... Yaşı altmış, saçları beyaz, beli bükülmüş. "Hoşgeldin zamanın ötesine" diyor. İkimiz yürüyoruz elele. Sıra sıra sandalyelerde kadınlar. Hepsi kocakarı, hepsi yüz yaşlarında. "Bunlar senin geçmişinin insanları." İşte Şükran hanım. Dişleri dökülmüş, başı saçsız. "Gel gel" diyor, uzamış tırnaklı bir el, kapkara, bir iskelet eli. "İşte bunlar da sevdiklerin" diyor ileri yaşlarımın ben'i. Kendimi bir aynada imişim gibi seyrediyorum. Hiç kötü değil. Böyle olursam, ne iyi. Elli yaş bu mudur? Sonra kararıyor oda. Kimseler yok. Sessizlik. Yürüyorum. Şimşekler çakıyor. İki elimle tutabiliyorum iki yandaki duvarı. Duvarlar yaklaşıyor birbirine, dört yandan. Oda ufaldı ufaldı. Bir kutunun içindeyim. Kapı yok, pencere yok. Bağırıyorum. "Beni çıkarın burdan, hava alamıyorum, istemiyorum." Doğumdan önceki halime döndüm. Annemin karnında bir hücreyim. Yeni yeni biçimlenen bir canlı. Düşünüyorum, duyuyorum. Yarınki yaşantımı, serüvenlerimi bir film şeridi gibi seyrediyorum. Okullar, sınavlar, acılar, sevinçler, aşklar, kadınlar, cinsel dürtüler, birleşmeler, ayrılmalar... Yok açın kapıları; istemem istemem istemem...

Ter içindeyim. Yorganın yarısı yerde. Mumu yaktım. Sabah olmuş. Fırtına yok, rüzgâr yok, yağmur yok. Göztepe'nin bir bahçesine bakan pencere önünde bir delikanlı. Ben. Hepsi düş müydü? Hangisi gerçek? Nerede başladı düş, nerede bitti gerçek? Şükran hanım odaya geldi mi? Yattık mı, seviştik mi? Bu yorgunluk ne sevişmediysek? Bir iz arıyorum gecenin gerçeklerini

tanıklayabilecek. Yok bir şey... Giyinmeli, kahvaltıya inmeli. Büyükbabam bahçede dolaşmaya çıkmıştır. Tek tek bakacak çiçeklerine. Geniş geniş soluklar alacak. Şükran hanımın poposuna ikide bir vurarak. Geçmişin anılarını başlayacak anlatmaya... Beni görünce de gözlerinin içi gülecek, kahvaltıda Şükran hanım bize çay verirken, başlayacak dün gece kaldığı öykünün arkasını anlatmaya... Hani o, Hindistan Genel Valisi'nin eşi Leydi bilmem kimle Manastır'da geçirdiği aşk serüvenini...

VII

28 Mart 1940

Hep önünden geçerdik. Kimi zaman tatlı yerdik orada. Şamlı Hacı ünlü bir dükkândı. Adı da Abdülkadir imiş. Biz adını bilmezdik. Gazetede resmini görünce tanıdım. Başka bir Hacı öldürmüş. Romanya göçmeni Hacı Molla. Bir çocuğu seviyormuş Şamlı. Aynı çocuğa öteki Hacı da göz dikmiş. Sonra bir geceyarısı dükkana girip öldürmüş onu. Gazeteler hep bunu yazıyor bugün. Başka haberler de var. Fransız Başbakanı Reynaud: "Düşmanı yenmek kararımız kesindir" demiş. Afrodit davasında Sabiha Zekeriya aklanmış. Tyrone Power'la Henry Fonda'nın "Sevimli Haydut" filmi sinemalarda...

İki ders boş geçti. Arkadaşlar hep cinayeti konuş-

tular sınıfta, bahçede. Birbirlerine takıldılar. "Hacı seni de gözüne kestirmişti. Sana hep daha çok tatlı verirdi" diye. Ne tuhaf, bildik birinin bilinmedik bir insan oluvermesi! Kim, kimi bilebilir. İnsan kendini bile bilmez. Bakıyorsun, görüyorsun bir insanı. Bir kızı, bir kadını. Hep dıştan, yüzeysel. Derine inmek zaman işi. Hem çoğu kez olanaksız da. Kişi, kendi derinliğine bile her zaman inemez. İnmek de istemez. Korkar karşılacağı şeylerden. Yepyeni. Korkunç. Acayip duygular kıpraşır içinde. Görmemek, bilmemek, tanımamak daha iyi çevremizdekilerin gerçek kişiliklerini. Hatta kendi kişiliğimizi.

Son derste edebiyat öğretmeni Naci Bey'le tartıştık. Sınıfın "edebiyatçı'sı olan ben neredeyse sözlüye kalacakmışım! "Milli Şair" ne demek? Ben Tevfik Fikret de "milli şairdir" dedim. Hayır "milli şair yalnız" Namık Kemal'miş! Vatan şairi, milli şair. Ya Fikret ne şairi? Belli, hocamız Fikret'e karşı. Kızıyor ona! Ben sonuna dek savundum. "Gerçek vatan şairi ulusunun derdini, özlemini bile getirendir" dedim. Naci Bey: "Çık dışarı" diye bağırdı. Edebiyat dersinde ilk kez başıma geliyor bu. Gittim Halim Ağa'nın barakasına. Tek başıma oturdum bir köşeye, bir gazoz içtim. Okuldan, dersten Naci Bey'den, Fikret'ten, Namık Kemal'den öyle uzaktayım ki! Beyazıt'a çıkmalıyım okuldan fırlar fırlamaz. Hâle'yi aramalıyım. Bu, benim baş eğlencem. Kendime bir serüven arama yolum. Hep arayacağım onu, uzaktan göreceğim, bir süre izleyeceğim, hangi sokakta, hangi evde oturuyor, ardından gideceğim. Ama bir yere kadar. Orada bırakırım, nerede oturdu-

ğunu öğrenmeden, yanına yaklaşıp konuşmadan. Biliyorum, gitsem "merhaba, nasılsın Hâle?" desem, konuşur. Herkesle konuşur gibi konuşur. Mahallesindeki başka delikanlılarla nasıl konuşuyorsa öyle. Sonra yürür gider. Benim istediğim bu değil. Beni görsün, uzaktan, kendine sorular sorsun. "Ne ister bu çocuk, niye böyle yapar?" desin. Düşler kursun. Gecelerini benimle geçirsin yatağında, ders masasında, pencereden bakarken, tek başına yürürken...

Yenikapı'ya giden yoldayım. Uzaktan gördüm Hâle ile iki kız arkadaşını. Hep onlarla beraber gider. Oturduğu apartman da aynı galiba. Biliyorum da, ama bildiğimi kendimden saklamak istiyorum. Köşedeki apartmanın bir katında oturuyor, Hâleler. Bir şeyler büyüyor içimde. Bir sevi mi? Ta çocukluktan beri yanımsıra yürüyen canlı bir şey. Yalnız benim bilip tanıdığım. Hâle neler okur, neler dinler? Hangi şarkıları, tangoları. Radyodan bir ses geliyor. "Sevdim bir genç kadını." Necip Celâl'i hatırlıyorum. İstinye'deki yalısında bir gözlüklü genç adam. Besteler yapıyor, çocukları topluyor, parçalar çalıyor. Film yıldızlarıyla serüvenler yaşamış, yakışıklı bir delikanlı, gözleri görmez olmuş sonunda. "Her şey beni ona bağlar" diyor şarkıcı kadın. O, Hâle'dir. Bugün yarın her zaman. Her zaman? Ne kadar bir zaman acaba? On yedi yaşında bir delikanlı için zaman kavramı olabilir mi? Kendimi birden kırk yaşında duyuyorum. Kişi bir yaştan başka bir yaşa gidip gelebilir mi bir an içinde. Çok duyarlıysa, çok coşkuluysa, çok zengin bir iç dünyası varsa... Niye olmasın? Ben kendimi çok yaşamış, çok görmüş duyu-

yorum böyle anlarda. Her şeyi tatmış, öğrenmiş, arkasında bırakmış yaşlı biri. Birden vazgeçiyorum. Hâle'nin evini aramaktan. Hatta bulduğumu bile bilmek istemiyorum. Yenikapı o kadar yakın, gitmeli bir kahvede oturmalı. Gerçi yağmur yağdı yağacak, ama kapalı yerler de var. Tren köprüsünün altından geçiyorum. Bir köşede duran leblebiciden dolduruyorum kese kâğıdını. Yaz gelmeli, burası tıklım tıklım olmalı, sandallar birbiri ardına kalkmalı. Geçen yazdı, Hâle'yi ağabeyi ile birlikte bir sandalda görmüştüm. Biz de bir sandalla açılmıştık denize. Fuat vardı, iki de bizim mahalleden kız. Denize girdi Fuat'la Necla, biz kürekte kaldık Perihan'la. Bu sırada yanımızdan geçti Hâleler'in sandalı. Başımı öte yana çevirdim, istemedim ağabeyinin beni tanımasını. Kürekleri hızlı hızlı çekerek oradan uzaklaştım. Fuat bağırıyordu: "Bizi burda unuttun mu oğlum?" diye. Hâle, eski bir düşmanlık varmış gibi bir daha bakmadı bu yana. O sandal kalabalığında gittiler gözden, bir de az sonra kıyıya çıktık.

Şimdi ufak bir içkili gazinodayım. Şarap getirttim. Çantamdan bir kitap çıkardım. Hep yanımda taşıdığım, "Le Grand Meaulne"... Ne zaman başlasam okumaya ayrı bir evrene giderim. Seurel'le dost olduk, Matmazel de Galais'ye tutkunum Meaulne gibi... Seurel de onu seviyor, ama belli etmiyor. Meyhane boş, bir ben vardım, bir de yaşlı bir balıkçı. Eski bir balıkçı demek daha doğru. Bu haliyle balıklar korkmaz ondan! İkinci şişeyi açtırdı. En ucuz şarap. Konuşacak adam arıyor. Kitap okuyor gibi yapıp onu izliyorum. İnsanlar

da bir kitap. Yazılmamış bir kitap. Yalnız bizler keşfederiz onları. Ben konuşmadan anlamaya çalışırım insanoğlunu. Sözler dağıtır gerçeği, saptırır, değiştirir. Sallanarak kalktı yerinden, bana doğru geliyor. Geldi çöktü bir sandalyeye.

"Merhaba evlât," dedi.

"Merhaba."

Bakışıyoruz.

"Haydi şerefine, sağlığına."

"Sizin de."

Şarap içiyoruz karşılıklı. Kitabıma bakıyor. Şaşıyorum. Fransızca okuyor, hem de yanlışsız....

"Ben Fransa'da yaşadım bir zamanlar" diyor.

Belki de balıkçı da değil. Peki ne öyleyse? Neci, kim, neyin nesi?

"Konuşmayı sevmiyorsun. Ben de pek sevmem. Susmak, gerekli gereksiz konuşmaktan iyidir, bilirim. Ama kimi zaman..."

Bu adam konuşsa, anlatsa hep. Sabaha kadar dinleyebilirim. Ama susmasını daha çok seviyor. İç konuşmalar yapıyor kendi kendine. İkinci bir kişiye gereksinimi yok.

"Bu kitabı sevmiştim" diyor. "Böyle kitaplar eskimez."

"Ben ortasına geldim" diyorum.

"Aşk öyküsü. Hep aşk, hep aşk. Sanki başka şey yok! Ama aşk derken küçümsememeli. Bir yaşam vardır gerçek aşklarda."

Birden kalktı. Elini salladı çıktı dışarı. Kimdi? Nereye gider? Bir bilmece insanoğlu. Daha yaşamın eşiğindeyken bunu duyuyorum. Gelecekten korkuyorum. Gelecek uzakta. Bana çok uzakta geliyor gelecek. Geç-

miş de öyle. Bugün ise tatsız, anlamsız, renksiz. Hep böyle mi olacak. On yedi yaşın bunalımı. Yirmi yedi, otuz yedi, kırk yedi, elli yedi yaşın bunalımları da olacak. Bir meyhane köşesinde, bir öğle sonrasında düşün düşün dur. Bir çocuğun aklından geçmeyecek şeyler bunlar. Öyle sanılır. Oysa neler düşünmez ki o çocuk!

Defterimi çıkardım, her zaman cebimdeki o küçük yeşil not defteri. "Nihayet onu gördüm. Yanımdan geçti. Yanında arkadaşı var. Sık sık bana baktı. Sonra Yenikapı'ya inerken onu yine o sokakta gördüm. Onu çok sevdiğimi anlıyorum. Onsuz yaşayamayacağım." Bunun gibi neler yazmamışım. Bugün de bu kadar, 28 Mart 1940. Bir gün gelecek tarih gibi bir şey olacak bu defter. Benim özel tarihim. Yaş elliye, altmışa varınca bir anlam taşır mı bu anılar? Neler geçiyor kafamdan. Neden ben yaşımın insanı olamıyorum? Lise onuncu sınıf öğrencisisin. Yaş on yedi. Sana ne gelecekten, geçmişten! Sen gündelik yaşama sarıl. Tadını çıkar bu yaşın. Bir daha eline geçmeyecek bu güzel günlerin...

Şarap bardakları çoğaldıkça dağılıyor insan. Çantamdaki sabah gazetesini çıkardım. Adıma baktım. Koca harflerle dizilmiş. Bir çeviri, yarısı yarına kalmış. Kaç kişi okudu acaba? Kim bu genç yazar diye düşünen var mıdır? Hâle gördü mü? Sanmam. Bu gazete az satışlı. Ağabeyleri başka gazete okur. Bunu almazlar. Yine de okuyanlar vardır. Beğenenler de. Bir gün Hâle de görür yazılarımı. Belki de radyodan sözlerini yazdığım tangoyu duyar. "Hatıralar arasında - Bir hayal görüyorum - Kalbimin aynasında - Seni yaşatıyorum." Ben yazdım bu şiiri. Âdil besteledi piyanoda

uzun uzun çalışarak. Okulun konferans salonunda çaldı geçen akşamüstü. Ben mırıldandım içimden: "Dört yanımı çevirdi - Hatıralar duvarı - Ve ben kaldım ortada - Başbaşa bir hayalle." Notasını yazacak, sözleriyle. Ankara Radyosu'na göndereceğiz sonra. Hâle bunu duyunca, benim adımla birlikte, anlayacak duygularımı. Tıpkı romantik filmlerdeki gibi. Başkasını seviyorsa da vazgeçecek ondan. Yok yok sapıtıyorum. Parayı ödeyip çıkmalı, karanlık basıyor.

Yalnızlık en yakın dostum. Bunca arkadaş var, ama biri bile yakın değil. Hepsi uzakta, dışımda, başka bir evrenin insanları. Bir evren kurmuşum, orada yalnız başıma yaşıyorum. Aksaray'ın daracık sokaklarına daldım. Kestirmeden Fatih'e çıkmalı. Kenan'a bir uğrasam mı? Cebir çalışalım demişti. Hiç değilse ödevlerime yardım eder. Ne gereği var cebirin, hendesenin, kimyanın, fiziğin diyorum içimden. Ne zaman yararlanacağım onlardan. Hiçbir zaman. Boşuna vakit yitirilmesi!... Ama not almalı, sınıfı geçmeli, liseyi bitirmeli. Bir yıl daha sık dişini. Bir yıl daha! Hem bu savaş dünyasında yarın ne olacağız belli mi? Belki son sınıfta askere alacaklar. İlk dünya savaşındaki gibi. Trakya cephesi, Doğu cephesi. Daha yirmisine gelmeden yok olup gitmişiz. Ben ve arkadaşlarım. Yaşamadan daha!... Duymadan en küçük bir sevinç... Sevdiğim kıza elimi değdirmeden... İçimdeki duyguları kâğıt üstüne dökemeden...

Yol karanlık. Hayriye lisesinin yanındaki geçitten tırmanıp Kıztaşı'na çıkmalı. Şehzadebaşı cinayetini hatırlıyorum birden. Okulda "Hacı şam tatlı kaç para?"

diye takılan sulu çocuklar vardı. Şamlı denince çirkin duygular birikir bu yüzden. Demek çocuklara düşkünmüş. Bu yüzden de geberip gitmiş.

İyi olmuş. Bakışları gözümün önüne geliyor. Tatlı verirken sırıtışları. Parayı alırken elimize dokunuşları. Durup dururken, "Hadi sana biraz daha vereyim çocuğum" deyişleri. Zamanında anlayamadığımız birtakım şeyleri hatırlıyorum. Pis bir olay. Unutmalı en iyisi.

Hâle'nin evini yine bulamadım. Bugün de bulamadım. O köşedeki apartman, öyle sanıyorum. Karşısında bir kahve olsa gidip oturacağım, iyice gözetleyeceğim. Ama o apartman, hem de en üst katı, bunu biliyorum. Öyle geliyor bana. Bir gün karşımda dursa, elini uzatsa, konuşmak istese, ne yaparım? Soğuk terler döküyorum bu düşünceyle. Böyle sürmeli bu. Hep uzaktan, hep iki yakın yabancı gibi. Aşk böyle midir? Yoksa ben ille de aşk denen o eşsiz duyguyu tatmak istiyorum, ondan mı? Ama başka kızlara karşı böyle olmuyor. Onlarla konuşmak istiyorum, elimi değdirmek vücutlarına; ellerini tutmak, saçlarına değmek... Suna için böyle, Reyhan için böyle, hatta komşu kızı Saime için böyle. Bu, bir istek, bir dürtü, bir itiliş. Ama Hâle böyle ürperişler vermiyor, başka, bambaşka...

Kıztaşına geldim. Şimdi yeni bir insan olmalı! Bir lise öğrencisi. Cebir sınavına hazırlanan. Birden yaşımın insanıyım! Yitip gitti o geçmiş gelecek düşler. Boyumu aşan umutlar umutsuzluklar... Herkes gibi bir çocuk, bir insan. Herkes gibi olmak gerek! Olmayana yer yok bu toplumda, galiba hiçbir toplumda... Kenan'ların kapısını çalıyorum. İçeriden bir ses, annesi-

nin sesi: "Kim o?" diyor. "Ben, Kenan evde mi?" Kapı açılıyor.

VIII

17 Nisan 1940

"Bu ay da üzüntüler içinde geçerek sona erdi. Nisan geldi. Güzel nisan. Artık 18 yaşına giriyorum. Hâle'yi belki Nadire Hanımlarda görürüm. Bir umut. Onun bir başkasını sevdiğini anladığım gün yaşam benim için bitmiş demektir. Bir karabasandır ancak." İmzamı attım... 1940 yılının Nisanı. Defterimi her gün gündelik izlenimlerle, gözlemlerle dolduruyorum. Bir alışkanlık. Günü gelince bir gömü olacak bu defter. Niye önceki defterleri yırtıp attım? Baktım, hepsi çocukça şeyler! 1940 defterine yazdıklarım da on yıl, yirmi yıl sonra çocukça gelmeyecek mi? Hem yaşantımızın her anında bir çocuk yanımız olmayacak mı? Sanki bir başkası yazmış gibi ilgiyle, şaşkınlıkla okumayacak

mıyım bu satırları?

Askerlik öğretmeni müzakere yaptı. Bahçeye çıktık, koştuk durduk. Öğretmen Zahide'yi gördüm yolda. Biraz daha yaşlanmış. Oysa daha yirmi yedi yaşında var yok. Ne çabuk yaşlanılıyor? İki yıl önceyi anımsadım birden. Fatih tramvay caddesinde birlikte oturuyorduk o günlerde. Zahide ile annesi Fevziye hanım alt kattaki iki odada, biz annemle üst katta.. Ev dört odaydı. Bir taraçası vardı, ta Çapa tramvay caddesini gören. Bir de tramvayların gelip geçişini seyrettiğimiz ön balkonu. Ufak, ancak iki sandalyenin sığdığı bir çıkma. Ev sahibi emekli bir yüzbaşıydı. Yandaki evde otururdu, o da kendi taraçasına çıkar, kimi akşam bir rakı sofrası hazırlardı, tek başına içerdi. Annemle Fevziye hanım ancak elli yaşlarında, Zahide yirmi dört, ben on beş. Kâzım Beyden kuşkulanırdım, onun ilgisi, yakınlığı, babaca, dostça davranışları, sözleri anlamlı gelirdi. Sanki annemle ya da Fevziye hanımla bir ilişki kurmak ister gibi. Bazı akşamlar taraçada otururduk birlikte. Bizimkiler çay pişirirlerdi oracıkta, bir gaz ocağı üstünde. İlkyaz akşamüstlerinin olanca ılıklığını duyardık esen rüzgârda. Kâzım bey önceleri arkası dönük otururdu kendi taraçasının uzak bir köşesinde. Hafif sesle bir şarkı tuttururdu, hep aynı, o değişmeyen şarkı "Nereden sevdim o zalim kadını". Saygılıydı, başını bile çevirmezdi bu yana. Evliymiş, ayrılmış, bir kızı bir oğlu varmış uzaklarda; yalnız yaşıyormuş. Evlenmek istiyormuş, ama kim varırmış ona! Hoşlanmazdım bu sözlerden, ben atılır, hemen sözü değiştirirdim. O günlerde savaş daha başlamamıştı, ama sözü ediliyordu boyuna. Askerlik derslerinde zehirli gaza karşı alınacak önlemler, savaş başlayınca seferberlik

nasıl ilan edilir, evlerde pasif korunmada ne gibi işler yapılır, bunlar anlatılır durulurdu. Kâzım beyden bilgi sorar, evlenme konusunu unuttururdum.

Bilmem Fevziye hanım azıcık hoşlanmaz mıydı benim bu kıskançlığımdan? Kimbilir, belki de bir şey umuyor, bekliyordu o da. Kâzım bey boşanmıştı, Fevziye hanım da annem gibi duldu.

Dalıp gitmek ne kolay anıların seline...

İki, üç yıl öncesi miydi? Bir düşte görülmüş şeyler gibi. Yaşam, bir düş mü yoksa? Bir de uyanacağız, hiçbir şey kalmamış. Ölüm o uyanış mı? İşte geçti gitti hepsi. Şehzadebaşı'ndaki büyük ahşap ev. Atikali'deki, Fatih'deki küçük kârgir evlerdeki yalnız ya da ortak yaşamlarımız, ilkokul, ortaokul sınıfları... Şimdi, babamdan aldığımız ikramiyenin bize sağladığı bu küçük evde yepyeni bir yaşam, yepyeni bir ortamdayız annemle. Günden güne yaşlanan, saçlarının akları artan bir kadın. Yine Fransızca romanlar okuyor, her gün anılarını tazeliyor. Ta Arnavutluk'tan, Makedonya'dan bugüne dek. Her biri birer öykü olabilecek gerçek yaşam sahneleri...

Bugün Selim okulda yoktu. Fatih İdman'ın yedek oyuncusuydu. Bir maçları vardı dün. Kartal'a gidecekti. Gören de olmamış. Enver'e sordum görüp görmediğini. O da bir şey bilmiyordu. Tam okuldan çıkarken kapı önünde Selim'in küçük kardeşine rastladım. Bana doğru koştu.

"Ağabeyin nerde?" dedim. "Niye okula gelmedi.

Hasta mı?"

"Bilmiyorum. Dün evden çıkıp gitmişti. Dönmedi."

"Nereye gidebilir?"

"Bilmem ki... Babamla yine biraz atışmıştı da.."

Koşa koşa gitti hemen. Yalnızdım. Ne yapmalı diye düşündüm. Laleli'ye kadar inmeli mi? Hâle'nin evini aramalı mı bir kez daha? Kestirmeden Tayyare apartmanlarına çıktım. Ağaçlı yolda bir durgunluk vardı. İlkyaz içimize girer, bir sevinç, bir mutluluk havası verir. Bir köşede durdum. Sigara mı almalı? Yoksa Yenikapı'ya kadar mı gitmeli? Kıyı kahveleri açılmıştır. Okuldan dönen kızlar ne kadar çoktu. Hepsi daha güzel görünüyordu bu akşam. Kolkola, gülüşe gülüşe yürüyorlar. Hâle de onların arasındadır, o esmer arkadaşıyla, ama nerde şimdi? Laleli'de uygun bir ev, bir apartman aradım. Bir pencere, bir balkon, şöyle denizi gören. Hâle'nin gelip önünde durabileceği, saçlarını rüzgâra verebileceği...

Bir anda kişi geçmişe de gider, geleceğe de... Geleceğin bilinmeyen boşluklarında kendini görür. Kırk yaşını, elli, altmış yaşını, çocuklarını, nerdeyse torunlarını!... Ama ben en çok otuz yaşındaki kendimi düşleyebiliyordum. Daha ötesi yoktu sanki, olamayacaktı. Babam kadar yaşayacağımı hiç ummuyordum. O kırk altısında ayrılmıştı yaşamdan. Bense otuzu bulsam, yeterdi. Bir iki roman, yüz kadar öykü, bir o kadar şiir yazmaktı görevim. Değişik, bambaşka, kimsenin yazmadığı, yazamadığı, yazamayacağı. Alain-Fournier yirmi beş yaşlarında savaşta, yitip gitmiş. Rimbaud'yu, Radiguet'yi düşünürdüm. Bir yazar genç

ölmeli, kamburu çıkmış yaşlı yazarlar, ozanların yapıtları da kendileri gibi ölgündür, solgundur, yaşamdan yoksundur. Öyle gelir bana... Boşuna vakit yitirmemeli, yazmalı, hep yazmalı. Öyleyse ne işim var caddelerde, oturup bir kahve köşesinde kaleme sarılmalı. Bir bakkala girdim, on kuruşa sarı bir defter aldım, kalemler nasıl olsa çantamda. Uzaktan bir öğrenciye benzememek için çantam da değişikti. Bir yazar çantası sanki! Ders defterlerimin yanısıra bir de yazı, bir yaratı defterim olmalı. Hızla yürüdüm. Çevreme bakmıyorum. Hâle'yi silip attım. O beni arasın. O beni özlesin. Okusun gazetede çıkacak öykümü, koşsun adım sıra.

Yenikapı'ya varıncaya kadar kafamdaki konuları bir bir inceledim. Hâle'yi en iyi biçimde etkilemekti amacım. Bir besteci düşündüm, öyle bir şarkı yazsın ki sevgilisi duyar duymaz koşsun ona. Ya da bir romancı, yazdığı yeni yapıtıyla sevgilisini büyülesin... Bir genç kızı kazanmanın yolu sanki yalnız yazıdan, müzikten, resimden, yani sanatsal yollardan geçiyormuş gibi! Böyle mi gerçekten? Kuşkuluydum. Celâl'i hatırladım. Benim yaşımda bir çocuk. Haydar gibiydi o da, öyle çok sevgilisi vardı ki! Alırdı onları Fatih camisi avlusuna, merdivenlerine götürürdü akşam saatlerinde. Tam güneş batıp ilk karanlığın çöktüğü saatlerde... Kız, bakkala, manava gönderilmiş, bir şey alsın diye, Celâl pusuda bekler, onu yakalar, beş on dakikalığına loş bir köşeye götürürdü. Sonra da anlatırdı bize, tadını çıkara çıkara... Beş dakikada ne çok şey yapılırmış! Gülümsüyordum bir süredir onun anlattıklarına. Şükran hanımı düşünürdüm, o unutulmaz geceyi. Celâl'e bir şey demezdim, ama "anlat bakalım toy çocuk" der

gibi bakardım. Oysa o benim gerçek bir sevişme serüveni yaşadığımı bilemezdi; söylesem de inanamazdı. Yalnız kendisiydi böyle sevi işlerinde usta, beceri sahibi!.. Oysa bütün ustalığı on üç, on dört yaşındaki yoksul aile kızlarını, beslemeleri yol kenarında öpüvermek, oralarını, buralarını okşayıvermekti. O iş başka, Hâle'yi kendime çekmek, bağlamak başka.

Serindi hava. Olsun. Defterimi çıkardım. "Ölmeyen Melodi"yi yazmaya başladım. Hep kafamdaydı bu konu. Nasıl da hızla yazılıyor insanın içinde akan bir coşku ırmağı olursa!.. Bir besteciyi anlatıyorum; benim o gerçekte, öyle bir yapıt ortaya koyuyor ki o besteci, sevdiği kız komşu evin radyosundan duyuyor onu. Oysa o sırada ölmüştür bestecimiz! İnandırmıyor beni, daha yazarken biliyorum. Ama bu kadar şimdilik. İlerde daha başka şeyler yazacağım, yaşamın içine girmek, acılar sevinçler tatmak, ateşler içinde yanmak gerek. Her şeyi bir önseziyle duyuyorum. Öykü bitti. Okudum, beğenmedim. Yırtıp atmalı mı, yoksa gazeteye postalamalı mı? Kaçıncı öyküm bu gazetede çıkan? Beden eğitimi hocamız Sami bey gazetede tefrikalar yazar, tarihten konularını alır şişirir de şişirir. Bir gün dedi ki: "Sen bu yazıların parasını aldın mı?" "Hayır", deyince, bir kart yazdı "paranı al" dedi. Ama bir türlü gidemedim para istemeye. Belki bir gün... Yolluyorum postayla öykülerimi, hepsi çıkıyor, adım kocaman harflerle yazılıyor. Bu kadarı yetiyor bana... Belki Hâle de görüyordur, okuyordur diyorum. Bir karanlıkta, kendime göre bir aydınlık yaratmaya çabalıyorum.

Gece basmıştı. Canım bir sinemaya gitmek istedi. Bugün annem Erenköy"de. Babasının yanında. Gece de orda kalacak. Şehzadebaşı'nda bir sinemaya gitmeli. Bir sigara aldım. İçimden geldi. Oysa hiç sevmiyorum sigara içmeyi, burnuma kaçıyor dumanı, öksürtüyor. Ama yürürken sigara tellendirmek başka oluyor. Kendimi uzaktan seyrediyorum, işte tam bir genç adam, saçları rüzgârda, kafasında yazacağı öykülerin düşleri, içinde sevdiği kızın hayalini izliyor, evini arıyor, bir roman kahramanı!...

Hep yalnızım. Romanlardaki, filmlerdeki insanlar bana daha yakın geliyor yaşamdaki gerçek kişilerden. Anlaşmak zor, belirli bir çevrede yaşamak zor hep aynı insanlarla. Okul, ev, annem, arkadaşlarım, kızlar, hep evini aradığım Hâle! Kimi zaman ben mi uyduruyorum Hâle'yi, ona duyduğum sevgiyi? diye düşünüyorum. Böyle bir 'şey' istiyorum da ondan mı? Boşluktan kaçmanın bir yolu mu? Belki onun evinin bulsam, onunla buluşsam, elini tutsam, dudaklarından öpsem, sevdiğimi söylesem, o da aynı duygularla karşılık verse hepsi uçup gidecek. Bu özlemler, bu ateşli aramalar, hepsi!....

Şehzadebaşı sinemalarının vitrinlerini seyrettim. Dostlarım! Kadını erkeğiyle.. Birden canım çekmedi girip iki saat karanlıkta kalmayı. Ben öğle saatlerinde film seyretmek isterim, on iki, iki buçuk matineleri. Geceleri zaten karanlık. Niye sığınmalı sinema salonunun loşluğuna. Yollar, sokaklar, ışıksız evler var ya!... Vazgeçtim sinemadan. Fatih'e doğru giden bir tramvaya atladım. Savaş haberlerine yetişmeli. Norveç'te neler oluyor şu sıralarda? Narvik deniz savaşının öyküsünü bu akşam duyacak mıyız? Almanlar ele

geçirdi mi bu küçük ülkeyi? İngilizler, Fransızlar ne yapacak? Belki onlar da asker göndermişlerdir Norveç'e. 1939 Eylül'ünden beri sürüp giden bu "garip savaş" şimdi kızışıyor, yeni yeni... Ya biz ne olacağız? Korkuyorum, ne talihsiz kuşakmışız, tam yetişme dönemimizde bu dünya savaşı!... Belki de, bir iki yıl sonra ben de yokum, arkadaşlarım da yok!... Bu seviler, aramalar, özleyişler, gerçekleşmeden, yeryüzünden silinip gideceğiz...

Haberler sıkıcı. Radyoda şarkılar dinledim bir süre, sonra balkona bir sandalye attım. Asma yeşermeye başlamış. Komşulardan sesler geliyor. Bir kulübe var yandaki evin bahçesinde. Rahmiye hanımla kocası Hasan yaşar orda. Gece gündüz kavga sesleri gelir. Hasan'ın bir arabası var, sebze meyve satıyor. Rahmiye hanım çamaşıra gidiyor. Birlikte yaşıyorlar. Ne kadar süre için? Daha önce başka biri vardı, Ali adlı bir arabacı. Daha önce de başka biri. Sıska kara kuru bir kadın. Arasıra bize de gelir çamaşıra. Boyuna şarkı söyler, boyuna anneme yaşantısını anlatır. İlk kocasını vurmuşlar hapisteyken. Daha yirmi ikisindeymiş. Dul kaldığında neler çekmemiş, ne ağız kokuları, ne erkek ağırlıkları! "Erkek ekmek gibidir" diyordu ben mutfak kapısındayken. Sonra sustu. Ekmekle erkek arasındaki benzerliği düşünmüştüm. Ekmek her gün alınır, her gün yenir. Bir kadın için de erkek demek öyleydi, bir vazgeçilmez gereksinim, onsuz kalınamayacak bir yaşam değeri...

Tatilde Erenköy'e gidecekmişiz. Büyükbabamın evine. Caddebostanı gazinosu, plâjı, koskoca bahçeler, siyah gözler, yanık tenli kızlar. Yaşamın tatlılığı. Kişi kendini bırakmalı bu akışa. Bisikletli kızlar, pastahanede geçirilen ılık akşamüstleri, bağların içinde öpüşmeler... Yaşımı yaşamamalı mıyım? Bir gün gelir hesabını sormaz mı bu eller, bu gözler, dudaklar, bu yürek, bu gövde; bugün var, bir uzak yarında ortadan kalkacak, bu nesne!

IX

25 Mayıs 1940

Edebiyat 6, Psikoloji 5, Tabiiye 5, Tarih 8, Kimya 6, Coğrafya 5, Fransızca 10, İdman 10.. Üç dersten bütünleme; Fizik, Cebir, Hendese... Fizikten 2-2, Cebirden 2-1, Hendeseden 3-1 almıştım önceki kanaatlerde... Şimdi iş eylüle kaldı. Bir de askerlik kampı var. Temmuzda, 20 gün. Yani yaz ölecek. Tatsız geçecek. Çalışmalar, talimler, yürüyüşler, atışlar. İki gündür tatildeyiz. Dün arkadaşlarla adaya gittik. İki akordeon vardı çocuklarda. Çamlara çıktık. Resimler çektirdik. Bir ara bana akordeonu yüklediler. Bir de öyle resmim çıkmalıymış. İstemedim, benim olmayan bir aleti niye taşıyayım? Neden sahte olmalı, kendimi aldatamadıktan sonra? Selim aldı, çalar gibi yaptı. Orhan da... Son-

ra Adil'le Haldun itişip kakıştılar. Koskoca delikanlılar! Lise son sınıfa geçmiş adamlar! ilerde futbol oynuyorlardı. Gidip seyrettik. Bizim gibi yeni başlayan tatilin keyfini çıkarmaya gelenler. Maç önerdiler, biz dokuz kişiyiz. Onlar sekiz. Ben kenara çekildim. Yarım saatte üç gol yedi bizimkiler. Gidip denizi gören bir ağaç altı buldum. Vapurlara baktım. Karşı kıyılarda Reyhan var, anılar var, gelecekte yaşanacak nice serüvenler var. Yalnızlığı sahiden seviyorum. Maç iyi oldu benim için. Yoksa akşama kadar tatsız şakalar yapacak, itişip kakışacaktık. Başka şey yapamadığımızdan, bilmediğimizden. Oysa onlara uymalıyım. Zaten alay konusu oluyorum "Şair-muharrir" diye!

Dalıp dalıp gidiyorum son haftalarda. Hâle'yi gördüm, evi de, kesinlikle buldum. Hep o bildiğim, köşedeki apartman. En üst kat. Balkona çıktı daha sonra. Sanki kafamdan geçenleri biliyor da "işte burdayım" diyor, "gel beni al, kaçma", diyor. Şarap şişelerinden birini açtım. Diktim ağzıma. Oh ne iyi! Güneş adanın öteki yanında. Kızlar da var az ötede. İki kızla üç delikanlı. Bir at arabası ile geldiler. Şarkı söylüyorlar. Rumca bir aşk şarkısı. Ne kadar sevinçliler! Bugün cuma, çalışma günü, bir yerlerde çalışıyorlarsa da izin almışlar. Sustular birden. Gelenler vardı. Üç erkek yaklaştı. Onlara yakın bir yere oturdular. Sigaraları yaktılar. Rum gençleri şarkıyı kesti. Tedirgin oldular. Sonra kalktılar yola çıktılar. Kızlar, delikanlıların kollarındaydı. Hızla uzaklaştılar, alttaki gazinoya koşarcasına girdiler. Üç adamın kahkahaları geldi. Baktım ne yapacaklar diye. Bana doğru geldiler "Merhaba," dedi bir

tanesi. Yirmi yaşlarında üç genç. Onlar da Ada'ya gezmeye gelmişlerdi. Baktı şişeler, paketler var. İlerden de top sesleri geliyor. "Arkadaşlar mı?" dedi. "Maç var" dedim. Gittiler seyretmeye. Ne iyi! Yine yalnızım. Düş kurmak, galiba, gerçekten yaşamak. Hâle, Reyhan, tüm kızlar istediğim gibi, istediğim durumda. Şükran hanımla geçen o geceyi olduğu gibi kurmak istedim. Odaya gelişi, yatak, orada olup biten. Sonrası! Yok, yok böyle şeyler olmadı, uydurdum. Gerçek olsa hayallerde kişiyi değiştirip yerine Hâle'yi, Reyhan'ı, Suna'yı Saime'yi koyabilirim. Olmuyor. Kopuyor film yatak sahnesinde. Hatta soyamıyorum bile onları! Çıplak göremiyorum özlemini duyduğum kızları. Gözlerimi kapatsam da, açsam da. Çıplak resimlere baksam da... Oysa Saime gerçek. Yaşadığım, elle tutulur bir gerçek olay, bir canlı kişi. Ama anımsadıkça ürperti geliyor...

Geçen yıldı. Başçavuş babası, terzi annesi, iki küçük kardeşiyle geldi Saime bizim sokağa. Orta ikiden ayrılmış, evde, annesine yardım ediyor, dikişe, ev işlerine, ufak kardeşlerinin bakımına. Ama gözü hep dışarda, hep pencere önünde. Kardeşlerini uyutur, bir mum yakar, geçer masa başına. Elektriği açmaz masraf olacak, annesi görecek, kızacak diye. Tam karşımdaydı odası. O zamanlar ben ön, annem arka odada yatıyorduk. Mum titrerdi karanlık odada. Geceyarıları geçerdim camın ardına, bakardım. Ben ona, o bana. Üstelik başucu lâmbasını yakardım, beni görmesini isterdim. Nedeni yok! Sokakta görmüştüm bir kez, uzun bacaklı, ince bir esmer kız, on altısında var yok, belki de daha çok. Şöyle bir bakmıştı geçerken, sonra koş-

muştu bakkala. Bir şeyler vardı o bakışta. Arayış, özlem, bekleyiş. Uzanacak bir ele, ilgiye açık olduğunu belirtme. Mumun üstüne eğilir, yüzünü gösterirdi. Sonra yavaş yavaş soyunurdu. Kombinezonla kalırdı. Bir ara göz açıp kapayıncaya kadar bir süreliğine elektriği yakar, bir şey arar gibi sağa sola bakınırdı. Çıplak, olgun bir kız gövdesi. Sonra yine mum ışığı. Onu seyrettiğimi bilirdi. Ben kitap okurdum elektrik ışığında, sözde ona bakmazdım. İçim giderdi, o sanki Reyhan'dı, Hâle'ydi, ya da okuldaki artist kız Suna'ydı. Kendi yaşamının, kişiliğinin, varlığının ötesinde bir dişi, sevdiğim beğendiğim bir kadın olurdu Saime. Düşlere giren karmaşık bir yaratık. Necip Fazıl'ın bir şiiri vardı, yalnızlığının yarattığı bir kadınla sevişmesini hayal eden. "Karşımda eğilip bükülüverdi." Öyleydi Saime de. Geceyarısı mum ışığında şeytanın önünde dansediyordu. Kendi kendine, bir de benim için! Soyunuyordu bir yandan da. İyice, çıplak olana dek. Mum ışığı daha çok titreşiyordu. Olanca dikkatimle bakıyordum. Bir anda öteki kızlar yok oluyordu. Saime 'kendi'ydi artık. İstek dolu, tutkulu bir gövde, aç susuz bir kadın. Zaman zaman hiç umulmadık bir anda ışığı yakıyordu kendini iyice göstermek için. Sonra pencere hizasındaki sandıkların üstüne yatağını serip uzanıyordu. Kıvrandığını bana göstermek... Dayanılmaz bir şeydi bu. Çılgın gibiydim. Pencereden atlamak istiyordum, o odaya girmek, çekip altıma almak o esmer vücudu, sabaha kadar bırakmamak... Uyku tutmuyordu bir türlü. O mumu üflediğinde.. Bir kez de pencereyi açıyor, saçlarını rüzgâra veriyordu.

Bir gün tramvay durağında karşılaştık. Yanına gittim elimi uzattım. "Nasılsın?" dedim, "Nereye?"

"Beyazıt'a, çarşıya," dedi.

Annesi için bir şey alacakmış. Birlikte bindik tramvaya. Yer vardı oturmadı. Arka sahanlıktaydık. Biletini aldım.

"Ben de oraya gidiyorum," dedim. "Yani Beyazıt'a."

Kimseler görmesin diyordum. Ona baktığım gecelerdeki çıplak kız yanıbaşımdaydı, hep o anları yaşıyordum. Elini tuttum birden sıktım. Aynı şeyleri düşünüyorduk belki de... O geceyarısı görüntülerini. Elini bir süre çekmedi. Güldü.

"Sen de benim gibi geç saatlere kadar uyumuyorsun? Daha doğrusu uyuyamıyorsun," dedi.

"Okurum, yazarım."

Saçlarını geriye itti. Sokağa bakmaya başladı. Bir tanıdık gördü bizi. Komşulardan bir memur. Şehzadebaşı, Vezneciler. Beyazıt meydanında indik.

"Seni havuz başında bekleyeceğim," dedim.

Başını eğdi, koşarak caminin önüne koştu. Havuz başındaki bir kanapeye oturdum. Tam sigara tüttürmenin zamanı. Dumanları savuran kişi daha iyi düşünür. Ama yok... Ne zaman gelecek? Ne yapmalı? Nereye götürmeli? Çıplaklığı hep gözümün önünde, beynimin içinde. Sinema en iyisi, Azak'a gitmeli, balkonun arka sıraları. Yoksa Ferah mı? Orası daha boştur. Hele balkonu. Belki de loca.

Havuz başından kendimi karanlığın içinde nasıl buldum, anlayamadım. Nasıl geldi, ne oldu, ne dedik, Azak'a nasıl gittik, balkonun arka sıralarında mıyız? Bir yıl öncesi belekten bu denli silinir mi? Demek yıllar sonrası bu günleri de böyle hayal meyal anımsayacağım, yalan yanlış... Bir film boyu yaşadığım bir gerçek var. Bir ağız, dudaklar, eller. O beni öpmeye başla-

mıştı. Daha ışıklar söner sönmez, elimi bulup göğsüne bastırdı. Düğmelerini biraz çözerek memesine değdirdi parmaklarımı. Başını omuzuma dayadı. Bir ürperme duydum. Bir yerlere kan saldırısı başlamıştı. Büyüyordum, koltuğa sığmaz oluyordum. Çevremizde kimseler yoktu, önce, ne önde ne arkada. Tek tük gelenler yol gösteren kız ön sıralara yerleştiriyordu seyircileri. Biz karanlıkta girmiştik zaten, kıza bir lira vermiştim.

Arada tüm gözler bize çevrildi. Sevişenlerin yüzleri kızarır, bir şeyleri belli ederler ellerinde olmadan. Oysa baktım Saime hep eskisi gibi. Dudakları kanamıştı oysa, kanının tadını duymuştum, emmiştim istekle. O da ısırmıştı daha hızlı. Ama şimdi hiçbir şey olmamış gibi!

"Bir çikolata alsana?" dedi.

Dışarı çıkıp aldım. Dönünce iki delikanlının arkamızdaki bir başka çiftin yanına oturduklarını gördüm. Ortalık yeniden karardığında yerimden kıpırdamıyordum. Görürler, görecekler, bir şey olacak diye. Ama Saime elini uzatmıştı bana. Başını omuzuma dayamıştı. Geri ittim elini okşayarak. Bir daha yaklaşmadı. Filmi seyre daldık. Hiçbir şey anlamadan. Kafalarımızdaki filmde yepyeni sahneler dönüp duruyordu. Sinemadan çıktığımızda akşam olmuştu. Beyazıt'a kadar yanyana yürüdük. Hiç konuşmadan. Birbirimize değmeden. Bir büyü bozulmuştu! Bir an önce ayrılmak, kopmak istiyordum. O ise hep yaklaşmak, değmek, elimi tutmak, koluma girmek çabasındaydı. Tramvaya bindik, kanapeye oturur oturmaz bacağını benimkine dayadı. Bir kedi gibi sıcak, sokulgan. Şehzadebaşı'nda

birden fırladım: "Ben kahveye arkadaşları göreyim hadi sana güle güle" deyip tramvaydan atlayıverdim. Pencereden elini gördüm sallanan, o kadar....

Uzaklara, çok uzaklara kaçmak. Bir daha o sokağa, o pencereye dönmemek, Saime diye bir insanın yaşadığını aklımdan çıkarmak, yaşam boyu onu görmemek, hiç yaşamamış saymak...

X

20 Haziran 1940

1940 yılı!... Gelecekte nasıl anılacak bilemem. Ama ben belleğimden bile silmek istemeyeceğim. On sekiz yaşın içinde yenik yıkık bir insan. Böyle duymak kendini... Başkaları için öyle değildir belki. Ama kendimi daha yaşamın eşiğinde böyle duyuyorsam, suç benim mi? Son sınıfa geçtim. Bir yıl sonra lise bitecek, yüksek öğrenim. Daha sonra da yaşam. Korkunç bir sözcük bu: Yaşam... Bakıyorum babamın kırk altı yıllık yaşantısına, anneminkine, dedeminkine, çevremizdekilere, boşuboşuna akıp gitmiş günler, yıllar toplamı... Bana öyle geliyor. Kişi, her anını anlamlı kılmalı. Bir katkısı olmalı topluma, insanlara, dünyaya, en başta da kendine. Bir hayvan, bir bitki gibi geçirmemeli yılları. Evle-

niyorlar, çocukları oluyor, bir iş, bir güç, bir didişme; sonra yaşlanma; sonra da bitiş noktası. Bu güzel gençler, bu yakışıklı delikanlılar, gösterişli kızlar birgün bambaşka biri olacak, en sonunda da yok olup gidecek...

Geçen gün Adil'le Bostancı'da bir köşke gittik. Nükhet adlı bir kız vardı, bizimle voleybol oynayan... Bir de arkadaşı Gönül. Adil, pek hoşlandı Gönül'den. Akşamüstü "Rasim"e çağırdı dondurma yemeye. Nükhet'le geldiler. Sonra çıkıp dolaştık. Kıyıya indik. Geceydi. Nükhet hep konuşuyordu, o da lise sona geçmiş. Daha okumayacakmış, İsviçre'ye amcasının yanına gidecekmiş. Benim de dayım İsviçre'deydi, belki ben de gidebilirim diye düşündüm. Lozan'da, Cenevre'de Nükhet'le birlikte olmak!... İyice esmerdi Nükhet. Hep elimi sıkıyordu yürürken. Kıyıda bir villanın bahçesine soktu beni. Boş bir ev, boş bir bahçe. Bir yakınlarınınmış, kimse yokmuş. Gönül'le Adil çok uzaklaşmışlardı. Biz ağaçların altına daldık. Birden kendine çekti, dudaklarımız birleşti, elimi göğsüne götürdü, oracığa çöktük, bir ağacın dibine. Bir daha bir daha öpüştük. Adil'in sesi geldi: "Nerdesiniz?" Kalkıp koştum. Nükhet de ardımdan... Caddebostan gazinosuna gittik, birer bira içtik. Sonra iki kız ayrıldılar. Başka bir gün de Bostancı'da bir arkadaşlarının evine götürdüler ikimizi. Gönül, Adil'i bırakmayacağa benziyordu. Zengin bir ailenin çocuğu Adil. Kaçırılır gibi değil! Gittik. Tıp son sınıfta bir delikanlı vardı, babası milletvekili. Vermut sundu bizlere bir uşak. Oturup konuştuk. Savaştan, dünyadan. Ama Tıbbiyeli sıkıldı, gitti gramofonu açtı, bir slow koydu. Baygın bir müzik. Geldi Nükhet'i dansa kaldırdı. Adil de Gönül'ü. Ben oturuyordum. Sıkıl-

mıştım. Anlamsız bulmuştum bu yaşantıyı. Evi dolaştım, salonları, bahçeyi. Bir tek kitap yoktu ortada, ne de gazete. Geriye döndüğümde Nükhet de Tıbbiyeli delikanlı da yoktu ortada. Gönül'le Adil de bahçeye çıkmışlardı. Beklędim bekledim. Neden sonra döndüler içeri. Elele, gözgöze. Bir fırsatını bulup çıktım evden. Kaçtım. Arkama bakmadan kaçtım. Bir daha da görmedim Nükhet'i.

Bugün Erenköy pazarı var. Küçük hamallar dolu dolu küfeleriyle hanımların beylerin arkasında yürüyor. Sebzeler, meyveler. Haziranın güzel bir günü. Hem istasyonu, hem caddeyi gören bir masada oturdum. Gazoz içtim önce, sonra bir de çay. Önümde defter, öykü yazıyorum. Gazetelere yolladıklarım birbiri ardına çıktı. Uydurma şeyler, biliyorum, ama yayınlıyorlar, adımı koca harflerle yazarak. Kaç kişi okur? Ne der? Bir ay önceydi bir arkadaşla birlikte o gazetenin yönetim yerine gittik. Akşam karanlığı bastı basacak bir saat. Merdivenleri çökmek üzere bir yapı. En üst kat. Koca bir oda. Loş ışıklar. Gazetenin sahibini sordum. Oradaymış. "Ne istiyorsun çocuğum?" dedi. Para isteyeceğim, kaç öyküm çıktı? Beden Eğitimi hocamız, "git paranı al" demişti. Bir de kâğıt yazmıştı, onu uzattım, aldı okudu. "Ha sen misin, aferin, iyi şeyler yazacaksın" dedi. "Birer liradan alırsın paranı, cuma günü gel" diye ekledi. Bir de bir bayan vardı, sarışın, genç, güzel. O tanıdı, "ben okudum öykülerini, biraz da kendi yaşamından şeyler yaz" dedi. Ana Katili, Ölmeyen Tango, Son Sözleri, Acı, Eroin gibi öyküler. Hep uydurma şeyler, filmlerin romanların etkisi. Ben de biliyo-

rum, bunların hepsi değersiz, ama değerli olan nedir, neyi yazmaktır. Gorki'nin öykülerini okudum, Sait Faik diye yeni bir yazarın "Semaver"ini, Sabahattin Ali'nin "Kağnı"sını. Ama onlar çok yaşamışlar çok şey biliyorlar, ben semtimden dışarı çıkmadım, sonra Erenköy, Göztepe, Şaşkın Bakkal. Bir de düşlerim, hayallerim. Hâle, Reyhan, Suna ile ilgili duygulanmalar... İnsanın belirli bir yaşı yok. Kendini dıştan görüyor, lise öğrencisisin, daha yaşın ne başın ne diyor kendine. Sanki çok daha büyükmüş gibi! İşte defterdeki son yazdıklarım. Kendimle ilgili bunlar. Ben de kendimi anlatayım istiyorum, ama kendimle ilgili ne anlatabilirim. Gittim pencereden denizi, sokağı seyrettim. Yazacak bir şey çıkmadı. İlginç hiçbir şey anlatmadan öyküler yazılamaz mı? Hiçbir olay geçmeden, anlattıklarımın başı sonu olmadan?...

Banliyö treni akşam yolcularını indirdi. İşlerinden dönenler. Pazar kalabalığında eriyip gitti akşam yorgunlukları, ya da arttı. Yolun bitiminde bir köşk var. Hep, bahçe kapısının önünden geçiyorum. İçeriye bir göz atarak. Bir çardak, şezlonglar, bir masa. Kimi zaman şişman bir kadın, ortaboylu bir adam oturur, evlâtlık kız çay getirir. Çocukları hiç göremem. Hele Reyhan'ı. Ne oldu, nereye gitti, niye hiç karşılaşmıyoruz. Hep geliyorum, bu kahvede bekliyorum. Şöyle uzaktan görmek için. Belki konuşuruz. Sevgi mi bu, aşk dedikleri şey mi? Ya Hâle ne oldu, ya Suna'yla ötekiler. Gizli bir duygu bunlar, ilk gençlik hevesleri, gerçek aşktan uzak şeyler, ama gövdem ayaklanıyor Reyhan'ı görünce, ya da Hâle'yi... Hep uzaktan sevmek; hep aramak; bulmadan, kavuşmadan. Bu yaşların gereği mi bu? Hep düşünüyor, işin içinden çıkamıyorum.

Başka bir şey var, bir kez tattığım o güzel duygu. Bir dişi vücuda değme, onunla birleşme, doygunluk... Okul arkadaşlarım genelevlere gidiyorlar. Selim de gitti en sonunda. Kusmuş kadının odasında, bir şey yapamamış. "Her yer pisti, iğrençti," diyor. Bir kez beni de sürüklediler, kadının biri yaklaşıp elini uzattı, hemen kaçtım. Sinemalar... Sinemaları seviyorum. Orada kendimi, gerçek kişiliğimi buluyorum. Geçmiş yıllarda Fred Astaire'le, Gary Cooper'le özdeşleşirdim. Ben olurdum beyaz perdede onların yerinde. Gözlerimi kapar yaşardım bütün serüvenleri, dansları yapar, yumrukları atardım, kurşunları sıkardım. Şimdi öyle değil, filmi yapay bir oyun olarak görüyorum. Galiba yaşam da öyle; yapay... Hep, bir filmde oynar gibiyiz. Bir rol vermişler, kişilik diyoruz ona, işte o kişiliğin gerektirdiği işleri, eylemleri yapıyoruz. Ben yazar olacağım, öyleyse kitap okumalı, yazılar yazmalıyım, her gördüğümden, yaşadığımdan öykülerim için malzeme çıkartmalıyım. İşte bir yaşlı erkek. Perona yakın bir masada sigara içiyor. Bir kahve getirmişler, önünde soğumuş. Düşünüyor mu? Belki de geçmişte bir günde yaşıyor. Kırk, elli yıl öncenin Erenköy'ünde. Delikanlılık günlerinde. Başı örtülü, topuzlu bir genç kadını gözlüyor, yine burda, bu kahvede. O genç kadın bir nine şimdi, ya da ölüp gitti. Tren düdükleri kopartıyor geçmişten. Oysa hiç ayrılmak niyetinde değil eski günlerinden... Bunu yazmalı, gidip konuşmalı, dertleşmeli, öyküsünü dinlemeli. Yaşlılar kolay anlatırlar. Hele yaşlı kadınlar! Ama erkekler susarlar, hep susarlar, kafalarından geçenleri anlamak zordur. On yedi yaşında bir lise öğrencisi gelse yanına, bir şey söyler mi, kendinden bir iz, bir renk verir mi? Belki de çok yalın bir yaşamı var-

dır, öyküye gelmeyen. Hiçbir şey düşündüğü de yoktur! Hepsi benim kafamda uydurduklarımdır.

Reyhan bir türlü görünmüyor son günlerde. Üstüste geliyorum, evin önünden geçiyorum, yok. Kardeşleriyle karşılaştım, konuştum, ama onu soramadım. Bir yıl geçti nerdeyse. Ağustos 1939. Savaşın ilk günleri, Radyolarda Daladier'in, Hitler'in sesi. Sıcak bir bahçede oynanan oyunlar. Bağ kütükleri içinde elele tutuşmalar. Sonra bir kaçamak öpüşme; hepsi o kadar. Bir de odalarımızın arasındaki kilitli kapıdan gelen sesler, aralıktan atılan kâğıtlar, verilen kitaplar. Aşk sözü etmeden de aşk oyunu oynanırmış! Hemen Hâle'yi unutmuştum o iki aylık sürede... Çıngıraklı bir atlı araba gelirdi her gün, saat onbuçuktu, annesi, kardeşleri, evlâtlık kız birlikte Caddebostan plajına giderlerdi. Zaten esmerdi, bir de güneş yakmış, kapkara olmuştu. Liseye geçmişti o yıl. Ben lise ikiye. Alman lisesinde okuyordu. Ama üvey annesiyle geçinemiyordu. Bir an önce kurtulmak, yaşamı kendi başına yaşamak!... Bir yıl geçti bir iki kez uzaktan gördüm, okuldan kardeşiyle gelirken. Sonra işte haziran...

Bir yaşlı daha geldi, selâmlaştılar. Bir tavla getirttiler, başladılar zarları sallamaya. Bütün düşlerim koptu. Her insanda bir dünya vardır, ama bilmez o insan bunu, önemini, değerini, anlamını. Ben her anımı derinliğiyle duyuyorum. Bu sanatı edindim küçük yaştan. Daha ilkokulun ilk sınıfında başlayan bir alışkanlık. Gider erik ağacına çıkar, dünyadan sıyrılırdım. Tek başıma bir evren yaratırdım. Odama kapanır tavla pullarını kişileştirir, adlar verir, kâğıttan evler, so-

kaklar kurardım. Bir Tanrı gibi yaşatırdım o insanları. Saatlerce çıkmazdım odadan, kimseyi sokmazdım. Sonra yazma, okuma tutkusu... Bir film görmüştüm, karaderililerin saldırısı vardı, oturdum bir defter doldurdum, ilk romanım. Sonra başka bir cinayet öyküsü. Kendim yoktum hiçbirinde, beyazperde kahramanı biri vardı, "ben" diye!

Akşam oluyor. Pazar yavaş yavaş dağılıyor. Tenteler sökülmeye başlandı. Pazarcılar kazançlarını hesaplamakta, geç kalmış alıcılar mal seçiyor söylene söylene... Ben bir fotoğraf makinesiyim. Alıyorum hep alıyorum. Biriktiriyorum gözlemleri. İzlenime çeviriyorum gözlemleri... Bir gün gerekir hepsi. En umulmadık olanı bile. Dünyaya, insanlara bir öykücü gibi bakmak. Nerden geldi bu, kimden, nasıl? Kişi nasıl yazar, sanatçı olur? Babam avukattı, annem ev kadını. Evimizde kitap azdı, daha çok hukuk yapıtları, onlar da eski yazı. Bir de yatak altında saklanan eski bir sandık vardı. İçi el yazması ile dolu. Annem söylemişti, babamın babasının onun da babasının, dedesinin yapıtları imiş! Ne olduklarını hiçbir zaman anlamadım, anlatan da olmadı. Ailemizin geçmişi varmış o sandıkta, ta Karadağ'dan gelen bir delikanlının yazdıkları. Babasına, dedesine ait anılar, kendi başından geçenler. Sonra bir gün babam öldü. O sandık da birden yok oldu o kargaşalıkta. Kim çaldı, ne oldu o kitaplar, nerde satıldı. Ailenin gizleri, geçmişi yok oluverdi böylece... Belki de yazmanın ne demek olduğunu ilk o sandıktaki elyazmalarıyla anlamışımdır! Ya da büyükbabamın her bayram günü el öpmeye gittiğimde verdiği kitaplarla... Belki de ilkokul kitaplarındaki Fransızca parçaları ve altlarında Anatole France, Emile Zola gibi imzaları gö-

rerek, okuyarak. Bir içgüdü, bir seziş....

Defter bomboş. Hiçbir şey yazamadan akşam oldu. Reyhan da hiç görünmedi. Kalktım, Erenköy tren köprüsünden geçtim. Büyükbabam sofrada bekletmesini hiç sevmez. Şükran hanım börekler yapmıştır, tatlılar, dört döner çevremizde. En iyilerini bana koyar. O güzel gecenin anısını duyurur her bakışında, her okşayışında, ama nedense sözünü etmez, ettirmez. Sanki hiç yaşamadık o geceyi, o sabahlara kadar süren vahşi sevişmeyi. Bekir efendi ile evlenecek de ondan mı? Sık sık geliyor nişanlısı! Büyükbabam da alıştı bu evlenme olayına. Bekir'in gizli gizli Şükran hanımın odasında sabahladığını sezdi mi, gördü mü, ne oldu, birden ciddileşti bu kadına karşı, hizmetçi gibi davranıyor... O da bizlere evin beyi, beyin torunu gibi... O uzaktaki ay ışıklı gece nerede, yok mu oldu, yaşanmadı mı? Hep uzak, hep sessiz, ikide bir evine gidiyor, bir hazırlık peşinde. Geçenlerde büyükbabam: "Gazeteye bir ilân versek" dedi. "Niye?" "Bu kadın gidici, bana bakacak biri gerek." Bir ilan yazdık. "Yalnız yaşayan bir beyefendiye arkadaşlık edecek bir hanım aranıyor" Sonra ekledi. "genç diye yaz, bakarsın yaşlı biri gelir." Ama ilânı daha vermedik. Şükran Hanım kızar diye, evlenme aşamasına gelindi mi ilân iki gazeteye birden verilecek...

Ben Şükran Hanımla geçirdiğim o geceyi, o "ilk" gecemi unutmaya çalışıyorum. Ayıp bir şey gibi geliyor. İlk deneyim, ilk ve son. Şimdilik son!... Ama biliyorum cinsellikten vazgeçilmez. Kanımda duyuyorum etkisini. Ama öteki arkadaşlar gibi o evlere gidemem, o

kadınlarla yatamam! Hâle'ler Reyhan'lar Suna'lar gerek bana... Elle tutulmaz, sevgiler, aşklar. İçimde bambaşka bir güç de varlığını duyuruyor, itiyor beni bir yerlere, yaşamalara...

SON

OKTAY AKBAL

Günümüz yazarlarından Oktay Akbal, 20 Nisan 1923 yılında İstanbul'da doğdu. Kumkapı'da bir Fransız okulunda başladığı orta öğrenimini İstiklal Lisesi'nde tamamladı (1942), birkaç yıl üniversitede okudu. Servetifünun dergisinde sekreterlik yaptı. (1943-44). Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu memuru olarak İstanbul ve Ankara'da çalıştı (1947-1951). Vatan gazetesine girdi, orada sanat yazıları, kitap eleştirileri yayımladı (1951-1956); aynı gazetede fıkra yazarlığı yaptı (1956-1969). Uzun yıllar Cumhuriyet gazetesi'nde köşe yazarlığı yaptı. Bugünlerde de Milliyet gazetesinde köşe yazılarını yazmaktadır. Sanatla ilgili ilk çalışmaları Servetifünun dergisinde görülen (1942) Oktay Akbal, hikayeciliğini 1947'den sonra hızlandırdı, bu dönem ürünleri Büyük Doğu (1943-1945), Sanat ve Edebiyat Gazetesi (1947)'nde çıktı. Varlık Türk Dili, Gösteri vb. dergilerde edebiyat üzerine yazılar yayımladı.

Hikâye kitapları: *Önce Ekmekler Bozuldu* (1946), *Aşksız in-*

sanlar (1949), *Bizans Definesi* (1953), *Bulutun Rengi* (1954), *İkisi* (ilk iki kitabındaki hikâyelerin yeni baskısı, 1955), *Berber Aynası* (1958), *Yalnızlık Bana Yasak* (1967), *Tarzan Öldü* (1969), *İstinye Suları* (1973), *Karşı Kıyılar* (1979, Tarzan Öldü'nün 2. baskısı 8 hikâye ilavesiyle bu kitabın arkasında yer almakta), *Lunapark* (1983) *Önce Ekmekler Bozuldu*'nun yeni baskısında (1970), *Berber Aynası* dahil ilk beş kitabı bir araya toplandı.

Romanları: *Garipler Sokağı* (1950), *Suçumuz İnsan Olmak* (1957), *İnsan Bir Ormandır* (1975), *İki Roman* (1982), *Düş Ekmeği* (1983).

Deneme-söyleşi-anı kitapları: *Şair Dostlarım* (14 şaire ilişkin izlenim ve anılar, 1964), *Dost Kitaplar* (1967, *Konumuz Edebiyat* (1968), *Yazmak Yaşamak* (1972), *Ölümsüz Oyun* (1974), *Atatürk Yaşadı mı* (1975), *Hiroşimalar Olmasın* (1976), *Zaman Sensin* (1977), *İlkyaz Devrimi* (1977), *Temmuz Serçesi* (1978), *Gençler Bize Bakıyor* (1978), *Yaşamı Yeniden Kurmak* (1979), *Geçmişin Kuşları* (1980), *Atatürkçülük Savaşı* (1981), *Atatürk Bir Gün Gelecek* (1981), *Önce Bir Şiir Vardı* (1982), *Dünyaya Açılmak* (1982), *Vatan Mahzun Ben Mahzun* (1983), *Geçmişin İçinden* (1985), *Günlerde* (1968), *Anılarla Görmek* (1972), *Yeryüzü Korkusu* (1974) güncelerinden bir kısmını derleyen eserleridir. Birçok kitaplarının yeni basımları olan yazarın geniş hayat öyküsü Mehmet Seyda'nın Edebiyat Dostları kitabındadır. Oktay Akbal *Suçumuz İnsan Olmak* ile Türk Dil Kurumu 1958 Roman Ödülü'nü, *Berber Aynası* ile de 1959 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı.

HİKÂYE ANLAYIŞI

1937 yılından beri hikâye yazıyorsunuz. İlk ürünleriniz Ateş ve Çocuk Duygusu adlı dergilerde çıkmıştı. 1939'da da İkdam gazetesinde "Ana Katili" başlıklı hikâyeniz yayımlandı. Bunu başkaları izledi. O yıllarda hikâyeden ne anlıyordunuz?

- Öykü anlayışımı ilkin 1949'da Seçilmiş Hikâyeler dergisinde açıklamıştım. Orada, öyküde ne yapmak, neyi, nasıl anlatmak istediğimi şöyle belirtmiştim:

"Hikâyede yapmak istediğim şeyi, hikâyelerime ilgi göstererek okuyanlar az çok anlamış olacaklardır sanırım. Ben, büyük şehri, insanını, hayatını, birtakım kendine has özellikleri ve gariplikleriyle şehrin atmosferini, içinde yaşıyan bana yakın olan insanların sıkıntılarını, keder ve sevinçlerini, onların iç dünyalarına geçirmekte olduğumuz buhranlı yılların yaptığı tesiri, cemiyetimizin bugünkü manzarasını; kısaca yaşadığımız devri, bütün özellikleri, renkleriyle vermek istiyorum. Belki birçok hikâyeci ve romancı da aynen bu sözleri söyleyecektir. Ama her sanatçı bunu kendine has bir görüşle yapar. Kimi daha şid-

detli, kimi daha sert, kimi daha yumuşak, kimi daha tesirli.(...)

Sonra bahis konusu etmek istediğim bir şey var. Bunu ne yazık ki birçok sanatçı arkadaşlarda da görerek üzüldüm. Bir sanat eserini, yani bir şiiri, bir hikâyeyi, hatta bir resmi, içinde birtakım şiddetli olaylar, kuvvetli karakterler, karışık entrikalar olması nisbetinde beğeniyorlar. Onlarca çizgilerin koyu renklerle çizilmiş olması, olayların kuvvetli, tesir edici bulunması lazımdır. Bir sanat eserini konusunun kuvveti ve şiddeti ile ölçenlere şaşıyorum doğrusu. Tecrübesiz bir okuyucu, Karakurt gibi yazarları okuyan bir biçare bu türlü düşüncelere saplanabilir, ama sanatla uğraşan bir aydın..

Bir de benim hikâyelerimi gerçeğe aykırı, hayali şeyler, diye gösterenler var. Bunlar da büyük şehrin karakteristik özelliklerini çizdiğim hikâyelerime tutuluyorlar. (Mahmut Beyin Gazetesi, Dondurmalı Sinema gibi.) Oysaki, benim bütün hikâyelerim, hepsi, tamamen gerçekten birer parçadır. Tek bir hikâyem yoktur ki, konusu ve insanları uydurma olsun. Hepsi de aramızda yaşamış ve yaşamakta olan, bizim gibi insanlardır. Kendilerine benzemeyen hikâyecileri realist olmamakla itham eden bazı baylar, realizmin ne olduğunu bilmiyorlar. Saf kalplere tesir eden, mübalağa sanatıyla şişirilmiş melodramvari konuları hikâyelerine, şiirlerine, eserlerine sokanlar, bilmeyerek realizmi rezil ediyorlar.

Önemli olan o veya bu değil; önemli olan yaşadığımız bu memleketin, içinde bulunduğumuz bu buhranlı devrin, günden güne, bu sarsıntılı dünya üstünde ne yapacağını şaşıran insanların hikâyesini, romanını, şiirini yazmak, gelecek nesillere bırakmaktır. Ben böyle düşünüyorum." (*Seçilmiş Hikâyeler* dergisi.1949, sayı 13-14)

- Daha sonra bu anlayışınızda köklü bir değişme oldu mu?

Köklü değil ama ufak bazı değişmeler oldu. 25 Nisan 1970 tarihli bir güncemde o eski yazımdaki düşünceleri şöyle değerlendiriyorum:

"Yirmi iki yıl olmuş... *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde bir yazımla karşılaştım. 'Kendime ve Hikâyelerime Dair' İlk dikkatimi

çeken, dilin ne denli değiştiği! Bugün kullanamadığım nice sözcükler var! Hadise, umumiyet itibariyle, mutevazi, macera, tesir, hassasiyet... Dilini değiştirdim, şöyle bir şey oldu: 'Benim yaşantım genellikle olaysız, gürültüsüz, renksiz, büyük bir kentte oturan orta sınıftan herhangi bir aile çocuğununki gibi geçti. Çocukluğumun ve gençliğimin ilk yıllarını büyük kentin en zengin ve en yoksul semtlerinde yaşadım. Bütün bu semtleri dolduran insanları az çok yakından gördüm, tanıdım, diyebilirim. Ama daha çok yoksul mahallelerde, alınteriyle yaşayan gösterişsiz insanlar arasında bulundum. Daha çok onlarla dostluk, arkadaşlık ettim. Başımdan öyle eşsiz serüvenler, korkunç olaylar geçmedi. Duyan, gören, sezen bir insan olarak, kentimin yaşantısını, insanlarını kendime göre inceledim, anlamaya çalıştım. Ta çocukluğumdan beri karşılaştığım her insan, bir kez gördüğüm, bir selamını aldığım dost-yabancı her kişi benim ilgimi çekerdi. Herbirini, hallerinden, bakışlarından, adım atışlarından, yüzlerindeki çizgilerden tanımaya, yaşam serüvenlerini anlamaya çalışır, bu dış dünyanın benim çocuk evrenimdeki etkilerini, duygularım üzerindeki ağırlığını duyardım. İşte beni öyküler yazmaya iteleyen başlıca etken bunlar olmuştur diyebilirim.'

Bakıyorum, bugün de yazsam gene buna benzer şeyler söylerim. Demek bir yazar kendi çizgisinin dışına taşamıyor ne yapsa. Kişilik, deyiş, getirdiği bildiri, anlam böyle kuruluyor, bir biçim alıyor demek. Öykücülüğüm üzerinde de şunları söylemişim.

'Öykülerimi yazmadan üzerlerinde günlerce, haftalarca düşündüğüm olur. Yazarken, her cümlesi kâğıda geçerken içimde bir şeyin koptuğunu duyarım. Aklına her geleni yan yana sıralayıp, olayları birbirine bağlayıverip, öyküyü sona erdirmek kolay bir iş. Bir cümleyi birkaç kez değiştirdiğim olur. Öykülerimin konuları hiçbir zaman rastgele ve esine bağlı şeyler değildir. Öykümde yer almasını uygun gördüğüm bir olay, bir insan, bir anı uzun zaman benimle birlikte yaşamıştır.'

Bugün de böyle, doğrusu! Öyküsü yazılacak kişiler, olaylar,

anılar bende öyle uzun yaşıyor ki, çoğu kez yıpranıp, eskiyor, anlamını yitiriyor! O zaman yazmak gereksiz oluyor o öyküyü. Az öykü yazmamın nedeni bu belki de. Yazmadan önce öyküyü içten duymak, yoğunluğunca yaşamak... Hemencecik yazıp ondan kurtulmak en iyisi. Ama yapabilsem!..." (*Yeryüzü Korkusu*, 1983, s.24-25)

- Bu açıklamanıza bakılırsa, daha çok dilinizde bir değişme olmuş, hikâye anlayışınızda pek bir değişme olmamış.

- Evet, öyle sayılabilir...

- Hikâye dışında roman, deneme, gezi ve fıkra türlerinde de yazıyorsunuz. Bu türleri birbirinden nasıl ayırıyorsunuz ya da aralarında ne gibi bir bağ, bir ortaklık buluyorsunuz?

- Bu sorunuzun yanıtını bir konuşmamda[1] verdiğimi sanıyorum. Orada şöyle demiştim:

"Hikâye, roman, günce, deneme... Gerçekte ayrı ayrı türler. Ama ben ayıramadım bunları. Bu türlerde yazdıklarım birbirine benzer bu yüzden. Hikâyelerim, deneme yazılarım, güncelerim, hatta gazete fıkralarımda ortak bir yan vardır sanıyorum. O da dünyaya ve olaylara bir hikâyeci bakışı, duyuşu, anlatışı... Bazı fıkralarımı hikâye adı altında yayımlasam olmaz mıydı? Ya da bazı hikâyelerimi deneme diye? Yaptım da bunu zaten!... Öteden beri az hikâye yayımlarım. Çeyrek yüzyılda topu topu doksan ya da yüz hikâye yayımlamışım! Bu türe özel bir önem verdiğim için. Hikâye adıyla her yayımlanan 'hikâye' olmuyor ki! Bir gezi yazısını, bir anıyı, bir gözlemi yazmak, 'hikâye' yazmak değildir. Hikâye bir bütündür. Belli bir yerden bir yere getirir. Bir yerde durur derinleşir. Okura bir şey katar kısacası. Benim anladığım hikâyenin en başta gelen niteliği de kalıcı olması. Hikâye bir kez okunup atılmak için yazılmamalı. Ben yazdığım bir hikâyenin on yıl sonra da, yüz yıl sonra da okunacak bir değer taşımasını isterim. Aynı tadla, sevgiyle, eskimeyen bir yenilikle. Hikâyelerim böyle mi değil mi, bilmem. Ama ben 'zor' hikâyeden yanayım. Bir örnek size: Sait Fait. Hikâyelerinden en az yarısı yüz yıl sonra da okunacak. Hem bir belge, hem de sa-

(1) Yeni Edebiyat Dergisi, Ocak 1971

nat değeri taşıyan birer yapıt olarak. Çağımız insanından geleceğin dünyasına bildirisini götürecek. Bu yüzden hikâye üzerinde çok düşünüyorum, yazıyorum, çalışıyorum, okuyorum, ama en çok dört, beş. İki yıl sonra bir hikâye kitabı daha yayımlarım, yeter bana, aç gözlü değilim bu konuda. Romana gelince, yıllardır üzerinde çalıştığım bir iki taslak var. Ne zaman biter? Bilmem. Ama biter bir gün." (Sorular: Asım Bezirci)

HİKÂYELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

"Oktay Akbal'ın hikâyelerinde beliren özelliği şudur: Hikâyelerin hepsini bir hatıra havası kaplar. Olaylar, bütün çizgileriyle bu hatıra havasının içindedirler. Kahramanlar, hatıraların etkisi altında kendilerini gösteremeyen kişilerdir. Bu silikçe, çelimsiz, hatıra baskısı altında bulunan kişilerle tanışıklığımız ancak bir konu ilgisiyledir. Ne fizik portrelerini biliriz, ne de içlerinin durumunu. Sadece, hatıraların buğusu içinde yüzlerini şöyle bir seçer gibi oluruz.

Hikâyelerin çerçevesi de hatıralardır. Yaşanmış hayatın uzak günleri; çoğunlukla çocukluk günleri, birer konudur. Hikâyelerin belkemiğinde bir canlı olay kendini göstermez. Çok zaman önem vermediğimiz küçük şeyler, bu hikâyelerde konu olarak meydana çıkar.

Bu küçük şeylerle kahramanların ruhî anlaşmaları hikâyeleri alımlı bir duruma sokar. Bazılarında ruhî bağ cansız kaldığı için hikâye bir hatıra yazısı biçimine girmiş görünür.

Hikâyelerin dili işlenmiş, kıvamlı bir dil değildir. Hikâyelerin akışında insanı durduran, anlamı engelleyen cümleler önümüze çıkar.

Hikâyelerin dili işlenmiş, kıvamlı bir dil değildir. Hikâyelerin akışında insanı durduran, anlamı engelleyen cümleler önümüze çıkar.

Hikâyelerin ana fikirleri, hikâyecinin diliyle, hikâyelerin sonuna doğru bir yeri getirilerek söyleniverir." (İbrahim Zeki Burdur-

lu/*Yenilik*,Haziran 1955)

"Eleştirmecilerin Oktay Akbal'ın hikâyelerinde bir şiir büyüsü bulmaları, bize ondaki bir başka karakteristiği işaret eder: Oktay Akbal'ın titiz bir üslupçu olduğunu belirtmeliyiz. Oktay, 'konusundan, yani içindeki olayların şiddetli veya acıklı olmasından, karakterlerin keskin hatlarla çizilmiş bulunmasından kuvvet alan bir hikâyecilik ve romancılığın kötü edebiyat olduğunu' söyler. 'Edebi bir eserde konunun kuvvetinden önce üslup mükemmelliği düşünülmelidir' der. Gerçekten de Oktay'ın hikâyelerinin çoğunda belirli bir konu, özetlenebilecek bir olaylar zinciri yoktur. O, uzak yakın, dağınık hayat parçalarını, yaşamaları mensur şiir halinde birleştiren bir sanatçıdır âdeta. Hikâyelerinde hemen hemen, baş, son diye bir şey yoktur. Paragraflar yer değiştirebilir. Kompozisyon anlayışı, hikâyenin bütününden çıkarılacak ruh hallerine dayanır. Maksat, ruhu dolduran duygu ve hayal kargaşalığını sezdirmektir. Anlatışları zamanla paralel gelişmeler değil, farklı anların tesbitidir. Bir kaybın, geçmişte kalmış bir saadetin çeşitli zamanlarda yeni yeni duygularla rüyalar gibi karışık hatırlanışıdır." (1959/Behçet Necatigil/*Düzyazılar*,II,1983).

"Oktay Akbal bir şeyler arayanların, düş kuranların, anılarına sığınanların hikâyecisidir. Umutlar, özlemler, düşler, anılar; kırılışlar, kızgınlıklar; ardından yine umutlar, arayışlar... Bu, hemen her eserinde böyledir. Kişileri hep 'arayış' halindedir. Aradıklarını bulabilir, onu elde ederler mi? Hayır. Belki onların mutlulukları bunda, bir şeyler aramalarında; yarından, yarınlardan bir şeyler beklemelerindedir.(...)

Sığınacak tek yer, kurtuluş barınağı ancak anılarımız olabilir. Yaşamımıza anlam kazandıran, kişiyi avutan bir kaynaktır anılar. İçimizdeki 'nice duygular, değerler, yaratıklar' gibi anılar da kırılabilir, parçalanabilir, tuz buz olabilir. Korkmamalı bundan, üzülmemeli buna. Çünkü 'anılarımız kırıldıkça başka anılar' alır onların yerini.(...)

Akbal anılarını bu gözle gördüğü için, kişilerini ona doğru iter; kişileri bunaldıkça, çıkmaza girdikçe anılara sığınırlar. Avunmayı onlarda bulurlar. Kişiler yok olup gider, kişiler geçici;

anılar böyle değil. Bizde yaşamasalar bile, biz ölüp gitsek bile, başkalarında yaşar anılarımız.(...)

Oktay Akbal, birtakım olayları, serüvenleri anlatmak gereği taşımıyor. Hikâye, onun, belli konulardaki düşüncelerini yansıtmak için bir araç, bir anlatma alanı. Baştan sona sürüp giden olaylar yok onun hikâyelerinde. Anlatılanlar, kopuk film parçaları. Uç uca eklenmeyi gerekli görmüyor. Ama, bir de bakıyorsunuz, hikâyenin tümünde, kopukluk izlenimi silinivermiş; hikâye, eklentisiz parçalardan oluşan bir nitelik kazanmış.

Anlatışında zaman sırası gözetmiyor Akbal. *Şimdi*yi anlatırken *düne* geçiyor, anılarına dönüyor, sonra *bugüne* atlıyor.(...)

Akbal, hikâye kişilerini açık seçik biçimde tanıtmaz. Onlar, iç dünyalarını kendi ağızlarından anlatırlar bize. Dostça açılırlar, sohbet ederler bizimle. Yol boyu hep onları dinleriz. Birlikte film seyrederiz. Bir kahvede dertleşiriz. Böylesine yakın, bir ölçüde içli dışlı olduğumuz kişileri iyi tanıdığımızı sanırız. Hikâye bitip de şöyle bir düşünce, kafamızda, bu kişilerin gerçek yüzlerinden hiçbir izin kalmadığını anlarız...

Akbal'ın hikâyelerinde kendisi vardır; o değişik kişilerde kendisi yaşar, onların yaşantıları gerçekte kendi yaşantılarıdır. Kişilerin adları söylensin söylenmesin, hikâyeci de karışmıştır aralarına. Hikâyelerinin çoğunda kişilerin adlarını vermeyişini bu nedene bağlayabiliriz.(...)

Akbal için önemli olan, 'anlatmak'tır. Anlatacak şeyler de buluyor. İnsanların iç dünyalarıdır onu en çok ilgilendiren. Sağdan, soldan, içten, dıştan, her yandan yaklaşıyor onlara; konuşuyor, konuşturuyor, içlerini döktürüyor; dertlerini, özlemlerini, anılarını, yaşantılarını sergiliyor. Hikâyecilerimiz içinde, kendisini böylesine ön plana alan, kişileriyle sarmaş dolaş olan, hikâyeyi kendisine bağlayan azdır. Hikâyeciyi kişi olarak siliniz, hikâye diye bir şey kalmaz ortada.

Akbal, dile özen gösteren bir yazardır. Hikâyelerinde, romanlarında, fıkralarında, güncelerinde hep aynı düzeni sürdürür. Dil arılığı, başlıca kaygısıdır. Roman ve hikâyenin temel öğesi gözüyle bakar dile. (Hikmet Dizdaroğlu/*Varlık*,

15.02.1968)

"Akbal'ın öyküleri, insan ruhunun derinliklerine inen bir burgu gibi. Olgu, olay serüven yoktur öykülerinde; ya da küçük küçük dokunuşlar vardır. Bunlarda, bilincin verilerine ya da bilinçaltının belirtilerine girmek için birer 'vesile'dir. Amaç, insanın iç yapısı, düşler ve anılardır. Bir olguyu anlatır gibi olduğu zamanlarda bile bir evreden ötekine geçer, dönüş yapar, şimdiki zamandan geçmişe, dünden bugüne atlar. Yaşamımızdan gelir bu zikzaklar. Çünkü yaşamımızda yer alan 'an'lar, kimi zaman yanlış bağlanır birbirine.(...)

Akbal, yaşamı sürekli bir oluşum ve değişim sayıyor. Bu nedenle 'an'ın önemi vardır yaşamda. İnsan hep aynı varlık değildir, bir anı ötekine benzemez." (Hikmet Dizdaroğlu/Varlık, Temmuz 1970)

"Onun hikâyelerinin kuruluşunda, kişilerinin davranışlarında sinema kültürünün büyük etkilerini de görmek kabildir. Kişilerinin hikâye içindeki hareketleri, çok yerde sinema düzeni içinde yürütülür. Fransız filmlerine has o şiirli ve sisli havalar içinde dolaşan gölgeler halinde, dudaklarından düşmeyen sigaraları, yakası kalkık pardesüleriyle yağmur altında, kaldırım diplerinden sümsük sümsük geçer giderler. Gelişen hareketler, söylenmeye başlanmış sözler, yaşanmaya başlanmış bir hayat, bir sızlanma ve şikayet mırıltısı içinde sönmeye, silinip kaybolmaya başlar. Günlük yaşamanın en basit olayları, hayatın acı gerçekleri Oktay Akbal'ı uzaklaştırır, anılarının teselli edici, uyuşturucu kucağına sığınmaya götürür.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra öncü hikâyecilerinden Sait Faik'in edebiyatımıza getirdiği modaya kendini gereğinden çok kaptırmıştır. Hayata, mutluluğa, daha güzel bir dünyaya açılmak isteyen, mutluluğun, alabildiğine yaşamak ve yoksun kaldıkları zevkleri tatmaktan ibaret olduğunu sanan bir kuşağın sabırsız atılganlığını, yarım kalmış, önleri kesilmiş yaşantılarını tasvir ediyordu. Bu moda akım, edebiyatımızda bir çeşit savaş sonu canlanması, yaşamadan nasibini almakta acele eden bir neslin yoksun, mahçup ve mahzun hikâyelerini getirmişti. Bu hava,

hikâyeciliğimizden Sait Faik'le birlikte yavaş yavaş silinip gittiği halde, Oktay Akbal, bu moda akımını tek başına götürmek çabasını yıllarca sürükledi. Oktay Akbal, bu moda akımını tek başına götürmek çabasını yıllarca sürükledi. Oktay Akbal neslinden hikâyeciler Cumhuriyet'ten sonra doğmuşlar, mahrumluklar içinde yarım yamalak okumuşlar, ne çocukluk, ne de gençlik yıllarının mutluluğunu gereği gibi duyamamışlardı. Onları sanat yoluna götüren en önemli neden bu olduğu gibi, bu yol da en büyük tesellileri olmuştu. Oktay Akbal, bu şartlar altında sürekli olarak mutluluğu isteyen neslinin sözcülüğünü yaptı." (Tahir Alangu/*Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, 1965,C.III)

"Oktay Akbal, Haldun Taner'in tersine, taşlamacılığa, yergiciliğe yer tanımaz öykülerinde. Bireysel bir sesle duru, özenli, kişilikli yalnızlıkların, uyuşmazlıkların öyküsünü yazar.

Akbal'ın öykülerinde 'ben' kişisi öne geçer. Bireycilikten uzak bir kavrayışla 'ben'in sesini dinlemiş, 'ben'in sesini okurlarına ulaştırmıştır. Cumhuriyet kuşağının ilk aydın tipini öykülerinde çok içten bir anlatışla buluruz.(...) Ama Oktay Akbal özgürlükçü görüşleriyle bireyin toplumda ezilmemesini savunurken saplantılı inançlara kapılmamıştır." (Selim İleri/*Türk Dili*, Temmuz 1975)

"Oktay Akbal'da derinliğine bir gözlem gücü ile bütünleşen anlatım gücüne sürekli okuma tutkusu da eklenince, bu yazma coşkusu, yazmanın yaşamla özdeşleştirilmesine dönüşür. Yazmak yaşamaktır, olur. Öykü, deneme, günce, anı, roman, gazete fıkrası yazıları birbirini izleyen düzeye çıkar. Bunlarda klasik 'tür' kurallarıyla bağlı kalmaz yazar. Bir çeşit deneme öyküler, anı öyküler diyebileceğimiz başlatmalar çıkar karşımıza. Bu özgür karmalarda güçlü anlatımın sürükleyiciliği, olduğu gibi görünmenin sıcaklığı bulunur her zaman.

Hangi türe girerse girsin ya da hangi türü zorlarsa zorlasın bütün bu yazılar da yazarının iki değişmez niteliği yerlerini alır: Derinliğine bir insan sevgisinin alabildiğineliği sinmiştir bu yazılara. Ve bu yazılar insanı ilerici bir çizgide tutarak, mutlu olmasına çalışır." (Dündar Akünal/*Gösteri*, Mayıs 1985).

DÜŞ EKMEĞİ

Düş Ekmeği, Oktay Akbal'ın 1940 yılının Şubat ve Haziran ayları arasında geçen anılarından oluşuyor. Kitabın arka kapağında açıklandığına göre, Düş Ekmeği, Oktay Akbal'ın uzun zamandır üzerinde çalıştığı Öksüz Kuşak adlı bir "ırmak roman"ın ilk bölümüdür. Bu bölümde yazar, "İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir lise öğrencisinin anı defterinden parçalar sunuyor okurlarına... İlk gençlik uyanışları, ilk aşlar, duygulanmalar, cinsel dürtüler, sanatsal arayışlar, dostluklar, küçük serüvenler... Bir şiir havası içinde yaşanan günler, geceler..."

Düş Ekmeği, özyaşamsal (otobiyografik) bir roman. Oktay Akbal'ın 17-18 yaşlarında lise öğrencisi iken başından geçenleri anlatıyor. Romanda bir sürece bağlı, belirgin bir 'eksen olay' yok. Birtakım yaşanmış olaycıklar var: Öğrenci arkadaşlarından Orhan, Selim, Haluk ve Feyzi'yle Beyazıt Kulesi'ne çıkma, Şehzadebaşı'nda sinemaya gitme, Suna'yla Beşiktaş'a kadar tramvayla yolculuk etme, yağmur altında Vefa'dan Süleymaniye'ye yürüme, Fatih parkında oturup düşünme, cebir sınavından ka-

çıp kahvede tavla oynama, bir koltuk meyhanesinde şarap içme, özlenen Hale'nin evini arama, okul takımıyla Beşiktaş'ta yapılan ve yenilgiyle sonuçlanan maçı seyretme, hizmetçi kadın Şükran'la yatma, Yenikapı'da bir gazinoya oturup kitap okuma, şiirler, hikâyeler yazma, sık sık Hale'yi düşünme, komşu kızı Saime'yle dolaşma, sinemada karanlıkta öpüşme, dostlarla adaya gezmeye gitme, Haziranda sınıfı geçme vb..

Bu küçük olaylar, daha doğrusu, anılar Oktay Akbal'ın duyguları, düşleri, düşünceleri, gözlemleri, umutları, sevinçleri ve üzüntüleriyle birlikte veriliyor. Arada bir arkadaşlardan, öğretmenlerden, komşulardan, sınavlardan, anadan, babadan, dededen, mahalleden ve savaştan söz ediliyor.

Bütün bunlar içtenlik, duyarlık, sevecenlik ve insancıl bir sıcaklıkla yoğrulmuş özlü, yalın, tatlı bir anlatımla sergileniyor. Bu çekici anlatım açık, temiz, düzgün ve kısa tümceli bir dille beslendiğinden roman ilgiyle, su gibi okunuyor. (Asım Bezirci)

KİTAPLARI

HİKÂYE

Önce Ekmekler Bozuldu, İstanbul, 1946, F.K. Basımevi./İstanbul, 1955, *Aşksız İnsanlar*'la birlikte ve *İkisi* adıyla, Varlık Yayınları. /İstanbul, 1970, E Yayınları. İstanbul, 1979, 1984, Tekin Yayınevi

- *Aşksız İnsanlar*, İstanbul, 1949, Varlık Yayınları. /İstanbul, 1955, *Önce Ekmekler Bozuldu*'yla birlikte, *İkisi* adıyla, Varlık Yayınları. /İstanbul, 1970, E yayınları. /İstanbul, 1979, 1984, Tekin Yayınevi. /İstanbul, 1990, Can Yayınları.

- *Bizans Definesi*, İstanbul, 1953, Yeditepe Yayınları. /İstanbul, 1970, E Yayınları. /İstanbul, 1979, 1984, Tekin Yayınevi. /İstanbul, 1990, Can Yayınları.

- *Bulutun Rengi*, İstanbul, 1954, Yenilik Yayınları. /İstanbul, 1970, E Yayınları. /İstanbul, 1979, 1984, Tekin Yayınevi.

- *Berber Aynası*, İstanbul, 1958 Yenilik Yayınları. /İstanbul, 1970, E Yayınları. /İstanbul, 1979, 1984, Tekin Yayınevi.

Yalnızlık Bana Yasak, İstanbul, 1967, Set Kitabevi. /Ankara, 1976, Bilgi Yayınevi,/ İstanbul, 1987, İnkılâp Kitapevi.

- *Dondurmalı Sinema*, Üsküp, 1967, derleyen N. Zekeriya, Nova Makedonia Yayınevi. /İstanbul, 1990, Gendaş Yayınları.

Tarzan Öldü, İstanbul, 1967, E Yayınları. /İstanbul, 1979, Karşı Kıyılar'la Birlikte, Tekin Yayınevi. /İstanbul, 1987, İnkılâp Kitabevi.

- *İstinye Suları*, İstanbul, 1973, Sander Yayınevi. /İstanbul, 1980, Tekin Yayınevi. /İstanbul, 1987, İnkılâp Kitabevi.

- *İlkyaz Devrimi*, İstanbul, 1977, Milliyet Yayınları./ İstanbul, 1982, Tekin Yayınevi./ İStanbul, 1987, İnkılâp Kitabevi

- *İki Çocuk*, İstanbul, 1979, Abece Yayınevi.

- *Karşı Kıyılar*, İstanbul, 1979, *Tarzan Öldü*'yle birlikte, Tekin Yayınevi.

- *Hey Vapurlar Trenler*, İstanbul, 1981, 1983, Yazko Yayınları. /İstanbul, 1987, İnkılap kitabevi.

- *Lunapark*, İstanbul, 1983, Varlık Yayınları. /İstanbul, 1987, İnkılâp Kitabevi.

- *Ey Gece Kapını Üstümü Kapat*, İstanbul, 1988, Can Yayınları.

TOPLU BASIMLAR

İkisi (Önce Ekmekler Bozuldu, Aşksız İnsanlar), İstanbul, 1955, Varlık Yayınları.

- *Önce Ekmekler Bozuldu (Önce Ekmekler Bozuldu, Aşksız İnsanlar, Bizans Definesi, Bulutun Rengi, Berber Aynası)*, İstanbul, 1984, Tekin Yayınevi.

Tarzan Öldü (Tarzan Öldü, Karşı Kıyılar), İstanbul, 1979, Tekin Yayınevi.

- *Bayraklı Kapı* (Bütün Hikâyeleri I: *Yalnızlık Bana Yasak, Hey Vapurlar Trenler, Lunapark)*, İstanbul, 1987, İnkılâp Kitapevi.

- *Akşam Kuşları* (Bütün Hikayeleri II: *İstinye Suları, İlkyaz Devrimi, Tarzan Öldü)*, İstanbul, 1987, İnkılâp Kitabevi.

ROMAN

- *Garipler Sokağı*, İstanbul, 1950, Varlık Yayınları /İstanbul, 1967, Cem Yayınevi. /İstanbul. 1971, 1972, 1975, E Yayınları. /İstanbul, 1980, Tekin Yayınevi. /İstanbul, 1987, Can Yayınları.

- *Suçumuz İnsan Olmak*, İstanbul, 1957, 1960, 1972, Varlık Yayınları. /İstanbul, 1967, Cem Yayınevi. /İstanbul, 1975, 1979, E Yayınları. /İstanbul, 1982, *İnsan Bir Ormandır*'la birlikte *İki Roman* adıyla, Adam Yayıncılık. /İstanbul, 1985, 1987, 1990, Can Yayınları.

- *İnsan Bir Ormandır*, İstanbul, 1975, E Yayınları. /İstanbul, 1982, Suçumuz İnsan Olmak'la birlikte *İki Roman* adıyla, Adam Yayıncılık. /İstanbul, 1986, 1988, Can Yayınları.

Düş Ekmeği, İstanbul, 1983, Cem Yayınevi. /İstanbul, 1988, Can Yayınları.

Yeşil Ev, İstanbul, 1990, Gendaş Yayınları.

ANI

Şair Dostlarım, İstanbul, 1964, Elif Yayınları. /İstanbul, 1977, Varlık Yayınları. /İstanbul, 1990, Yılmaz Yayınları.

- *Anı Değil Yaşam*, İstanbul, 1985, Evrim Sanat Galerisi Yayınları. /İstanbul, 1990, Çağdaş Yayınları.

GÜNCE

- *Günlerde*, 1, İstanbul, 1989, Varlık Yayınları.

- *Anılarda Görmek*, Günce, İstanbul, 1972, Sinan Yayınları, /İstanbul, 1989, Can Yayınları.

Yeryüzü Korkusu, İstanbul, 1974, Sander Yayınevi, /İstanbul, 1983, Yazko Yayınları.

Geçmişin Kuşları (İlk iki kitabın ortak basımı), İstanbul, 1979, Çağdaş Yayınları.

Yüzyıldır Umutsuzluk, İstanbul, 1991, Sol Yayınları.

KÖŞE YAZILARI

- *Yazmak Yaşamak*, İstanbul, 1972, Kitaş Yayınları.
- *Ölümsüz Oyun*, İstanbul, 1974, Çağdaş Yayınları, /İstanbul, 1981, Yazko Yayınları.
- *Atatürk Yaşadı mı?* İstanbul, 1975, 1981, Varlık Yayınları. /İstanbul, 1983, Çağdaş Yayınları.
- *Zaman Sensin*, İstanbul, 1977, Çağdaş Yayınları.
- *Gençler Bizé Bakıyor*, İstanbul, 1978, Tekin Yayınevi.

Yaşamı Yeniden Kurmak, İstanbul, 1979, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- *Atatürk Bir Gün Gelecek*, İstanbul, 1981, Tekin Yayınevi.
- *Atatürkçülük Savaşı*, İstanbul, 1981, Uygarlık Yayınları.
- *Dünyaya Açılmak*, İstanbul, 1982, Çağdaş Yayınları.
- *Yaşayıp Görmek*, İstanbul, 1983, Çağdaş Yayınları.

Vatan Mahzun Ben Mahzun, İstanbul, 1983, Yazko Yayınları.

Yarınlar Hesap Sorar, İstanbul, 1986, Boyut Yayınları.

- *Susmak mı, Konuşmak mı?* İstanbul, 1987, Cem Yayınevi.
- *Tarih En Büyük Yargıç*, İstanbul, 1987, Gözlem Yayıncılık.

EDEBİYAT ÜSTÜNE DENEME-ELEŞTİRİ-SÖYLEŞİ

- *Konumuz Edebiyat*, İstanbul, 1967, Kitaş Yayınları. /İstanbul, 1975, Varlık Yayınları.
- *Dost Kitapları*, İstanbul, 1967, Kitaş Yayınları.
- *Yaşasın Edebiyat*, İstanbul 1977, Sander Yayınları.
- *Temmuz Serçesi*, İstanbul, 1978, Çağdaş Yayınları.

Önce Şiir Vardı, İstanbul, 1982, Adam Yayıncılık. /İstanbul, 1984, Aday Yayınları.

- *Geçmişin İçinden*, İstanbul, 1985, Kelebek Yayınları.
- *Bir de Simit Ağacı Olaydı*, İstanbul, 1990, Cem Yayınevi.

GEZİ

Hiroşima'lar Olmasın, İstanbul, 1976, Çağdaş Yayınları./İstanbul, 1985, Kelebek Yayınları, /İstanbul, 1988, Can Yayınları.

İNCELEME

- *Çağdaş Dünya Edebiyatçıları Sözlüğü*, İstanbul, 1967, Kitaş Yayınları.

ÇEVİRİ

- *Kıymetli Taşlar* (Emile Zola), İstanbul, 1937, Ülkü Basımevi.
- *Çehov'un Hayatı* (İrene Nemirovsky), İstanbul, 1950, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. */Bir Yazarın Romanı* adıyla, İstanbul, 1987, Cem Yayınevi.
- Vahşi Kız (Jean Anouilh), İstanbul, 1950, Salah Birsel'le Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- *Gizli Oturum* (Jean Paul Sartre), İstanbul, 1950, 1964, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- *Hasır Şapka* (Eugene Labiche), İstanbul, 1952, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

İçimizdeki Şeytan (Raymond Radiguet), İstanbul, 1954, 1965, Varlık Yayınları.

Veba (Albert Camus), İstanbul, 1955, 1960, 1967, 1972, 1982, Varlık Yayınları.

- *Siyasi Tarih* (Louis Dallot), İstanbul, 1966, Kitaş Yayınları.

Sömürge İmparatorluklarının Çöküşü, (Hubert Deschamps), İstanbul, 1966, Kitaş Yayınları.

- *Aşk Bitmesin* (Emile Zola), İstanbul, 1970, Muhtar Körükçü ile Altın Kitaplar Yayınevi.
- *Bir Ölü Katilini Arıyor* (Richard Sale), istanbul, 1971, Milliyet Yayınları.

- *Cinayet Limanı* (Georges Simenon), İstanbul, 1971, Altın Kitaplar Yayınevi.

Manhattan'da Üç Oda (Georges Simenon), İstanbul, 1972, Milliyet Yayınları.

- *Çöl Menekşesi* (Joseph Kessel), İstanbul, 1973, Koza Yayınları.

Asım Bezirci'nin, "Oktay Akbal (Yaşamı, kişiliği, hikâyeciliği, romancılığı, deneme, anı, günce, gezi ve köşe yazarlığı, eserlerinden seçmeler),Altın Kitaplar Yayınevi, Eğitime Yardımcı Kitaplar, Şair ve Yazarlar Dizisi,1991" kitabından alınmıştır.

ÇAĞDAŞ EDEBİYATIMIZ

GENÇLİK KÜTÜPHANESİ DİZİSİ

OKTAY AKBAL

DÜŞ EKMEĞİ

GENDAŞ